

VB 14406

**KOLOZSVÁRI–SZEGEDI ÉRTEKEZÉSEK A MAGYAR MŰVELŐDÉS-
TÖRTÉNELEM KÖRÉBŐL.**

32. SZÁM.

**SOPRON VÁRMEGYE
TÖRTÉNETE
A
HUNYADIAK KORÁBAN.**

(1437—1490.)

**IRTA :
HERCZEGH FRIGYES
BENCÉS TANÁR.**

**PANNONHALMA
1935**

XB 218363

ÉLETRAJZ.

Komáromban születtem 1903. július 9.-én. Befejezván elemi tanulmányaimat, a gimnázium I.—VII. osztályát Komáromban, az ottani Szent Benedek-rendi főgimnáziumban végeztem, 1921/1922-ben novicius voltam Pannonhalmán. A következő évben a pannonhalmi Szent Imre-főgimnáziumban elvégeztem a VIII. osztályt és ugyanott érettségít tettem. 1923/24—1926/27-ig mint a pannonhalmi főapátsági főiskola növendéke az ugyanazon főiskolánál rendszeresített középiskolai tanárképzőben szaktárgyaimból hallgattam az előadásokat. Szaktárgyaim a történelem és latin nyelv és irodalom, melyekből 1925. márciusában alapvizsgálatot, 1927. áprilisában pedig szakvizsgálatot tettem Budapesten. 1927/28-ban a pannonhalmi Szent Imre főgimnáziumban gyakorló-tanár voltam, ugyanezen év májusában pedig pedagógiai vizsgálatot tettem. Jelenleg az ősrégi deáki bencés perjelségben lelkészi teendőket végzek.

VB 14406

KOLOZSVÁRI-SZEGEDI ÉRTEKEZÉSEK A MAGYAR MŰVELŐDÉS-
TÖRTÉNELEM KÖRÉBŐL.

32. SZÁM.

SOPRON VÁRMEGYE TÖRTÉNETE A HUNYADIAK KORÁBAN.

(1437—1490.)

IRTA :
HERCZEGH FRIGYES
BENCÉS TANÁR.

PANNONHALMA

1935

*A szegedi Ferencz József Tudományegyetem Bölcsészeti-,
Nyelv- és Történettudományi Karához benyújtott doktori értekezés.*

Bíráló: Dr. ERDÉLYI LÁSZLÓ egy. ny. r. tanár.

Társbíráló: Dr. FÓGEL JÓZSEF egy. ny. r. tanár.

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J001108454

BEVEZETÉS.

Dolgozatunk tárgya: Sopron vármegye története a Hunyadiak korában, részlettörténet a megye készülő monografiájából.

Megírását illetőleg figyelembe vettük Tagányi Károlynak 1894-ben megjelent s azóta is elismert monografiatervezetét, mely a monografiáiról elé két feladatot tűz: a megye általános történetének és az egyes községek történetének a megírását. Az első rész a megye területének az egészére vonatkozó adatok földolgozása s ez képezi dolgozatunk első részét. E részben a vármegye tisztviselőivel s a vármegyei igazságszolgáltatás lefolyásával foglalkoztunk, kapcsolatban az országos bíraskodással. Szerettük volna tárgyalni ebben a részben a vármegye népmozgalmát, nemzetiségi összetételét s a vármegyei hadiadózás történetét, az ezekre vonatkozó adatokban azonban a sopronvármegyei levéltár nagyon szegény. A Hunyadiak korára vonatkozó megyei közgyűlések jegyzőkönyveinek fennmaradásáról semmit sem tudunk.

Dolgozatunk második része Sopron vármegye nevezetes birtokos családjaival foglalkozik. Mint ideál lebegett szemünk előtt Eckhart Ferenc értékes programja: „Családtörténeti és helyi monografiáink legfeljebb genealógiai és birtokszerzési, meg jogi kérdéseket tartottak szem előtt, holott az elsők a birtokok kezelésének, a vagyongyarapítás, avagy szétzúllás folyamatának megfigyelésével, illetőleg egyes vidékek gazdasági emelkedésének, vagy elmaradásának ismertetésével szerezhettek volna maguknak igazi megbecsülést.”¹ Forrásunk azonban okleveles anyag lévén csupán, célunk itt is, mint a következő részben az anyagi állapot föltüntetése volt, figyelembe véve azt, hogy „a modern genealógiai kutatásnak nem szabad többé kimerülnie

¹ Eckhart F.: A bécsi udvar gazdasági politikája Magyarországon Mária Terézia korában. 4. l.

nemzedékrendek összeállításában, hanem tanulmányai gerincévé a társadalomtörténeti részt kell tennie és a család felemelkedését abban a milieuban, abban a megyében, azon gazdasági viszonyok között kell vizsgálnia, amelyben esetleges országos szerepléséig tényleg élt.”² Ahol ez számunkra lehetséges volt, érintettük az egyes családok országos szereplését is.

Dolgozatunk harmadik része Sopron vármegye helységeinek történetét adja abc rendben. Itt célunk nem lehetett más, mint az egyes községekre vonatkozó adatok összegyűjtése az ismétlések lehető elkerülésével. Ez azonban nem mindig sikerült. A családtörténetben előforduló helységek történetét csak érintettük, a többi részletesen tárgyaltuk.

Végül még egyet említünk. A trianoni béke Sopron vármegye egy részét „Burgenland”-hoz csatolta. Mi azonban nem voltunk erre tekintettel. Az összes helységeket Sopron vármegyéhez soroztuk.

A FELHASZNALT OKLEVÉLTARAK ÉS GYŰJTEMÉNYEK JEGYZEKE.

Fejér György: *Codex Diplomaticus Hungariae*. Buda 1829—42.

Hazai okmánytár I—VIII. Bp. 1880—91.

vitéz Házi Jenő dr.: *Sopron szabad királyi város története*. I. rész. 3., 4., 5. kötet. 1924—26.

Nagy Imre: *Sopron vármegye története* II. 1891.

Az országos levéltárnak, a kamarai, Sopron városi, répcelaki, széplaki, marcaltői, Kisfaludy, Petőházi Zeke, Eszterházy, Dőry, Heteyi, Viczay-Héderváry levéltáraknak korunkra vonatkozó okleveleit Nagy Imre, Sopron vármegye néhai főlevéltárosának gyűjteményéből ismerem. A „Heteyi Gy. közlése”, „Nagy Imre kézíratai” és „eredetije Melczer I. birtokában” jelzésű oklevelek szintén Nagy I. gyűjteményéből valók.

A FELHASZNALT IRODALOM JEGYZEKE.

Csánki Dezső: *Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában* III. Bp. 1897.

Eckhart F.: *A bécsi udvar gazdasági politikája Magyarországon Mária Terézia korában*.

Fekete Lajos: *A vármegyei tisztikar a 16.—17. században*.

Föglein Antal: *XVI. századi közigazgatástörténeti adatok Zólyom vármegyéből*. Századok 1924.

² Mályusz Elemér: *A helytörténeti kutatás feladatai*. Századok. 1924. 548. l.

- Fraknói Vilmos: A magyar nemzet története IV. k.
 Győri Tört. és Rég. füzetek IV. k.
 Hajnik Imre: A magyar bírósági szervezet és perjog. Bp. 1899.
 Holub József: A főispán és alispán viszonyának jogi természete. 1917.
 Hóman Bálint: A magyar pénztörténet 1000—1325-ig. Bp. 1916.
 Karácsonyi J.: A magyar nemzetségek története a XIV. század közepéig. I—III. Bp. 1901—4.
 Kovács I.: A borsmonostori apátság története. Sopron 1910.
 Mályus Elemér: A helytörténeti kutatás feladatai. Századok 1924.
 Melich János: Hazai német helynévi példák a nyelvi elvonásra. gr. Klebelsberg K. emlékkönyv.
 Nagy Imre: Sopron multja. Századok 1883.; A Fertő régi áradásai. Századok 1869.; A Lajta mint határfolyam. Századok 1871.
 Nagy Iván: Magyarország családai.
 Stessel József: Fraknó multja. Századok 1889.; Sopron megye nyugati területe. Századok 1903.; Néhány történelmi adat Sopron és Moson megyékből. Századok 1897.; Sopron megye történelmi földrajzához. Századok 1900.
 Szekfű Gy.: A magyar állam életrajza. Bp. 1923.
 Tagányi K.: Vélemény a megyei monographiák tervrajza ügyében. Századok 1894.; Megyei önkormányzatunk keletkezése. Ért. a tört. tud. köréből. XVIII. k.; A nemesi önkormányzatú vármegyék megalakulása. Szolnok-Doboka vármegye monographiája I. k.
 gr. Teleki József: Hunyadiak kora Magyarországon, 12 kötet.
 Thirring Gusztáv: Sopron és a magyar Alpok. Sopron 1912.
 Timon Ákos: Magyar alkotmány és jogtörténet. Bp. 1919.
 Tóth-Szabó Pál: A cseh-huszita mozgalmak és uralom története Magyarországon. Bp. 1916.
 Turul, a magyar heraldikai és genealógiai társaság közlönye.
 Werbőczy I.: Tripartitum.
 Wertner Mór: A magyar nemzetségek a 14. század közepéig. I—II. 1891—92.

JELZÉSEK MAGYARAZATA.*

- S. O.: Nagy Imre: Sopron vármegye története II.
 S. V. O.: Házi Jenő: Sopron szabad kir. város története.
 C. D.: Fejér: Codex Diplomaticus.

* A jelzés melletti szám mindig lapszámot jelöl.

A vármegye és tisztkara.¹

Azok a fontos változások, amelyek a 13. századtól kezdve Szent István királyi vármegyéjének szervezetét érték, nem hagyták érintetlenül Sopron vármegyét sem. A hivatalnokarisztokrácia kifejlődése s ezzel szemben a nemzetségi birtok fölaprózódása, továbbá a tatárjárás után kialakult új társadalmi rendnek, a köznemességnek önvédelmi törekvése a meggazdagodott birtokarisztokrácia félreérthetetlen oligarchikus törekvéseivel szemben, a szent korona tanának kifejlődése és a földesúri hatalom megszilárdulása a királyi vármegye képét lassan elhomályosították s az új vármegye, Európa legrégebb politikai intézménye a nemesek közönségévé lett. A királyi vármegye romjain felemelkedő új vármegye természetesen „hosszú fejlődés, átalakulás lassan megérett eredménye, az átmenet nem volt gyors, erőszakos, a régi keretek jó része megmaradt.”²

Korunk Sopron vármegye történetének épen azon részébe esik, midőn az a többi megyékkel kapcsolatban nagy lépésekben siet a vármegyei szervezet teljes kifejlődésének végállomását elérni. A vármegye közönsége átalakul nemesi közönséggé, tisztviselői a nemességet képviselik és közüle kerülnek ki. Mind nagyobb mértékben vesznek részt a törvénykezés terén, a hadi- és állami ügyek kezelésében. A központi hatalmat a megye területén a királytól kinevezett főispán testesíti meg; a megye közönsége pedig, mely tekintet nélkül szabadsága eredetére,

¹ E fejezetben felhasználtam: Tagányi K.: Megyei önkormányzatunk keletkezése. Ért. a tört. tud. köréből XVIII. k.; A nemesi önkormányzatú vármegyék megalakulása, Szolnok-Doboka vármegye monographiája. I. k. Timon Á.: Magyar alkotmány és jogtörténet 1919, Holub J.: A főispán és alispán viszonyának jogi természete. 1917, Szekfü Gy.: A magyar állam életrajza. Fekete L.: A vármegyei tisztkar a XVI.—XVII. században.

² Holub: i. m. 9.

már una et eadem nobilitas, a megye gyűléseken, az ú. n. congregatiókban gyakorolja tényleges hatalmát.³

A vármegyében a központi királyi hatalmat a főispán képviseli. Kinevezése és fölmentése a királytól függött. A kinevezés rendszerint csak ideiglenes volt. Hivatalukba való beiktatásuk alkalmával esküt tettek a király vagy megbízottja kezébe.⁴ Csak nemes⁵ és a megyében jómódú birtokos viselhette a főispáni tisztséget.⁶ Aki vonakodott esküjét letenni, hivatalvesztéssel sújtották.⁷ Aki pedig hivatalos működése közben megtámadta, hűtlenség vétkét követte el.⁸ Rendszerint minden megyének külön főispánja volt. De két vagy három megyében is találunk közös főispánt. Így Sopron megyében 1460—63-ig a Kanizsay testvérek voltak a főispánok. Ugyanezen időben azonban Vas- és Zala megyében is őket találjuk.

Sopron vármegye főispánjai rendszerint egyúttal Sopron város királyi kapitányai is voltak. Midőn pedig 1441—1464-ig Sopron III. Frigyes birtokában volt, mind neki, mind Mátyásnak külön megyei ispánjai és külön soproni kapitányai is voltak.⁹

Ehhez képest Sopron megyében 1437—1490-ig a rendelkezésünkre álló adatok alapján a következő főispánokat találjuk:

1437. Asszonyfalvi Ostfy László¹⁰

1438. Asszonyfalvi Ostfy László és Molnár István.¹¹

1439. Asszonyfalvi Ostfy László.¹²

1440. Fladniczer Kristóf, Reiffendorfer János, Cillei Ulrik s. kapitányok, Kanizsay László főispán.¹³

1441. Ebersdorfy Zsigmond s. kapitány.¹⁴

³ Szekfü: i. m. 60.

⁴ 1435 : II. 1. t.-c.; 1486 : 60. t.-c.

⁵ 1471 : 15. t.-c.

⁶ 1486 : 60. t.-c.

⁷ 1504 : 2. t.-c.

⁸ 1486 : 67. t.-c.

⁹ Csánki: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. 667. l.

¹⁰ Kamarai ltár.

¹¹ S. V. O. I. r. 3. k. 164.

¹² S. O. 295.

¹³ S. V. O. I. r. 3. k. 190., 202., 205.; Kamarai ltár.

¹⁴ S. V. O. I. r. 3. k. 217, 218.

1442. Pálóczy Simon.¹⁵
 1443—46. Ebersdorfy Zsigmond kapitány.¹⁶
 1447. Zlibói Brónis főispán. A kapitányság ez évben üres.¹⁷
 1449. Veisenmüller Mihály s. kapitány.¹⁸
 1452. Eizinger Ulrik lemond a soproni kapitányságtól.¹⁹
 1456. Reichenburger Reinprecht városkapitány.²⁰
 1457. Ladendorf János s. kapitány.²¹
 1458. Kanizsay Imre s. kapitány.²²
 1459. Tejedy Imre főispán, Grafenegg Ulrik főispán és kapitány.²³
 1460—63. Kanizsay Miklós és László.²⁴
 1460. Csornay István.²⁵
 1460—63. Grafenegg Ulrik főispán és kapitány.²⁶
 1463—64. Asszonyfalvi Ostfy néhai Ferenc főispán és kapitány.²⁷
 1463—65. Asszonyfalvi Ostfy László főispán és kapitány.²⁸
 1464. Grafenegg Ulrik s. kapitány.²⁹
 1464—65. Török Ambrus s. kapitány.³⁰
 ? Pispek Imre 1465 előtt valamikor.³¹
 1465—66. Mischullinger Vilmos főispán és kapitány.³²

¹⁵ S. O. 410; S. V. O. I. r. 3. k. 229.

¹⁶ S. V. O. I. r. 3. k. 233, 238, 252. Sopron v. ltára Lad. V. E. 191.

¹⁷ S. O. 325. Hazai Okmt. V. 238.

¹⁸ Sopron v. ltára Lad. V. E. f. 1.

¹⁹ S. V. O. I. r. 3. k. 383.

²⁰ S. V. O. I. r. 3. k. 86.

²¹ Sopron v. ltára Lad. V. E. 17.

²² S. V. O. I. r. 4. k. 321.

²³ S. V. O. I. r. 4. k. 355.; 390, 393.

²⁴ S. O. 408.; Csánki: i. m. 668.

²⁵ S. V. O. I. r. 5. k. 19.

²⁶ S. V. O. I. r. 5. k. 2.; S. O. 411; S. V. O. I. r. 5. k. 48, 50, 53, 58, 59, 61—64, 66, 70, 94.

²⁷ S. V. O. I. r. 5. k. 91.; 102.

²⁸ S. V. O. I. r. 5. k. 92, 119—20, 157.

²⁹ S. V. O. I. r. 5. k. 98, 124, 133.

³⁰ S. V. O. I. r. 5. k. 127, 134, 140—41, 148—50; 152—4, 160, 163—164, 167—8.

³¹ S. O. 439.

³² S. V. O. I. r. 5. k. 169, 187, 198—9, 207—9; 251.

1467. Weispriach Zsigmond főispán és kapitány.³³

1469—71. Mischullinger Vilmos s. kapitány.³⁴

1471—72. Weispriach Zsigmond főispán.³⁵

1474—78. Mischullinger Vilmos s. kapitány is.³⁶

1478. gróf Tierstein Vilmos.³⁷

1479—80. Frauenberg Gundersich főispán és kapitány.³⁸

1482—87. Weispriach András főispán.³⁹

A főispán helyettese a vármegyében az alispán volt. Egeszen a 15. század végéig a főispán szabadon választotta, rendszerint familiárisai közül. Ezek között nagy szerepük volt a várnagyoknak. Ebből érthető meg, hogy a várnagyok oly gyakran ülnek alispáni székben. Sopron megyének 1460—62-ig Csornay István volt az alispánja s egyúttal kapuvári várnagy. Kapuvár pedig az akkori főispánok, Kanizsay László és Miklós birtokai közé tartozott.

Hatalmuk eleinte nem volt állandó. A főispán megbízása alapján gyakorolták. Számuk egy-kettő-három-négy volt.

A főispánhoz való viszonyuk magánjogi természetű, familiáris viszony volt.

Fejlődést mutat Zsigmond 1435. évi decretuma, mely szerint az alispán, mint a főispán bírói helyettese köteles esküt tenni a király előtt.⁴⁰ Az 1486. évi decretum szerint már a vármegye előtt teszi le az esküjét.⁴¹

A közigazgatás az ő hatáskörébe jutván, nem volt közömbös a megyének, hogy a főispán kit nevez ki helyettesének. Eddig a főispán teljesen szabadon járt el ebben az ügyben. Így megtörténhetett, hogy a megyei viszonyokkal ismeretlen egyén került az alispáni székbe. Természetesen a vármegye, a maga érdekeit tartván szem előtt, küzdött ez ellen. Küzdelmének az

³³ S. V. O. I. r. 5. k. 262.

³⁴ Nemzeti Múzeum ltára: S. V. O. I. r. 5. k. 292; 297.

³⁵ S. V. O. I. r. 5. k. 306; 308.

³⁶ S. V. O. I. r. 5. k. 339, 342, 356.; Csánki: i. m. 668; Kovács I.:

A borsmonostori apátság története, 280.

³⁷ S. V. O. I. r. 5. k. 364.

³⁸ S. V. O. I. r. 5. k. 378, 395.

³⁹ Sopron v. ltára Lád. V. E. f. 3. nr. 92.

⁴⁰ 1435: II. 1.

⁴¹ 1486: 60, 73. t.-c.

eredménye nem maradt el. Az 1486. évi decretum kimondotta, hogy a főispán csak megyebeli nemest nevezhet ki alispánnak. A megyei közönség azonban ezzel nem elégedett meg. További küzdelmének az eredménye az 1504. évi 2. t.-c., mely kimondta, hogy a főispán az illető megye nemeseinek beleegyezésével és akaratával válassza az alispánt. Az alispán választásának kérdése azonban ezzel még korántsem nyert befejezést. A különböző megyékben más és más szokás dívott. A végleges megoldás csak később történt meg.

Sopron megyében 1437—90-ig a következő alispánokat találjuk:

- 1437. Petőházy Ferenc és Pathy Fülöp.⁴²
- 1439. Miráthy György.⁴³
- 1444. Linkoháty Benedek.⁴⁴
- 1447. Dömölky János és Mersey Péter.⁴⁵
- 1448—54. Dalkay Miklós és Vághy Dénes.⁴⁶
- 1455—56. Ládonyi János.⁴⁷
- 1456?—1461? Dalkay Miklós és Vághy Dénes.⁴⁸
- 1457. Dalkay György és Völcsseji Gergely.⁴⁹
- 1458—59. Túróczy Sandrin és Völcsseji Gergely.⁵⁰
- 1460. Csornay István, Mischullinger Vilmos.⁵¹
- 1461. Csornay István, Mischullinger Vilmos.⁵²
- 1462. Csornay István.⁵³
- 1463. Köcsky Demeter és Vághy Imre.⁵⁴

⁴² S. O. 257. Kamarai ltár.

⁴³ S. O. 292, 298.

⁴⁴ S. O. 315.

⁴⁵ Kisfaludy cs. ltára.

⁴⁶ S. O. 334, 343, Kisfaludy cs. ltára, S. O. 339, 370, S. V. O. I. r. 3. k. 315, S. O. 375, 376. Répcelaki ltár.

⁴⁷ S. O. 389, 394.

⁴⁸ Kisfaludy cs. ltára.

⁴⁹ Hetey cs. ltára.

⁵⁰ S. O. 401, 404, 407.

⁵¹ S. O. 407. S. V. O. I. r. 5. k. 16—17; 20.

⁵² S. O. 413., gr. Eszterházy cs. gal. ltára. 27., 70. S. V. O. I. r. 5. k. 29.

⁵³ S. O. 419, 423.

⁵⁴ S. O. 424.

1463. Mischullinger Vilmos.⁵⁵
 1464. Szigety Imre, Vid Balázs, Zenenczky László.⁵⁶
 1465. Völcsseji Kálmán és Ságghy Dénes.⁵⁷
 1466. Völcsseji Kálmán és Nemeskéry Mosar.⁵⁸
 1467. Völcsseji Kálmán.⁵⁹
 1468. Völcsseji Kálmán és Ságghy Dénes.⁶⁰
 1471. Soproni Vilmos.⁶¹
 1471. Ságghy Dénes és Tathay Mátyás.⁶²
 1472. Tathay Mátyás.⁶³
 1475. Gyalókay László és Truczy Mihály.⁶⁴
 1476. Váthy Rákos Albert és Truczy Mihály.⁶⁵
 1476. Kéry Adorján László, felsővidéki alispán.⁶⁶
 1479. Kéry Adorján László.⁶⁷
 1480. Potyondy Domokos.⁶⁸
 1482. Potyondi Domokos.⁶⁹
 1483. Kéry Adorján fia László.⁷⁰
 1488—89. Kisfaludy Benedek.⁷¹

Az alispánt munkájában a szolgabíró segítette, a megye első választott tisztviselője. Jelentősége abban rejlett, hogy, míg az alispánválasztás teljesen a főispántól függött, ő képviselte a vármegye önkormányzatát a központi hatalom képviselőjével szemben. Sem nem királyi, sem nem ispáni tisztviselő.

⁵⁵ S. V. O. I. r. 5. k. 54.

⁵⁶ Nemzeti Múzeum ltára; S. O. 432.; S. V. O. I. r. 5. k. 142

⁵⁷ S. O. 439.; Nemzeti Múzeum ltára.

⁵⁸ S. O. 444, 446.

⁵⁹ Kisfaludy cs. ltára.

⁶⁰ N. Múzeum ltára.

⁶¹ S. O. 471.

⁶² S. O. 473., Kisfaludy cs. ltára.

⁶³ S. O. 475.

⁶⁴ S. O. 486.

⁶⁵ S. O. 497.

⁶⁶ S. O. 501.

⁶⁷ S. O. 526.

⁶⁸ S. O. 528.

⁶⁹ Kisfaludy cs. ltára.

⁷⁰ S. O. 548.

⁷¹ S. O. 551, 557.

Hivataluk betöltését az 1435. évi decretum szabályozta. Eszerint szolgabíró megyebeli, jómódú nemes lehet csak.⁷² Esküjét eleinte a király, később, 1486 óta a vármegye színe előtt tette le.⁷³ A választást mindenkinek el kellett fogadnia. Aki vonakodott elfogadni, 1435 óta 25 girát, 1486 óta 50 márkát, 1492 óta pedig 25 márkát tartozott fizetni.

A szolgabírói intézmény rendeltetése már megalakulásakor az igazságszolgáltatás volt. Így a szolgabíró tagja a megyei törvényszéknek.

Sopron vármegye szolgabírái 1437—1490 között:

1437. Baszthy Fryss Tamás és Ládonyi János.⁷⁴

1439. Tathay Lukács.⁷⁵

1444. Döry Jakab és Vadasfalvy György.⁷⁶

1447. Vadasfalvy Benedek.⁷⁷

1449. Pászthory Bálint.⁷⁸

1450. Vadasfalvy Dénes és Vadasfalvy Miklós.⁷⁹

1451. Vadasfalvy Miklós és Szopory Lukács.⁸⁰

1452. Damonyay Vas Miklós.⁸¹

1453—54. Potyondy Gergely.⁸²

1455. Baszthy Mihály.⁸³

1456. Damonyai Vas Miklós és Völcsseji Balázs.⁸⁴

1457. Szopory Lukács és Vadasfalvy Miklós.⁸⁵

1458. Sághy Péter, Szopory Lukács, Vadasfalvy Miklós.⁸⁶

⁷² 1435 : 2. t.-c.; 1486 : 9. t.-c.; 1492 : 34. t.-c.

⁷³ 1435 : II. 1. t.-c.; 1486 : 73. t.-c.

⁷⁴ S. O. 257. Kamarai ltár.

⁷⁵ Kisfaludy cs. ltára.

⁷⁶ Kisfaludy cs. ltára; S. O. 315.

⁷⁷ Kisfaludy cs. ltára.

⁷⁸ Kisfaludy cs. ltára.

⁷⁹ Kamarai ltár.

⁸⁰ Kamarai ltár.; S. V. O. I. r. 3. k. 335.

⁸¹ S. O. 375.

⁸² Kisfaludy cs. ltára.

⁸³ S. O. 389.

⁸⁴ S. O. 394.; S. V. O. I. r. 4. k. 97.

⁸⁵ Heteyi cs. ltára.

⁸⁶ S. V. O. I. r. 4. k. 255.; S. O. 404., 401.

1459. Vadasfalvy Miklós és István, Szopory Lukács.⁸⁷
 1460. Szopory Lukács, Lózsy István.⁸⁸
 1461. Lózsy István.⁸⁹
 1462. Lózsy István, Vadasfalvy Miklós, Tathay Kelemen.⁹⁰
 1463. Lózsy István, Szopory Lukács.⁹¹
 1464. Lózsy István.⁹²
 1465. Vadasfalvy Miklós.⁹³
 1468. Vadasfalvy Miklós.⁹⁴
 1471. Lózsy István, Vadasfalvy Miklós.⁹⁵
 1472. Potyondy László.⁹⁶
 1475. Völcsseji Balázs.⁹⁷
 1476. Potyondy Domokos.⁹⁸
 1479. Ebergöcz Gáspár.⁹⁹
 1480. Potyondy Máté és Vadasfalvy István.¹⁰⁰
 1483. Völcsseji Dénes.¹⁰¹
 1488. Vadasfalvy István.¹⁰²
 1489. Ládonyi Boldis Péter.¹⁰³

A szolgabírák segédei az esküdtek voltak. A megyei nemeség tagjaiból kerültek ki. Adataink a sopronmegyei esküdtekre vonatkozólag nagyon hiányosak. 1487-ben Vági Tamás,¹⁰⁴ 1488-ban Vági János és Viczay István,¹⁰⁵ 1489-ben Szopory

⁸⁷ Kisfaludy cs. ltára. S. O. 407.

⁸⁸ S. O. 407.

⁸⁹ Eszterházy cs. ltára.

⁹⁰ S. O. 419., 423.

⁹¹ S. O. 424.

⁹² S. O. 442.

⁹³ Nagy Imre kéziratai.

⁹⁴ Nagy Imre kéziratai.

⁹⁵ S. O. 473., Nagy Imre kéziratai.

⁹⁶ Kisfaludy cs. ltára.

⁹⁷ S. O. 486.

⁹⁸ S. O. 497, 501.

⁹⁹ Kamarai ltár. 46, 18.

¹⁰⁰ Nagy Imre kéziratai.

¹⁰¹ Nagy Imre kéziratai.

¹⁰² Kisfaludy cs. ltára.

¹⁰³ Nagy Imre kéziratai.

¹⁰⁴ S. O. 550.

¹⁰⁵ Nagy Imre kéziratai; Kisfaludy cs. ltára.

Osváld és Zsebeházy Benedek,¹⁰⁶ 1490-ben pedig Vági János¹⁰⁷ viselték ezt a tisztséget.

Megyei tisztviselő volt még a jegyző. Az írásbeli ügyeket intézte a megyei bíróságon. Sopron megyéből kettőt ismerünk: 1456-ban Csepregi Miklós a nótárius,¹⁰⁸ 1463-ban pedig Miklós. Ez utóbbi Sopron városával közös.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Nagy Imre kéziratai.

¹⁰⁷ Nagy Imre kéziratai.

¹⁰⁸ Sopron v. ltára. Lad. XVIII. et S. f. 1. nr. 2.

¹⁰⁹ S. V. O. I. r. 5. k. 82.

A vármegye jogi élete.¹

A vármegyei önkormányzat fejlődése az autonóm megyei bíraskodással indul meg. Már a 13. században a törvények széles bírói hatáskört biztosítanak a megyének, amennyiben a 1298 : 26. t.-c. alapján minden pörös ügy a megyei bírák elé viendő, ha a nádor a megyében nem bíraskodik.

A megye ezt a hatalmát nemesek és nem nemesek felett egyaránt kétféleképpen gyakorolhatta. A megyei bírósági gyűléseken, mely a nádori gyűlést helyettesítette és a bírói széken, mely az ispánból, szolgabírákból és több-kevesebb nemesből állott.

A megyének ez a kiterjedt bírói hatalma azonban csak a 14. század közepéig tartott. Nagy Lajos idejében a 12. század végén a kúriából kivált nádor szorosabb összeköttetésbe lép a királyi kúria bíraskodásával. Egyre ritkábbak a megyei bírósági közgyűlések. Mátyás király 1486-ban végleg eltörölte.²

Maradt tehát a megyében a bírói széken való bíraskodás. Okleveleink ezt sedes iudiciaria néven említik. Röviden sedria. Sopron megyében kettő volt: a csepregi és rábaközi. Legállandóbb székhelyei Németi, Újkér és Kál voltak. Ritkábban Ság és Tormafölde.

Az ítélőszéket hetenkint, vagy kéthetenként tartották. Tagjai a főispán, alispán, szolgabírák és a megjelent nemesek közül néhányan. Ez utóbbiak később állandó bírótársak voltak. A sedriához tartozott a jegyző is.

Hatalmuk kiterjedt a nemesekre és nem nemesekre egyaránt. Az erőszakoskodások, hatalmaskodások elszaporodtával hatalmat kapott a megye, hogy ezekben és birtokfoglalás eseté-

¹ E fejezetben Hajnik I.: A magyar bírósági szervezet és perjog című művét követtem.

² 1486 : 21. t.-c.

ben is ítéljen.³ A nemesek ugyan idők folyamán mentesítették magukat a megyei bíraskodás alól, Mátyás király azonban megszüntette az exemptiókat.⁴

A megye hatalma azonban így is korlátozott volt, amennyiben csak akkor ítélhetett, ha a per tárgya, vagy az ítélet nem haladta meg a 100 forintot. Birtokpereken csak 10 hold erejéig ítélhetett.

A per lefolyása.

Mivel okleveleinkben foglalt perek nagyrésze meghaladja a megyei ítélkezés kereteit, a perfolym tárgyalásában érinteni fogjuk az országos bíróság előtti menetét is.

A középkorban a perfolym azzal vette kezdetét, hogy a felperes (actor) megjelent az illetékes bíróságnál és kérte, hogy az alperest (incattus, in causam attracti) idézze meg.

Az idézés neve evocatio, a megyében azonban még a 15. században is találkozunk a citatio terminussal. A sopronmegyei alispánok és szolgabírák elé 1463-ban a szolgabíró valakit „citasset in presenciam nostram”.⁵

Az idézést káptalanok, hiteles helyek végezték. A bíróságok a hiteleshelyeknek küldték a perbehívó parancsot. Ebben meg volt említve az idézést teljesítő királyi ember, az idéző és idézendő neve, a bíróság, mely előtt az idézettnek meg kellett jelennie s végül a terminus. Az Anjou-kortól kezdve tartalmazta a peres ügy tárgyát is.

A káptalanok mellett működött a királyi emberek (homo regius) intézménye is. Nemes, királyi paranccsal kiküldött emberek voltak. Mátyás király óta előkelőbb nemesek. Az idézés végrehajtásáról a hiteleshellyel együtt tettek jelentést (litterae relatoriae), melybe a 14. századtól kezdve belefoglalták a perbehívó parancsot (litterae evocatoriae).

A perbehívás kapcsolatos volt valamely birtokba való beiktatással (statutio, introductio; litterae introductionales et evocatoriae), eltiltással (prohibitio), megintéssel (admonitio). Ez utóbbi akkor előzte meg a perbehívást, ha valaki vonakodott

³ 1454 : 15. t.-c.; 1458 : 3. t.-c.

⁴ 1486 : 21. t.-c.

⁵ S. O. 424.

az őt nem illető okmányokat kiadni, zálogbirtokot, leánynegyedet átadni (*litterae ammonitoriae et evocatoriae*).

Inquisitio-val, tanuvallomással is kapcsolatos volt a perbehívás.

Ha az alperes nem jelent meg az idézésre, ezt többször megismételték. Természetesen bírság mellett. Az Anjouk alatt hét-szer idéztek, Nagy Lajos alatt négyszer. Albert király idején a kisebb hatalmaskodási ügyekben kétszer idéztek, a harmadik idézés már a három vásáron való kikiáltással, *litterae proclamatoriae*-vel történt. 1438-ban a csornai konvent a sopronmegyei Kéthely, Szil, Csepreg vásárjain végzett ilyen idézést.⁶ Ezt a szokást Mátyás 1486 : 17. tc.-e törölte el.

A *proclamatio* helyét az *insinuatio* foglalta el. Ezzel értesítették az alperest, hogy akár megjelenik, akár nem, dönteni fognak a perben. Ezt a *clausulát* különben csatolták a *litterae proclamatoriae*-hez is. „*Insinuando ibidem, ut si venerit . . . et responderit . . . bene quidem, alioquin non obstante ipsius absentia et rebellione*” ítélni fog a nádor, olvassuk egy 1438-ban kiadott *litterae proclamatoriae*-ben.⁷

Az *evocatio cum insinuatione* csak egyszeri, de végleges perbehívást jelentett. Okleveleink említést tesznek még a *brevis evocatio*-ról. Ezzel az alperest az idézés napjától a 32-ik napra hívták a kúriába. Mindig *inquisitio*-val volt kapcsolatos. Az 1462 : 1. tc. eltörölte, de 1471-ben emberölés esetében újra érvényre emelkedett. A megakadályozott emberölés miatti perben is a *brevis evocatio*t alkalmazták. Így idézi meg 1479-ben a keresztesek konventje Pál csornai prépostot és társait a király elé, hatalmaskodás miatt.

Az ilyen perbehívó levelek rendszerint formulázzák is a *decretumokat*: „*Cum iuxta dispositionem nostram praelatorumque et baronum ac regni nostri nobilium universorum superinde factam, talismodi novi actus potenciarum in brevi duntaxat termino, extra octavas, per nostram personalem presenciam possint iudicari*”, megparancsolja a konventnek a király, hogy az alpereseket idézze meg „*ad tricesimum secundum diem evo-*

⁶ S. O. 283, 284.

⁷ S. O. 284.

cacionis exhinc fiende nostram personalem in presenciam".⁸ Az ilyen idézés is insinuatíóval járt.⁹

A brevis evocatiót Mátyás király 1486-ban törölte el.

Az idézés magasabb bíróságoknál valamely ünnep nyolcadára szólt.

A hiteleshely az idézés alkalmával átadta az idézettnek a perbehívó parancs másolatát (*paria litterarum evocatoriarum*). Ellenkező esetben erre kényszerítették. Sopron megyében 1458-ban a Mihályiak panaszt emelnek a királynál, hogy a fehérvári káptalan nem akarja az idéző levelet kiadni. „Vos favore, ut creditur — írja Mátyás a konventnek — *dictorum adversariorum suorum allecti, paria huiusmodi literarum evocatoriarum eisdem exponentibus hactenus dare recusassetis communem iusticiam ipsis in hac parte abnegando*.” A konvent azonban azzal védekezik, hogy a parancs csak iktatásra szólt és a királyi kiküldött „*presente nostro evocationem nullam fecit*”.¹⁰

Nemes ember idézése csakis a birtokán volt eszközölhető. A jobbágyságot uraik állították bíróság elé.¹¹

A peres fél képviseltethette magát a bíróság előtt prókátorral. A képvisellel megbízó levél neve: *litterae procuratoriae*.

A vármegye perfolyama hasonlított a kúriai perfolyamhoz, azzal a különbséggel, hogy az időnkinti változások, újítások csak későn, vagy egyáltalán nem honosodtak meg a megyében.

Mikor a poroszló eltűnt a magyar bíróság közéletéből, a megyében a szolgabíró végezte helyette az idézést. Az 1291 : 5. tc. ugyan elrendelte, hogy a megyei bíróság elé való idézés káptalannak a közreműködésével eszközölendő, a gyakorlatban azonban nem követték a megyék ezt az eljárást. Sok helyütt megtartották a pecséttel való idézést, másutt más szokás fej-

⁸ A *personalis praesentia* bírója 1464-től kezdve — amikor Mátyás a két kancelláriát egyesítette s a *specialis praesentia* bíróságát a *personalis*-ba olvasztotta — a királyi bírósági személyes jelenlét helytartója (*personalis praesentiae regiae in iudiciis locum tenens*), vagy röviden *personalis*, királyi személynök volt.

⁹ S. O. 520—21.

¹⁰ S. O. 402, 404.

¹¹ S. O. 459.

lődött. Mátyás király 1467-ben utasítja a sopronmegyei törvényszéket, hogy teljesítsen idézést „tempore sedis vestre iudicarie debito, coram vobis vocatis secundum eiusdem sedis vestre consuetudinem”.¹²

A megyében a háromszoros perbehívás volt szokásos. Ha ekkor sem jelent meg az alperes, bírságolták. 1463-ban a szolgabíró Cséri Jánost „tercio citasset nostram in presenciam” s mivel ekkor sem jelent meg, hat márkában bírságolták.¹³

Ha a pereskedő felek, vagy képviselőik megjelentek a bíróság előtt, a felperes előadta panaszát az alperesnek. Némely megyében szokásban volt, hogy a felperes a bíróhoz intézte a panaszt. Sopron megyében, úgy látszik, az alpereshez. Az alperes, ha nem kért perhalasztást, válaszolt a panaszra. Válaszát az alperes viszonzálással kísérhette. „Procurator prepositi respondit ... eo facto actor replicavit.”¹⁴

Ha az alperes tagadta a felperes állítását, kezdetét vette a bizonyítás. „Stephanus de Ladon in figura nostri iudicii comparando contra Stephanum ... proposuisset ... Quo audito Stephanus de Keer ad obiecta ... respondisset, quod penitus inculpabilis et immunis foret”, mire a sedria elrendelte az eskü letételét.¹⁵

A bizonyítás nemei az eskü és istenítéletek voltak.

Az eskü a középkori perjog fontos bizonyítási eszköze volt. Ezt megelőzte a tanubizonyosság (testimonium humanum), melyet a 14. század folyamán a tanuk vallatása, az inquisitio váltott fel. Ez már nem alakí, hanem anyagi bizonyítás. Hajnik tudományvételnek, Timon nyomozó tanubizonyításnak nevezi. A felperest illette meg. Az inquisitio-t a per megindulása előtt rendelte el a bíró a tényállás megállapítására. A hiteleshelyek, alispánok, szolgabírák végezték. A tanukat nem a peres felek, hanem a bíróság állítja maga elé. Ezután az alperesnek igazolnia kellett magát. Ha esküvel bizonyított, a per nagyságához képest több-kevesebb számú eskütársat kellett keresnie. 1451-ben a Völcséjiek signum duelli-t ajánlottak az alpereseknek, ezek

¹² S. O. 448.

¹³ S. O. 424.

¹⁴ S. O. 516.

¹⁵ S. O. 418.

azonban nem fogadták el, mire az országbíró 50—50 nemes esküjét rendelte el.¹⁶

A megyében az esküt a 15. században a sedria előtt kellett letenni. „Ut idem Stephanus pro eo quindecimo die in ipsa sede iudiciaria tercio se nobilibus teneretur deponere sacramentum.” olvassuk 1462-ben.¹⁷

A bizonyítás másik módja az istenítéletek voltak. Bővebben szólunk a bajvívásról (duellum). A 14. és 15. században honosodott meg a magyar perjogban és megyei bíróságnál egyaránt.

A bajvívást vagy a bíróság rendelte el, vagy a felek egyike hívta fel a másikat. Vagy személyesen vívták, vagy bajnokok útján. A bíróság kötelezhetett valakit a személyes viadalra is. De inkább a bajnokok útján való vívás volt elterjedve.

A párbaj egyik formája a gyalog bajvívás volt (pedestre duellum). A 15. században ezzel már csak a megyében találkozunk. Ilyen gyalog bajvívás említetik 1465-ben Sopron megyében. Nemeskéri Benedek és Sebestyén bizonyos káposztás és gyümölcsös kerteket botokkal vívott párbaj útján nyertek el. A megyében nem volt meghatározott helye a párbajnak. A küzdő feleket körülállták s azok a kör közepén viaskodtak. „Cum dimicacione duelli more solito cum circulo circumda ... in eodemque cum baculis dimicando.”¹⁸

A magasabb bíróságok a 15. század folyamán már csak lovas bajvívást rendelnek el (duellum equestre). A bírói ítélet megszabta annak körülményeit is.

A személyesen vívott párbaj neve: de capite ad caput, ha bajnokok útján vívták: de pugile pugili. A királyi ítélet megszabta a bajnok minőségét is. Congressus jelző gyakorlott, in-examinatus pedig kezdő bajnokot jelentett. A bajvívást valamely tárgy átnyújtásával jelezték a felek (signum duelli dimicandi). Ha a királyi kúria ítélte meg a bajvívást, ennek helye Buda volt. Nagy Lajos óta az alkonyat beállta előtt meg kellett kezdeni a bajvívást.

1450-ből olvasunk egy bajvívást megítélő oklevelet: Az alperesek „pugilem in congressum quadragesimo die octavarum

¹⁶ Heteyi Gyula közlése.

¹⁷ S. O. 418.

¹⁸ S. O. 439—440.

festi beati Georgii martyris hic Bude in area certacionis duelli in loco ad id apto et consueto armis militaribus indutos erectisque tentoriis et equis eorum ascensis, ut forcius poterunt contra se se dimicaturi¹⁹ coram nobis statuere deberunt et tenebantur et ne dimicacio ipsius duelli ad noctis crepusculum differetur, decernendo statueramus ut quecumque parcium ante pulsum vespertinum pugilem suum equum ascendi et certamine ipsius duelli dimicare non faceret, talis pars contra partem alteram pro parte in ipso duello succumbente convicta permaneret.²⁰

Ha az egyik fél nem jelent meg, a másik fél pugilját annak rendje és módja szerint kiállították a bajvívás színhelyére és ott „deambulare faciendo usque occasum solis ipsius diei dicte duellaris dimicacionis” várta az ellenfél pugilját. Ha nem jelent meg, elbukottnak nyilvánították.²¹

A bajvívást el is lehetett halasztani, de csak királyi parancssal, vagy fogott bírák küldetése esetén.²²

Mátyás király 1486-ban a bajvívást azon esetekre korlátozta, ha másképp nem lehetett bizonyítani.

A bizonyítás történhetett közhitelű pecséttel kiállított okiratokkal is. A bizonyítás után a bíróság meghozta ítéletét. A 13. századtól kezdve ezt írásba foglalták. De a 15. század elejéig nem tartozott ez szorosan a peres eljáráshoz.

Az ítélet végrehajtása azt a bíróságot illette meg, mely az ügynek első bírója volt.

A megyében az alispán a szolgabíróval, vagy az egyedül kiküldött szolgabíró végezte. A magasabb bíróságok ítéletének végrehajtását a 14. századtól kezdve királyi emberek végezték a hiteleshelyekkel.

A fellebbezés későn fejlődött ki a magyar perjogban. A megyében a legkésőbb, a 15. század végén. Ezt pótolta az ú. n. transmissio, peráttétel, mely bírói parancsra történt. A parancslevél megjelölte az okot, ami miatt az áttétel történik — rendszerint gyanusnak találja a peres fél a bírókat — megjelöli

¹⁹ Ez utóbbi szavak 15. századi hozzáadás.

²⁰ S. O. 352.

²¹ S. O. 358.

²² S. O. 353.

továbbá, hogy a megye ítélete előtt, vagy után terjesztendő-e a per a kúriába. Ilyen peráttétellel Sopron megyében is találkoztunk 1462-ben. Az egyik fél a sedria bírát „iudicibus haberet pro suspectis. Undecum in presenciis iudicum non sit tutum litigari”, fölszólítja a sedriát a nádor, hogy igazságosan ítéljen. A felperes azonban nem volt megelégedve, mire a törvényszék felterjeszti a nádorhoz.²³ A végrehajtást azonban ez esetben is a megye eszközölte. Az 1492 : 73. tc. szerint tizenöt nap leforgása alatt.

A peres ügyet elintézhették még peregyezséggel, vagy választott bírák ítéletével is. Ez utóbbiról mondunk valamit.

A választott bíróság tagjait a pereskedők közösen is kijelölhették, de gyakoribb az az eset, hogy mindkét fél külön választott. Ez esetben azonban kölcsönösen személyi kifogásokkal élhettek. 1451-ben az egyik fél képviselője kifogásolja Döbrenthey Tamás békebíró személyét. „Ne se propter dignitatem sacerdotii intromittere posset”, mert valószínűleg bajvivással végződik a per, különben is „in adiudicatione cause predictae contrarius et adversarius dominorum ipsorum fuisset”.²⁴

Ha megállapodtak a bíróság tagjaiban, kijelölték működése helyét. Ha az egyik fél bírái nem akartak ítélni, el kellett fogadniuk a másik fél ítéletét. Ha pedig a két fél bírái nem tudtak megegyezni, egy embert választottak döntésre. „Quicquid octo probi et nobiles viri per partes equali numero eligendi ... in civitate Jauriensi coram testimonio capitulo ecclesie loci eiusdem arbitrativae disponent ... id ipse partes pro rato acceptarent hoc adiecto, quod si arbitri unius partis arbitrare nolent, extunc arbitri alterius partis arbitrare ipseque partes acceptare deberent ... ubi vero ipsi arbitri ... inter se concordare non possent, extunc unus homo probus et idoneus per ipsas utrasque partes ... pro mediatore dictorum arbitratorum equaliter eligendus, huiusmodi arbitrativam dispositionem per dictos octo probos viros per ipsas partes communiter electas simul et invicem, aut per quattuor probos arbitros ... ipsis partibus ratam et firmam acceptare et tenere decerneret et committeret, hoc eadem partes pro rato et firmo acceptare tenerentur, tali vin-

²³ S. O. 418.

²⁴ S. O. 356.

culo mediante, quod si aliqua parcium predictarum . . . dispositionem arbitrativam octo, aut quatuor vel unius scilicet mediatoris eorundem arbitratorum dispositionem . . . non acceptaret, extunc talis pars contra partem alteram in centum marcis fini argenti absque iudicis porcionem convinceretur."²⁵

Egy 1470-ben kelt oklevelünk szerint, ha az egyik fél nem fogadná el a választott bírák ítéletét, „in pena fidefragi convinceretur eo facto.”²⁶

²⁵ S. O. 353—354.

²⁶ S. O. 466.

Sopron vármegye történeti földrajza.

A Hunyadiak korában Sopron megye nagyjából ugyanazon határok között feküdt, mint most. A Fertő vidékén Ilmicz, Apetlon és Pomogy vidéke azonban hol Sopron-, hol Moson megyéhez tartozott. A manapság Ausztriához tartozó Zillingdorf, Au szintén Sopron megyéhez tartoztak.

Birtokos családai között legkiemelkedőbbek az Osl nemzetség ágai, ezek között is a Kanizsayak. Birtokaik időnkint 6—7 várra, hét városra terjedtek ki mintegy nyolcvan helységgel.

A Kanizsayak mellett még sopronmegyei birtokosok ugyanezen nemzetségből az Asszonyfalvi Ostfyak, Tardyak, Csornayak, Viczayak, Lózsyak, Pinnyeyek.

A Csák nemzetségből a Kisfaludyak, Mihályiak, a Vezekény nemzetségből származó Czirákyak, a Győr vármegyéből eredő Pokyak, a Ják nemzetségű Niczkyek, a gösfalvi Gösök szintén birtokosok megyénkben. A megye nyugati részén a nagymartoni, vagy fraknoi grófok, a Fertő vidékén a szentgyörgyi és bazini grófok voltak birtokosok.

A szomszédos osztrák urak közül az Eizingerek, Pottendorfferek, Gráfeneggek, Albert osztrák herceg és III. Frigyes császár szereztek birtokokat megyénkben.

Más megyebeli családok közül a szántai Botkák, nádasdi Darabosok, Egerváryak, monyorókereki Elderbachok, Garayak, Héderváryak voltak birtokosok Sopron megyében.

Az egyházi birtokosok közül a borsmonostori apátság, a csornai prépostság és a győri püspökség nevezetesei.

Sopron városa tíz-tizenkét helységben volt birtokos.

¹ Csánki: i. m. 581—585.

Sopron vármegye birtokos családjai.

A Csák nemzetség.

Krónikásaink egybehangzó állítása szerint a Csák nemzetség őse a hétvezér egyike, Szabolcs volt. Szállásbirtokuk helyét illetőleg azonban eltérnek egymástól krónikásaink. Anonymus határozottan Dunántúlra helyezi a nemzetség patrimoniális birtokát. Karácsonyi János teljesen alaptalannak tartja azt a véleményt, hogy a gróf Csákyak Szabolcs vezér leszármazottai s így a Csák nemzetség ivadékai. Szerinte valószínűleg a rég feledésbe merült Zsidó nemzetség sarjadékai.¹

A sopronmegyei ágazat megalapítója Ugrin volt. Magas főpapi tisztséget töltött be. 1175-ben zágrábi, majd győri püspök lett, végül esztergomi érsek. Amellett, hogy megőrizte a patrimoniális birtokot, még nagy vagyont is szerzett. Egyetlen testvérét, Miklóst gondos nevelésben részesítette és nagy vagyont hagyott rá. Ezen Miklósnak két gyermekétől, Lőrincztől és Jánostól származott a Kisfaludyak és Mihályiak családja. Lőrinc megkapta a később Kisfaludnak nevezett Kázmért és innen nevezték el a családot „de Kisfalud”, a Mihályiak pedig főbirtokukról, Mihályiról vették nevüket.² A 14. század második felében már ezen a néven emlegetik okleveleink a Csák nemzetség ezen két ágát. A Mihályi család a 15. század folyamán több ágra szakadt. Az egyik továbbra is a Mihályi, vagy Linkóhát nevét használta; a másik a Csák; a harmadik pedig az Ugron nevet vette fel.³

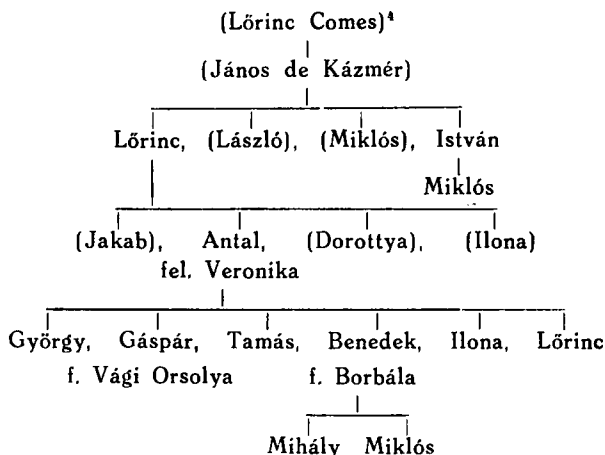
¹ Turul XI. 110.

³ Csánki: i. m. 655.

² Turul III. Nagy Iván: A Csák nemzetség 53—54.

I. A Kisfaludy család birtokai.

A rendelkezésünkre álló oklevelek alapján a Kisfaludyak családját történetünk folyamán a következő táblázat mutatja:

A Mihályiak nem mutatkoztak jó rokonoknak a Kisfaludyak családjával szemben. Bár vérségi kötelék fűzte össze a két családot, gyakran szerepelnek a bíróság előtt, mint vádló és vádlott. Még 1402-ben történt, hogy Kisfaludy úrasszony birtokain hatalmaskodtak a Mihályiak. Kisfaludyné panaszt tett az alispánnál. Pörük hosszú ideig húzódott. 1438-ban ért véget. A bíróság helyt adott a Kisfaludyak panaszának. A csornai konvent 1438. február 4.-i jelentése szerint Kisfaludy Antal és Miklós számára végrehajtásilag lefoglalta Mihályi Pálfi Péter birtokait felesége, testvérei, rokonai birtokrészeinek kivételével a sopronmegyei Mihályiban, Linkóháton, Szentandráson, Székáson, Gyármánföldén és a vasmegyei Lakon és Csánigón. Mihályiban lefoglalták Péter kúriáját a hozzátartozó épületekkel, a gyümölcsös-kertet, a torony nélküli kőből épített templomot és nyolc jobbágytelket. Linkóháton öt jobbágytelket foglaltak le, de csak egy telék volt benépesítve. Lefoglalták továbbá a kúriát, a háromkerekű malmot, a vágásra alkalmas makkerdőket, réteket, szántóföldeket, folyóvizeket, halastavakat, cserjéseket. Két ki-

⁴ A család zárójelbe tett tagjai nem szerepelnek történetünkben.

rályi ekére becsülték,⁵ amiket a csornai konvent végrehajtásilag lefoglalt. Szentandrason a kőből épített és kötoronnyal ellátott templomot, a Rába vizét (most nincs semmi víz ott; kitünő szántóföldek), a szántóföldeket, réteket foglalták le. Száz hold szántóföldre becsülték a lefoglalt területeket.⁶ Székáson negyven holdra becsülték a lefoglalt szántóföldeket, erdőket, cserjéseket. Gyármánföldén ugyanannyit foglaltak le a Kisfaludyak számára.⁷

Linkóháty Péter a pör idején nem volt otthon. Rozgonyi István temesi ispán oldalán harcolt a török ellen. Sem ő, sem rokonai nem tudtak megjelenni a bíróság előtt. A pör elhalasztására irányuló kérésüket sem teljesítették s így a pörüket elvesztették. De nem nyugodtak meg az ítéletben. Zsigmondhoz fordultak s ez kérésükre megsemmisítette az előző ítéletet és elrendelte a pör újratárgyalását. De a türelmetlen Kisfaludyak nem várták meg a bírói végzést. 1438. februárjában berontottak Linkóháty Péter Mihályiban levő birtokára s ott a házakat, a bennük lévő szekrényeket, különféle bútorokat s ingóságokat összetörték, Péter feleségének a barmait pedig s Péter sertéseit erőszakkal elhajtották. Albert király Linkóháty Péter kérésére elrendelte a Kisfaludyak által már megnyert pör újra felvételét és K. Antalt és Miklóst a győri káptalan útján megidézi.⁸ 1438. június 26-án jelentek meg a pörösködő felek Héderváry Lőrinc nádor előtt. Itt Kisfaludy Antal és Miklós békésen megegyezik Mihályi Péterrel, Ugrinfia Jánossal, Domokosfia Jánosfia Benedekkel és Csák Lászlóval. A Mihályiak átengedik Szentandrás, Székás, Lak és Csánig nevű birtokok felét. Egyrészt, mert egy őstől származnak s békét akarnak, másrészt, mert átlátták, hogy törvényszerint megilletik az említett birtokrészek a Kisfaludyakat.⁹ A birtokok szétosztása a csornai konvent 1438. július 5-i jelentése szerint meg is történt. A Kisfaludyak Vas megyében Lak és Csánig felét kapták déli, illetőleg északi részről. Sopron

⁵ Az eke mint a nemesi birtok mértéke Werbőczy szerint százötven királyi mértékű holdföldből állott. Werbőczy: Tripartitum: 164.

⁶ Egy hold szántóföld, vagy erdő királyi mérték szerint hosszúságban hetvenkét, szélességben tizenhét királyi ölet foglalt magában. Egy öl = 2-88 méter. Werbőczy: Tripartitum: 164.

⁷ S. O. 277.

⁸ S. O. 282.

megyében Szentandrás déli, Székásnak pedig északi részét kapták. A birtokok többi része a Mihályiaknak jutott.¹⁰

A béke azonban nem sokáig tartott. Mihályi Péter és Csák Ferenc fia László mihályi, linkóháti, szentandrási és székási birtokrészüket Gyóray Istvánfia Miklósnak zálogosították el. Ezen zálogbaadás ellen Kisfaludy Antal tiltakozott. Hangsúlyozta a közte és Mihályiak közti vérrokonságot. Neki elsősorban van joga az említett birtokok akár megvételére, akár zálogbavételére. Óvást emel az ellen, hogy Gyóray Miklóst, vagy bárkit is beiktassanak az említett birtokokba.¹¹

Midőn ugyanezen évben Kisfaludy Antal többedmagával Szilen járt, Veres Mihály szili bíró, Szenterszébeti Törjék István familiárisai, több szili esküdt és telepes, Mihály nevű szolgájával együtt mindenszentek napján elfogta. Szolgáját kalodába zárták, őt magát ugyan szabadon bocsájtották, de elvették két lovát és a kantárokat, tíz öl jobbágyruhát, hét öl szövetet, két öl barchetot és összes írásait.¹²

Ősi birtokukat, Kisfaludot, csak 1441-ig tudták megtartani a Kisfaludy testvérek. Ekkor hűtlenségük miatt I. Ulászló elvette tőlük s lengyel híveinek, Zlibói Bronisiusnak és Bedlovai Jánosnak adományozta.¹³ A csornai konvent jelentése szerint a beiktatás valószínűleg nem sikerült, mert Kisfaludy Antal felesége és gyermekei: Gáspár, György és Tamás s nőtestvére, Ilona ellenmondott a beiktatásnak.¹⁴

1444-ben megint a régi birtokosok kezén van a birtok.

Bokody György nádori ítélőmester, Gyóray Istvánfia Miklós kezében több zálogos birtok volt Kisfaludy Miklóstól, Visi Bereck Miklóstól és Gáspártól. A zálogbavétel idején hatvanöt bécsi dénárt fizettek. 1442-ben I. Ulászló előtt ezeket a birtokokat alzálogba adják Kisfaludy Lőrincfia Antalnak, azzal a föltétellel, hogy bármikor visszaválthatják.¹⁵

A Kisfaludyak és Mihályiak között 1438-ban létrejött békét

⁹ S. O. 286.

¹⁰ Kisfaludy cs. ltára.

¹¹ Kisfaludy cs. ltára.

¹² S. O. 298.

¹³ S. O. 302.

¹⁴ S. O. 304. jegyzet.

¹⁵ S. O. 309.

1444-ben ismét hatalmaskodás bontotta meg, bár 1442-ben Kisfaludy Antal és Linkóháty Péter özvegye, Suskó, a csornai konvent előtt kibékült a kölcsönösen elkövetett hatalmaskodások után. Sőt Suskót az ellenében Héderváry nádor előtt megnyert pör alól is fölmentette.¹⁶ Ennek ellenére Mihályi Ugrinfiai János és István, Jánosfia Benedek, Csák László és fia Mihályi Mihály elfoglalták Kisfaludy Antal szentandrási birtokát. Az cttani jobbágyoktól száz arany forintot csikartak ki. Ezen hatalmaskodás ügyében Kisfaludy Antal panaszára Linkóháty Benedek, sopronmegyei alispán és a szolgabírák a vizsgálatot teljesítették.¹⁷

Kisfaludi birtokukon Haraszti Thapán János kapuvári várnagy hatalmaskodott. Famíliárisaival megtámadta a malmokat. Két malomkövet, huszonnégy köből gabonát raboltak el. Kisfaludy Antalt annyira megfenyegették, hogy nem mert otthon tartózkodni. Feleségétől tizennyolc forintot és százöt dénárt vettek el. Elhajtottak ezenfelül még nyolc lovat is. Ulászló király Antal felesége, Veronika s gyermekeik: Gáspár és Benedek panaszára a pannonthalmi konventet küldte ki 1444-ben a panasz megvizsgálására.¹⁸

Ezzel azonban még nem ért véget a Kisfaludyak kálváriája. Ugyanebben az évben Cziráky Miklós rablókkal és más gonosztevőkkel megrohanta mindenszentek ünnepe körül kúriájukat. A házban levő kápolnában mindent összetörtek. Női ruhákat, istrángokat, pokrócokat, húsféléket, gyapjuféléket, vásznakat, ezüstös fegyvereket, két kelyhet, templomi ékességeket, négy lovat nyergekkel együtt elraboltak. Ezenkívül még okiratokat is vittek el. Panaszukra az országbíró a pannonthalmi konventet küldte ki a panasz megvizsgálására.¹⁹

Mihályi Pálfia Péter halála után Kisfaludy Antal Székáson, Szentandráson, Lakon és Csánigon örökölt birtok és malomrészeket Csák Lászlóval együtt. De Csák László és fia Mihály, továbbá Péter özvegye, Suskó „Susanna, Zsuzska” maguknak foglalták le Antal örökét is. Panaszára Ulászló

¹⁶ Kisfaludy cs. ltára.

¹⁷ S. O. 315.

¹⁸ S. O. 312.; Kisfaludy cs. ltára.

¹⁹ Kisfaludy cs. ltára.

király 1444-ben fölszólította a csornai konventet, hogy Csák Lászlóval, fiával Mihállyal és Péter özvegyével pünkösdi ünnepéig adassa vissza az említett részeket. Hivatkozik Ulászló az országos törvényre, mely a zavaros időkben elfoglalt birtokok visszaadásának időpontját pünkösdig állapította meg. Ha a Csákok nem tesznek eleget a fölszólításnak, idézze meg őket a konvent a király elé Szent Jakab apostol oktavájára.²⁰ Csák László és fia nem tettek eleget a fölszólításnak. A bíróság előtt nem jelentek meg. Maguk helyett sem küldtek senkit. Ulászló ezért a birtokokat Kisfaludy Antalnak ítélte, a Csákokat pedig fej- és jószágvesztéssel sújtotta.²¹

Ezen időben még egy gyászos esemény állította szembe a Kisfaludy és Mihályi családokat. Linkóháty Benedek megölte Kisfaludy Antalt, birtokain pedig hatalmaskodott. Antal özvegye, Veronika az országtanácshoz fordult panaszával és ott elmondta minden keservét. Elpanaszolta, hogy Linkóháty Benedek kőszegi várnagy, elfoglalta férjének, néhai Kisfaludy Antalnak laki és csánigi birtokát. Más gonoszságokat is cselekedett. Férje ezért pörbe vonta Benedeket és megidéztette a vasvári káptalan elé. Benedek erre a gonosz szellemtől vezetett mint „infelix Kaym” vérrokonát útközben megölte. Most neki férjétől megfosztva, árva gyermekeivel nyomorúságosan kell tengetnie életét. És Benedek Hunyadi János kormányzótól kegyelmet nyert. De Guthi Ország Mihály tiltakozott ez ellen. Előadta, hogy Benedek, az ő familiárisa, nemcsak K. Antalt ölte meg, hanem másoknak is sok kárt okozott. És ami még rosszabb, gonoszsgot gonoszságra halmozva, Istent nem félve, embereket nem tisztelve, hazaáruló lett. Kőszeg várát áruló módon az ellenség kezére „scilicet huius regni emulis” játszotta. Ennyi gonoszság hallatára az országtanács utasította a csornai konventet, hogy az említett Benedeket szólítsa fel, hogy tizenöt napon belül adjon számot az országtanács előtt.²²

1447-ben a csornai konvent előtt békült ki a két család. Kisfaludy Antal özvegye, Veronika a saját és gyermekei: Ilona, Gáspár, Lőrinc, Benedek nevében kiegyezik Linkóháty Benedek-

²⁰ Kisfaludy cs. ltára.

²¹ Kisfaludy cs. ltára.

²² Kisfaludy cs. ltára.

kel úgy, hogy az egymásnak anyagiakban okozott károkat kölcsönösen megtérítik. Antal megöletéséért pedig úgy egyeztek meg, hogy Veronika s gyermekei visszaadják Benedeknek mindazon birtokokat, melyeket nekik adott a bíróság Antal megöletéséért. Benedek pedig kétszázharminc forintot fizet Veronikának és gyermekeinek, még pedig négy részletben. Ha Benedek ezt nem akarná megfizetni, fej- és jószágvesztéssel bűnhődjék.²³ A pör vérségi kötelékekkel záródott le. Ugronfia János leányát, Borbálát a meggyilkolt Antalfia Benedek vette feleségül.²⁴

1448-ban a csornai konvent előtt találjuk Linkóháty Benedeket. Bejelentí, hogy a Szent Mihály nyolcadán fizetendő ötven forintot nem tudja megfizetni.²⁵

Kisfaludon zálogbirtokos volt Jekkel Mihály hospes is. Még Kisfaludy Antaltól vett zálogba egy jobbágytelket s a Rábán lévő malom felét. 1450-ben azonban visszaadja Antal fiainak: Gáspár, Benedek és Lőrincnek harminchét forintért.²⁶ Két más jobbágytelket pedig hét forintért adott vissza.²⁷

1458-ban határsértés miatt emelnek panaszt Kisfaludy Antal fiai a Mihályiak ellen. Linkóháty Benedek, Csák Mihály, Ugrin János özvegye, Veronika, most Tardy Bálintné a Kisfaludyak földből hányt határjeleit tizenhárom évvel azelőtt megsemmisítették. Birtokaikból „Pagon és Kyserdw”-t elfoglalták. „Hármas malom” nevű malmukban is hatalmaskodtak. Néhai Csák László harminchét köből gabonát vitt el. János, Benedek és László halála után pedig örököseik tartották elfoglalva a földeket. A csornai konvent ugyan fölszólította Csák Mihályt, Miklóst, Tardy Bálintot és feleségét a birtokok visszaadására, ezek azonban vonakodtak. Erre megidézték őket a király elé.²⁸ Mátyás 1461-ben hozott ítéletet. Ennek értelmében a Mihályiak új határjeleket állítottak fel Kisfalud és Mihályi között, de ezeket újra lerombolták. Sőt újabb foglalásokat is tettek. Malmukat is lerombolták. Hatszáz forint kárt okoztak. Potyondi András nevű molnárukat pedig halálosan megsebesí-

²³ S. O. 324.

²⁴ Wertner: A magyar nemzetségek a 14. sz. közepéig. 191. l.

²⁵ Kisfaludy cs. ltára.

²⁶ Kisfaludy cs. ltára.

²⁷ Kisfaludy cs. ltára.

tették.²⁹ A csornai konvent 1462-ben idézte meg őket a király elé.³⁰

Kisfaludy Benedek testvére, Gáspár 1467-ben már nem élt. Özvegye, Vági Orsolya a királyi kúrián pörölte Benedektől a férje után járó hitbért és hozományt. A pört azonban elhalasztották a királyi hadbaszállás miatt, melyben Benedek is résztvett.³¹

1469-ben Kisfaludon, a vasmegyei Lakon és Csánigon történt hatalmaskodás. A csornai konvent bizonyáglevele szerint Viczay György és fia István, Himfy Miklós, Asszonyfalvi Ostfy László, Váthy Dezső, Cziráky János özvegye Erzsébet, ennek leánya Völcseji Kálmánné Borbála, Cziráky Jánosfia István és László, Cziráky Tamásfia Lőrinc, Gáspárfia Benedek hatalmaskodtak a nevezett birtokokon. Kisfaludról két kocsira való holmit vittek el, mely Bálint nevű jobbagyé volt. Hatalmaskodásukkal mintegy négyszáz forintnyi kárt okoztak.³² Guthi Ország Mihály nádor a csornai konventet küldte ki a hatalmaskodás megvizsgálására. 1470-ben kiadott jelentése szerint a panaszt valónak találta s a hatalmaskodókat megidézte Epifánia ünnepének oktavájára a királyi kúriába.³³

1471-ben Varbóki Nagy Györgyöt, fiát Andrást és Katalin leányát tiltotta Kisfaludy Benedek néhai Mihályi Benedeknek Mihályiban, Linkóháton, Szentandrason, Székáson, továbbá Lakon és Csánigon levő birtokainak elfoglalásától.³⁴ Mihályi Csák Mihályt, Ládonyi Istvánt és Tardy Lőrincet pedig a Kisfaludhoz tartozó erdők használatától tiltotta.³⁵

Kisfaludy Benedek kegyúr volt a mihályi plébániai templomban. Mikor egy alkalommal 1472-ben Kisfaludról Mihályiba ment misére, a mihályi nemesek: Vester László fiai György és Tamás, Molnár Antal és Koza János Csák László fiainak, Mihálynak és Jánosnak, nemkülönben Veronikának a paran-

²⁸ Kisfaludy cs. ltára.

²⁹ Kisfaludy cs. ltára.

³⁰ Kisfaludy cs. ltára.

³¹ Kisfaludy cs. ltára.

³² S. O. 464.

³³ Kisfaludy cs. ltára.

³⁴ Kisfaludy cs. ltára.

³⁵ Kisfaludy cs. ltára.

csára megtámadták. Benedek a plébániára menekült, mert megakarták ölni. „Gonoszság fia, ha a saját házában lennél s nem itt a plébánoséban, a fejedre gyújtanók a házat” kiáltozták feléje. Még a kocsiját is összetörték.³⁶

1476-ban Csornay István Banga Tamás nevű keresztúri jobbágya és Pál csornai prépost keresztúri villicusa hatalmaskodtak Kisfaludon. Elfogták Benedeknek Hölgye Domokos nevű jobbágját.³⁷

1480-ban Szapolyai István sobori jobbágjai hurcolták el Kisfaludy Benedek jobbágját minden jog- és földbér (terragium) lefizetése nélkül.³⁸

De ő sem volt ment korának annyira jellemző tulajdonságától, a hatalmaskodástól. Némai Kolos László 1489-ben panaszt tett Mátyás királynál, hogy karácsony táján rablók harminc lovat elloptak egyik vassi jobbágjától. Kisfaludy Benedek alispán elfogta a tolvajokat Kisfalud körül, a lovakat magánál tartotta, a rablókat pedig futni engedte. A lovakat ismételt kérésére sem adta ki. Mátyás az ügy megvizsgálására a csornai konventet küldte ki, hogy a hitelre méltó tanúkat hallgassák ki s Kisfaludy Benedeket idézzék meg a király elé.³⁹ A csornai konvent jelentése szerint az egyik konventtag, Zsebeházy Benedek megyei esküdttel a helyszínen kihallgatta Vági Balázs szolgabíró, Büky Sándor, Simont és Mátyást, Káldházy Lukácsot, Vadasfalvy Istvánt, Edvy Gergelyt, Pétert és Jánost és ezek alapján megállapította, hogy a panasz helytálló.⁴⁰

A Kisfaludyak birtokai közé tartozott még Velke pusztája is. Benedek alispán kapta 1488-ban a királytól. A magvaszakadt Velkey István birtoka volt.⁴¹ A következő évben már pörben vannak Kisfaludy Benedek fiai: Mihály és Miklós Velkey István özvegyével, ennek leányaival, Katalinnal és Eufémiával és Chernelházy Chernel Bálintné Annával. De az utóbbiak, mint alperesek nem jelentek meg a király előtt.⁴²

³⁶ S. O. 475.

³⁷ S. O. 497.

³⁸ S. O. 528.

³⁹ S. O. 557.

⁴⁰ S. O. 559. jegyzet.

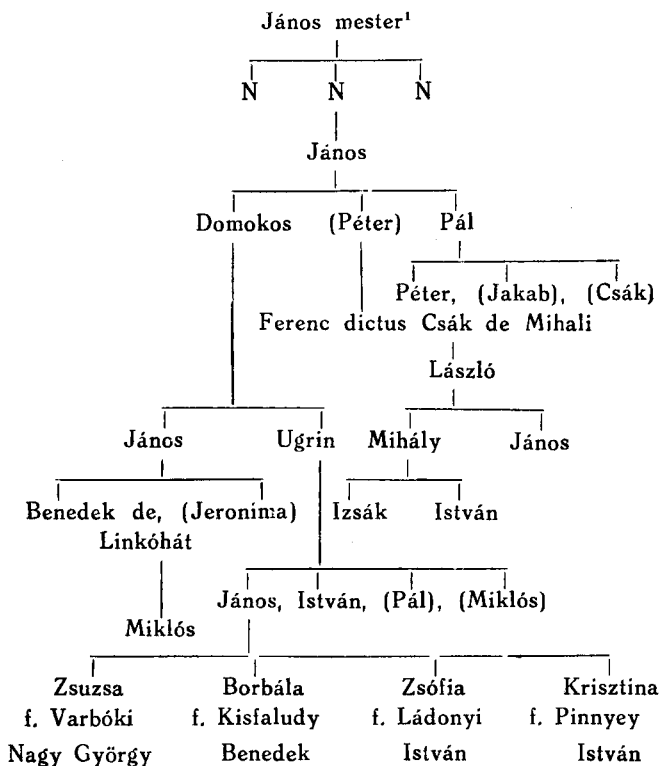
⁴¹ Csánki: i. m. 652.

⁴² S. O. 560.

II. A Mihályi család birtokai.

A Kisfaludyak mellett a Mihályiak alkotják a Csák nemzetség másik sopronmegyei ágazatát.

Családfájukat János mestertől kezdve a következő táblázat szemlélteti:

Zsigmond királynak hűséges hívei voltak a Mihályiak. Szolgálatukért azzal jutalmazta őket, hogy 1437-ben Ugronfia Jánosnak, testvérének Istvánnak, továbbá Gyóray Istvánfia Miklósnak győri birtokukra pallosjogot adományozott, hogy ezáltal a vidék nyugalma is biztosítva legyen. Ezen jog alapján megengedte nekik, hogy az említett birtok határain belül nyakalodákat, kínzókerekeket, fenyítőházakat állíthassanak fel, hogy a tolvajokat, rablókat, halottfosztogatókat, méregkeverő-

¹ A család zárójelbe tett tagjai nem szerepelnek történetünkben.

ket elfogathassák és az országos törvények szerint lefejezésre, máglyahalálra, vagy fölakasztásra ítélhessék.²

A család ősi birtoka Mihályi közelében volt, egy ma már eltűnt község: Fortunád. Antal csornai prépost és a konvent Mátyás nevű viczai molnárja és ennek testvére, Miklós, december 8. körül ezen község határába mentek nyúlvadászatra. De póruljártak. Mikor hálóikat kirakták és leshelyükön ültek, a Mihályiak közül Pálfia Péter, Mihályi Csák László megtámadták őket jobbágyaikkal és familiárisaikkal. Elvettek tőlük két hálót, egy vaspáncélt, egy pár vaskesztyűt és más javakat. Hozzá még meg is verték őket.³

A Mihályi család birtokai közé tartoztak Mihályin kívül még Valla, Beled, Lózs és Vicza is. Egyideig Bronosius és János lengyel nemesek kezén volt, de I. Ulászló 1441-ben meghagyja ezen hiveinek, hogy a birtokokat adják vissza Linkóháty Benedeknek és Viczay Györgynek, mivel ezek a királyi felség ellen semmi hűtlenséget sem követtek el, sőt hűségüket nyilvánvalóan bebizonyították.⁴ Bronosius és János keszői és rákosi várnagyok nem tettek eleget a felszólításnak. Héderváry Lőrinc nádor 1444. április 20-án fölszólította Bronosiuszt a birtokok átadására, november 14-én pedig ellenkezése dacára beiktatta Linkóháty Benedeket és Viczay Györgyöt a nevezett birtokokba.⁵

•1447-ben Bronosius és Cziráky Miklós, Tamás és János hatalmaskodtak Linkóháty Ugrin fia János székási, bodonhelyi és gencsi birtokán. Pálóczy László országbíró a csornai konventet küldi ki vizsgálatra s ez törvény elé idézi a Czirákyakat veszkényi birtokukon.⁶ Beledy Györgyfia Gál kapuvári várnagy pedig Viczán hatalmaskodott a Mihályiakkal. Elfogta Ugrinfia János és István, Mihályi Jánosfia Benedek jobbágyát és több napig fogvatartotta.⁷ Az országtanács a Mihályiak panaszát a vármegye alispánjaival vizsgáltatta meg. Ezek a panaszt valónak találták.⁸

² S. O. 272.

³ S. O. 273.

⁴ S. O. 304.

⁵ S. O. 306. jegyzet.

⁶ S. O. 329.

⁷ S. O. 332.

⁸ Kisfaludy cs. ltára.

Az Ostfyakkal malomrombolás miatt kerültek összeütközésbe a Mihályiak. Úgy látszik, a Mihályiak malma nagyon közel volt az Ostfyakéhoz, miáltal tetemes kárt okoztak ez utóbbiaknak. A holt vizet ráeresztették a szomszéd malomra. Az Ostfyak ezt nem tűrték el. Ostfy Ferenc bán fia László, fiai Ferenc, László, István, Miklós lerombolták a Mihályiak „Zentandaryas” határában levő malmát. Viszont Ugrinfia János, Csák László, Lászlófia Mihály és Linkóháty Benedek az Ostfyakét rombolták le a Rába vizén. A béke 1449. augusztus 18-án jött létre a két család között a győri káptalan előtt. Úgy egyeztek meg, hogy a Mihályiak az újonnan építendő malmukat egy tenyérrel és hüvelykkel alacsonyabbra építik.⁹

Csornai, szárföldi, beledi, széplaki és márczi birtokukat Ládonyi György fia János és mások bírták zálogban. 1450-ben vissza akarták adni a Mihályiaknak. Ugrinfia János azonban kijelentette az országbírónak, hogy nem tudja visszaváltani birtokait. Megengedi, hogy bárkinek alzálogba adják.¹⁰

Mint székási birtokosok szomszédosak voltak a Czirákyak a Mihályiakkal. De rossz szomszédok voltak. Kölcsönösen kellemtlenkedtek egymásnak. 1449-ben Cziráky Mickfia Miklós, János testvérének tanácsával Mihályi Ugrinfia Jánosnak Székáson levő kaszálóit, rétjeit lekaszáltatta,¹¹ sőt a Mihályiak birtokát képező Ágyagosra és Gyóróra vonatkozó okleveleket elvitték, maguknál tartották s nem akarták visszaadni. V. László király a csornai konventet¹² és a vármegyét küldte ki vizsgálatra. A vizsgálatot Potyondy Gergely szolgabíró és Vadasfalvy László teljesítették. Jelentésükben a panaszt igazolták.¹³ Hogy a pörnek mi lett az eredménye, nem tudjuk. Egy 1450-ben kiadott oklevél a per elhalasztásáról tesz említést.¹⁴

1451-ben Ugrinfia János, Jánosfia Benedeknek Kanizsay Imrével és Keledy Gallussal folytatott pörét halasztotta el az országbíró.¹⁵

⁹ S. O. 341.

¹⁰ Kisfaludy cs. ltára.

¹¹ S. O. 338.

¹² S. O. 380.

¹³ Kisfaludy cs. ltára.

¹⁴ Kisfaludy cs. ltára.

¹⁵ Kisfaludy cs. ltára.

1454-ben Niczky Lászlófia Benedek hatalmaskodott a Mihályiak jobbágyaival. Benedek familiárisai megtámadták Jánosfalva közelében a csepregi országosvásárra igyekvő jobbágyokat s pénzüket elvették. Ezek az alispánhoz fordultak, aki három ökröt és két lovat adott nekik. De Niczky Benedek emberei újra megtámadták őket és javaikat elvették. A vizsgálatra kiküldött csornai konvent a panaszt valónak találta és Benedeket káli birtokán megidézte Szt. György nyolcadára.¹⁶

A lékai várnagy, Kanizsay Imre familiárisa, győrói kúriájukon hatalmaskodott. Az ott talált javakat Lékára hurcolta.¹⁷

Ugrinfia János 1455-ben már nem élt. Fiúörököse nem maradt hátra, csak négy leánya: Zsuzsanna, Borbála, Zsófia, Krisztina. László király nem akarta őket megfosztani birtokaiktól, azért 1455 április 15-én fiúsítja őket atyjuk Agyagoson, Gyórón, Linkóháton, Mihályiban, Szentandráson, Székáson, továbbá Lakon és Csánigon levő birtokaiban.¹⁸ Mihályi Csák László fiai: Mihály és János, Mihály fiai: Izsák és István 1466-ban adták beleegyezésüket a fiúsításhoz a csornai konvent előtt.¹⁹ A beiktatást a csornai konvent végezte, Vadasfalvy László királyi emberrel, 1455. április 21. s a következő napokon. Senki sem mondott ellen. A szomszédok közül Niczky Benedek, Csánigi Jane, Cziráky János és Miklós, Szemerey János, Csáfordy Mihály, Vadasfalvy Miklós és István és Mihályi Csák voltak jelen.²⁰

Mikor Mátyás király trónra került, a Mihályiak agyagosi birtokába Laki Kaczor Györgyöt, Mérgei Poky Pétert, Simont és Mátyást iktattatta be a fehérvári káptalannal. De a beiktatás ellen Ugrin János özvegye, Veronika, ekkor már Tardy Bálint felesége és leányai tiltakoztak, mire megidézték őket a király elé. A székesfehérvári káptalan azonban — talán a Pokyaknak akart kedvezni — nem küldte el Veronikáéknak a perbehívó levelet. Mátyás király megparancsolja a káptalannak, hogy továbbítsa az idézést az illetékes helyre.²¹ Agyagos mégis a

¹⁶ Kisfaludy cs. ltára.

¹⁷ Kisfaludy cs. ltára.

¹⁸ S. O. 385.

¹⁹ Kisfaludy cs. ltára.

²⁰ Kisfaludy cs. ltára.

²¹ S. O. 242.

Pokyak kezére került. 1459-ben megrohanták a birtokot és elfoglalták. A jobbágyokat is megzsarolták. Háromszáz forint kárt okoztak.²² Veronika 1461. november 11-én váltja vissza a győri káptalan előtt ötven aranyforintért a Pokayak családjától. Az egyezséget választott bírák előtt kötötték meg.²³

1458-ban a vármegye alispánja és szolgabírái előtt panaszkodik Tardy Bálint és Mihályi Csák Lászlófia Mihály, hogy a Kanizsayak (híres malomrombolók), egy új malmot építettek a Nagy-Rábán s ezzel teljesen tönkretették az ő Hármás nevű malmukat. Beled közelében levő Pagon nevű kaszálójukat pedig Kisfaludy Gáspár adta el lekaszálásra.²⁴

Ugyancsak a rokon Kisfaludy Gáspár hatalmaskodott Veronika Mihályiban levő malmában. Itt dolgoztak 1462-ben Kisfaludy Gáspár jobbágyai. Midőn Veronika egyik szolgája kijelölte munkára a jobbágyokat, ezek jól elverték, sőt a segítségére siető Veronikát is bántalmazták.²⁵

Zsuzsannának, Ugrinfia János leányának, Varbóki Nagy György feleségének vasmegyei Lak nevű birtokán a szintén rokon Mihályi Csák Mihály hatalmaskodott. 1464-ben Zsuzsannának Lak és Gyóró nevű birtokokra vonatkozó iratait ellopta.²⁶

Ugrin János és Linkóháty Benedek után Agyagoson, Gyórón, Linkóháton, Mihályiban, Posdréten, Szentandrásan és Székáson maradt birtokrészek 1467-ben osztozkodott a rokonság. A birtokokból osztályrészt követelt Veronika is, János özvegye, Varbóki Nagy György leányával, Katalinnal. Ezen követelés ellen Kisfaludy Benedek, felesége Borbála, testvérei Kisfaludy Kontor Demeter személyében tiltakoznak a csornai konvent előtt.²⁷ Csák Lászlófia Mihály szintén ellenmondott a beiktatásnak, de később a vasvári és csornai káptalan előtt visszavonta tiltakozását.²⁸ Ugrin János özvegye viszont az ellen tiltakozott 1466-ban, hogy Csák Mihály visszavonva tiltakozását, beleegyezését adta a vasvári káptalan előtt, hogy Varbóki Nagy Györgyöt beiktassák Linkóháty Benedek örökébe.²⁹ 1468-ban

²² Kisfaludy cs. ltára.

²³ S. O. 415.; Kisfaludy cs. ltára.

²⁴ S. O. 401.

²⁵ S. O. 423.

²⁶ S. O. 425.

Mátyás királyt tiltják Ugrin János és Linkóháty Benedek birtokainak adományozásától, Varbóki Nagy Györgyöt pedig a birtokok elfoglalásától.³⁰

Néhai Ugrin János leányai közül ekkor csak Krisztina volt még hajadon. Nővére, Borbála, Kisfaludy Benedekné, eljegyzéséig átadja neki testvéri szeretetből agyagosi birtokrészét.³¹ Anyjuk, Veronika számára pedig férje után járó hozomány és hitbér fejében mihályi és linkóháti birtokukat, Gyarman és Szentandrás pusztájukat és a Rábán levő malmukat száz forintban zálogul lekötik.³²

Szentandrási birtokukon Vadasfalvy Miklóssal kerültek szomszédságba a Mihályiak. E szomszédság eredménye volt az a sok pör, civódás, mely a szentandrási birtok miatt annyiszor megzavarta a két család békéjét. 1470-ben végre kibékült a két szomszéd. A csornai konvent bizonyáglevele szerint Mihályi Csák Lászlófia Mihály és testvére, János, Kisfaludy Benedek, felesége Borbála, Tardy Bálint, felesége Veronika, ennek Mihályi Ugrintól való leánya Krisztina úgy egyeznek meg Szentandrásról illetőleg nyolc választott bíró előtt (Pál csornai prépost, Vági Miklós magister, Vági Imre, Laucz Mátyás, Mihály mihályi plébános, Csornay István, Edvy János és Sebesházy Pál) Vadasfalvy Miklóssal és fiaival: Péter, István, Jánossal és társaikkal, hogy a választott bírák ítéletének alávetik magukat. A bírák ítélete Szentandrás pusztájából észak felől a szt. András templom melletti hatvanöt holdat a Mihályiaknak, a többi részét pedig a Vadasfalvyaknak juttatta. Együttal határnapot tűztek ki a határmegállapításra.³³ De nem sokáig tartott a béke. 1471-ben már ismét hatalmaskodnak a Mihályiak Szentandráson.³⁴

Ugrin János harmadik leányának, Zsófiának férje Ládonyi István volt. Veronikával sok jót tettek. Bajaiban sokszor megsegítették. Veronika abban a reményben, hogy a jövőben is támo-

²⁷ S. O. 449.

²⁸ Kisfaludy cs. ltára.

²⁹ Kisfaludy cs. ltára.

³⁰ Kisfaludy cs. ltára.

³¹ Kisfaludy cs. ltára.

³² Kisfaludy cs. ltára.

³³ S. O. 465.

³⁴ S. O. 471.

gatni fogják, 1472-ben hálából ötven forint értékig terjedő részt ad nekik nászajándékából: Gyórából és Agyagosból. Néhai férjének linkóháti, szentandrászi, laki, csánigi birtokai után neki járó részekből is átad valamit.³⁵

Pár évvel ezután ért véget az a per, mely Mihályi Ugrin János öröksége miatt szembeállította az örökösöket. Mihályi Csák László özvegye, Veronika és fia János, továbbá Ugrin János özvegye, Tardy Bálintné és rokonai 1478-ban kibékülnek a csornai konvent előtt.³⁶

A Csákok úgy látszik még most sem tudták elfeledni Székást. Bár Cziráky János fiai: István és László törvényes úton szerezték meg Csák Mihálytól és Ugrin János örökösaitől, Csák János abban a reményben, hogy visszaszerezheti, 1479-ben megújítja a pört. Testvérével, Mihállyal együtt megígéri, hogy, ha vissza tudja szerezni, egy negyed részét Ládonyi Istvánnak és Veronikának adják.³⁷

A Kanizsay család birtokai.

A 14. és 15. század folyamán Sopron vármegyének és az országnak is leggazdagabb családai közé tartozik.

Történetünkben a család negyedik, ötödik és hatodik nemzedékéről¹ tesznek említést okleveleink. A negyedik nemzedéknek már csak két tagja él: II. Imre (II. László korán meghalt) és III. László.

Imre élénken résztvesz korának zavaros politikai életében. Családja hagyományos politikáját követi. Királyához hű, ha hűsége nem ellenkezik a haza érdekeivel. Ulászló trónrajutásának ellensége volt. Számos főúrral együtt Erzsébet anyakirályné udvarában látjuk.² Résztvesz K. Lászlóval a gyermek László koronázásán Székesfehérvárott 1440. május 15-én. A jelenlevő főurakkal egyetemben hűséget esküdött a koronás királynak.³ A Hunyadi háznak föltétlen híve. A Garaiak és Újlakiak

³⁵ Kisfaludy cs. ltára.

³⁶ Kisfaludy cs. ltára.

³⁷ Kisfaludy cs. ltára.

¹ Pór A.: Az Osl-nemzetség története a XIII. és XIV. században. Turul VIII. 197.

² Gróf Teleki J.: Hunyadiak kora Magyarországon. I. 195.

³ u. a. I. 199.

pártütése idején kitart Mátyás mellett. Budán hűséget esküszik neki, hogy csak őt fogja elismerni királynak, a lázadók ellen támogatni fogja vagyonával, életével.⁴

A negyedik nemzedék két tagja közül László virágoztatta fel a családot. Három gyermeket hagyott hátra: III. Miklóst, IV. Lászlót és IV. Jánost. János nem szerepel történetünkben, de annál gyakrabban Miklós és László. Őseik tulajdonságait egyesítik magukban. Előkelő méltóságot töltenek be. Sopronmegyei főispánok, erdélyi vajdák voltak. László királyi főlovászmester is. Gazdagok, előretörők, hatalmaskodók voltak. A Hunyadi ház lelkes hívei közé tartoztak. Az 1456. évben, a török részéről fenyegető veszély idején, Hunyadi Jánost — akit az ország és királya részvétlensége kísért útján — csak Kanizsay László és még két főúr követte az alföldre hadsereggyűjtésre és onnan Nándorfehérvár alá.⁵ Mátyással és testvérével együtt őket is fogságra vetette László király. Ennek halála után Mátyás trónrajutásán fáradoztak. László résztvesz 1458-ban Budán az özvegy Hunyadiné és Szilágyi Mihály jelenlétében tartott királykérdést megvitató ülésen.

Mikor Mátyás a szentkoronát Frigyes császártól nem tudta visszaszerezni, ez utóbbinak súlyos feltételei miatt, hadat üzen neki és Kanizsay Lászlót küldi 4000 ember élén a nyugati határra.

Később elhidegedtek a Hunyadiaktól és Frigyes császárhoz pártoltak. 1459-ben Zenger Frigyes kőszegi kapitány értesíti a soproni tanácsot, hogy a Kanizsay birtokok meghódoltak a császárnak.⁶ Résztvettek a németújvári összeesküvésben, aláírták a Frigyeszt megválasztó oklevelet is. Hűtlenségük azonban nem sokáig tartott. Még ugyanebben az esztendőben visszatértek Mátyás táborába. Biztosítják őt hűségükről, Mátyás pedig feledve a történeteket, visszafogadja őket kegyelmébe.⁷

Sopronmegyei birtokaiknak legszebb részei Kismarton és Szarvaskő voltak. Zsigmondtól kapták hűséges szolgálataikért. Nagyon sokat tettek különösen Kismarton kifejlesztésére. Erős

⁴ gr. Teleki: i. m. III. 124.

⁵ Fraknoi Vilmos: A magyar nemzet története. IV. 153.

⁶ S. V. O. I. r. 4. k. 359.

⁷ gr. Teleki: i. m. III. 109; 157.

várfallal vették körül védelmül a németek gyakori rablótámadásaival szemben.⁸ 1440-ben Kertesi Vaytraher Márton akarta elfoglalni a két várhoz tartozó szőlőhegyeket, községeket, földeket. Az ottani jobbágyokon pedig bizonyos pénzösszeget akart behajtani. Kanizsay Imre és László özvegye panaszra mennek a királynéhez. Erzsébet nem feledkezett meg a Kanizsayak hűségéről és hívét, Vaytrahert fölszólította, hogy tartózkodjék a behajtástól, mert az említett birtokok már régen a Kanizsayaké." Szarvkő azonban még ebben az évben osztrák kézre került. Albert özvegye elzálogosította a nyugati határszéli uradalmat az osztrák hercegnek és Frigyes császárnak. Hunyadi János ugyan egy időre visszaszerezte a Kanizsayaknak, azonban 1447-ben már Albert herceg kezében találjuk ideiglenesen.¹⁰

Az 1440-ik év decemberében a királynénak Stayner János nevű hadvezére nyugtalanította a családot, de panaszukra Erzsébet hadvezérét eltiltotta mindennemű hatalmaskodástól a Kanizsayak birtokain.¹¹

Kismarton 1445. előtt Albert osztrák herceg kezén volt. Ebben az évben Eizinger Konrádnak zálogosította el, 1451-ben pedig Frigyes császárnak adta.¹²

Ulászló alatt Erzsébethez, fiához, a kis Lászlóhoz és gyámjához, Frigyes császárhoz való csatlakozásuk miatt birtokaik jó részét elvesztették a Kanizsayak. Kapuvárt a hozzátartozó falukkal együtt Rozgonyi János és testvérei foglalták el. Az országos tanács adatta vissza velük 1446. jún. 21-én Kanizsay Jánosfia Imrének, Lászlófia Miklósnak és Lászlónak. Kapuvárral és Sárvárral együtt visszakapták Apetlon, Boz, Bodonhely, Bogyoszló, Csapod, Czenk, Csepreg, Csorna, Endréd, Füles, Homok, Hegykő, Horpács, Ilmicz, Keresztúr, Kövesd, Lövő, Pereszteg, Süttör, Szentmiklós, Szergény, Szovát, Tamási, Újkér nevű sopronmegyei, Ikrény győrmegyei, Tot-Réde, Gencs, Ikervár, Zoltán és Nyögér vasmegyei, végül Ászár nevű komárommegyei birtokaikat is.¹³ A Kanizsayak pedig megígérték, hogy a

⁸ Pór A.: i. m. Turul VIII. 194.

⁹ S. O. 299.

¹⁰ Thirring: Sopron és a magyar Alpok. 99.

¹¹ S. O. 300.

¹² gr. Teleki: i. m. X. 171; 312.

¹³ S. O. 321.

Rozgonyiakat hatalmaskodásaikért és birtokaik elfoglalásáért nem fogják háborgatni.¹⁴

Kapuvári birtokukhoz tartozott a Fertő vámja is. Eizinger Konrád azonban magának követeli a soproni polároktól, mire Kanizsay Imre, László és Miklós fölszólítják a soproniakat, hogy a vámot továbbra is nekik fizessék. Eizingernek pedig tudomására hozzák, hogy a vámhoz semmi joga nincs, a soproniakat ne zaklassa ilyen ügyben.¹⁵

1453-ban Lászlónak Mátyás és Lőrinc nevű vámosai erélyesen figyelmeztetik a soproniakat, hogy Klausz nevű halászmester még mindig nem fizette meg az évi haszonbért. Pedig már 1452. dec. 25-én lejárt. Ha nem fizettetik meg vele, föltartóztatják és fogvatartják embereiket. Szemére vetik a soproni polároknak azt is, hogy K. László Vitnyédi Antal nevű jobbágyát elfogták ártatlanul. Nem értik a soproniak magatartását. Ők, ha akartak volna, sok kárt okozhattak volna nekik, de nem tették.¹⁶ Ugyanezen év júliusában ismét sérelmet szenvednek a Kanizsayak a soproniak részéről. K. Imre jobbágyaitól elvettek három terméssel megrakott szekeret.¹⁷

Úgy látszik, Poláni Tamás nevű familiáris valami kellemetlenséget okozott a soproniaknak. Ezért hatalmaskodtak ők viszont a Kanizsayak jobbágyaival. K. Imre levélben keresi föl a soproni tanácsot. Kéri, hogy adják vissza a kocsikat és lovakat, még pedig kezesség nélkül. Poláni Tamás nem az ő familiárisa. Tehát ő nem is felelhet más tetteért. Mindamellettestvérei megérkeztével megfelelő elégtételt fog adni. Ha pedig testvéreivel nem tudna megegyezni, visszaküldi a kocsikat és lovakat.¹⁸

A csornai konvent előtt 1454. jún. 14-én Mihályi Ugrin fia János számára lekötik Szovát nevű birtokukat a kölcsönként huszonnégy aranyforint fejében. Kikötötték, hogy ha a Kanizsayak nem tudnák megfizetni tartozásukat Szt. Margit napjáig, akkor a Mihályiak lefoglalhatják a szántóföldekből, rétekből, legelőkből, kaszálókból, erdőkből, cserjésekből álló szováti bir-

¹⁴ Kamarai ltár 16, 68.

¹⁵ S. V. O. I. r. 3. k. 342.

¹⁶ S. V. O. I. r. 4. k. 5.

¹⁷ S. V. O. I. r. 4. k. 23.

¹⁸ S. V. O. I. r. 4. k. 29.

tokot.¹⁹ Dereskei Darabos Lászlótól, Márktól és Gergelytől ugyanezen évben száz aranyat kölcsönöznek. Biztosítására Aszár és Réde nevű fehérvármegyei (1454-ben ezen vármegyébe sorozták) és Szil sopronvármegyei birtokaikat adták.²⁰

1454-ben súlyos csapás érte a Kanizsayakat. Kertesi Vaytraher Konrád és Hofi Gyles tizenhat, birtokukat képező falut támadtak meg. Valamennyit kirabolták, a jobbágyok egy részét elkergették, másokat fogságba vetettek, ismét másokat pedig kegyetlenül legyilkoltak. Végül a falvakat felperzselték. A következő falvak jutottak ilyen sorsra: Czenk, Füles, Hegykő, Hidegség, Homok, Iván, Keresztúr, Lövő, Pereszteg, Pula, Sütör, Szentmiklós, Széplak és Újkér Sopron vármegyében, Köhalm és Rewth Vas vármegyében.²¹

Csornai birtokukat 1456-ban szolgabírájuknak, Kún Péterfia Istvánnak akarják adni. Asszonyfalvi Ostfy Ferenc azonban a maga és fiai nevében tiltakozik a birtok elidegenítése ellen. Hivatkozik a közös östől, Csornay Osth bántól való leszármazásra.²²

Szarvkő várát és ennek tartozékait: Csekét, Büdöskutat, Millendorft, Pordányt, Rávót és Szarvkőalját Miklós és László 1457-ben Ebensverthi Pottendorfer Györgynek vetik zálogba négyszáz forintért.²³

Sopron városával a czeni halászmesternek és a Kanizsayak vámosainak ügyét már békésen elintézték. De a soproniak újra hatalmaskodnak. K. László és Miklós vitnyédi jobbágyainak javait lefoglalják 1457-ben. Emiatt közbelépnek a soproni tanácsnál s kérdik, hogy mért kellemetlenkednek nekik, holott leveleikben mindig a jó szomszédságot hangsúlyozzák.²⁴ Még ugyanezen év júliusában K. Imre bogyoszlói jobbágyainak a birtokait foglalták el a soproniak. K. Imre a tanácshoz írt levelében követeli a javak visszaadását és megfelelő elégtételt.²⁵

Egy 1457. dec. 11-én kelt oklevél szerint K. Imrének Fodor

¹⁹ S. O. 381.

²⁰ Orsz. ltár. N. R. A. 1081. 26. dipl. oszt. 14819.

²¹ S. O. 382.

²² S. O. 393.

²³ S. O. 396.

²⁴ S. V. O. I. r. 4. k. 203.

²⁵ S. V. O. I. r. 4. k. 210.

Imre nevű familiárisa elvett bizonyos javakat a soproniaktól. A soproni bíróság ítélkezett ebben az ügyben, K. Imre azonban értesíti a soproni tanácsot, hogy familiárisa elfoglultnak tartja ezt a bíróságot. Választott bíróságot kér.²⁶

1458-ban pedig K. Imre familiárisát, Szász Gáspárt fosztolták ki a soproniak.²⁷

1459. márciusában a vámhelyüket foglalták el. A Kanizsayak nevében Csornay István 1460. febr. 4-én felszólítja a soproni polgármestert és városbíró, hogy adják át az elfoglalt vámhelyet és mindazt a jövedelmet, amit Szt. György óta jövedelmezett.²⁸ Kéri továbbá Kanizsay László ártatlanul elfogott vitnyédi jobbágynak szabadonbocsájtását.²⁹ Miklós viszont a soproniaknak okozott kárt a harmincadszedés körül. Jelenteni is akarták a császárnak a soproniak, de Gráfenegg Ulrik az ügy békés elintézésének reményében ezt ellenezte.³⁰

K. Lászlót 1460-ban már mint erdélyi vajdát említik okleveleink. A vasvári káptalan előtt Miklós testvérével örök áron megveszi Tejedy Imre győri és szombathelyi várnagynak és testvérének Mihálynak, Salanki István fiait: János és Lászlónak jánosgeresdi és zunageresdi birtokát. A birtokért négyszáz forint vételárt fizetnek. Kikötik azt is, hogy ha esetleg náluk marad valami birtoklevél, érvényét veszíti.³¹ Az említett birtokok szántóföldekből, rétekből, erdőkből, legelőkből, halastavakból, vizekből, malmokból és malomhelyekből állanak.

Bősárkány szintén Kanizsay birtok volt. A csornai konvent egy oklevele említi 1460 körül. János, Zsigmond és Péter bazini grófok jobbágysai hatalmaskodnak itt. Elfoglalják a hozzátartozó halastavat: Hwzzywtoh vocatam.³² Sopronnal határos birtokaikat pedig a soproniak pusztították 1461-ben.³³

1462-ben Füles nevű birtokukat Klankó Jánosnak adják zálogba háromszáz forintért.³⁴

²⁶ S. V. O. I. r. 4. k. 242.

²⁷ S. V. O. I. r. 4. k. 282.

²⁸ S. V. O. I. r. 5. k. 3.

²⁹ S. V. O. I. r. 5. k. 17.

³⁰ S. V. O. I. r. 5. k. 23.

³¹ S. O. 408.

³² S. O. 409.

³³ S. V. O. I. r. 5. k. 28.

³⁴ S. O. 420.

1466-ban Asszonyfalvi Ostfy Miklós esztergomi prépost és László birtokain hatalmaskodik a két Kanizsay. Több fegyveres társukkal együtt Keresztúrt, Németit, Sárkányt és Vásárosfalut minden javaiból kifosztják s azonkívül minden portáról kicsikarnak még egy aranyforintot is.³⁵

Kanizsay Imre 1467-ben már nem él. Özvegye, Dorottya, továbbá Miklós és László ellen panaszkodnak a soproniak, hogy nem veszik figyelembe a királyoktól kapott adó- és vámmentességüket. Kérésükre Mátyás király tiltja őket a jogtalan vámszedéstől.³⁶

Ebben az időben több Kanizsay birtok kerül zálogos kézre. 1468-ban szükségből Család nevű vasmegyei birtokukkal együtt Pereszteg is zálogba kerül. Csornay Istvánnak és László fiának adják zálogba földjeivel, rétjeivel, vámjaival, szőleivel 800 forintért.³⁷ Megegyeznek abban, hogy ha a szükség úgy kívánná, előzetes figyelmeztetés után a Csornayak is tovább adhatják alzálogba.

1469-ben K. Miklós és László, László fiai: László és János, K. György és Tamás Pordány nevű birtokukat adják zálogba száz forintért Demeter győri püspöknek a győri káptalan előtt.³⁸ K. László a maga és fiai: László, János, István, továbbá néhai Miklós fia György és néhai Imre fia Miklós nevében 1472-ben a rábaközi Tamási nevű birtokot adja zálogba Ládonyi Istvánnak ötven arany forintért.³⁹

A czenki és beledi adószedők igazságtalan behajtásai okozták azt, hogy 1472-ben a Sopron vármegyében tartott generalis congregatio megfosztotta Kanizsay Lászlót az adószedéstől. De érdemeire való tekintettel Mátyás király visszaadta ezt a jogot Lászlónak. Tartózkodásra intette azonban őt és officialisait a jogtalan behajtásoktól, a szabad utak megszállásától és a fosztogatásoktól. Egyúttal felszólította a kereskedőket, utasokat, hogy Czenket és Beledet érintve fizessék meg a törvényes adót, a hatóságok pedig hirdessék ezt ki a vásárokon és nyilvános tereken.⁴⁰

³⁵ S. O. 444.

³⁶ S. V. O. I. r. 5. k. 264.

³⁷ S. O. 452.

³⁸ Orsz. ltár N. R. A. 21, 94.

³⁹ S. O. 479.

⁴⁰ Kamarai ltár. N. R. 94. 7.

1475-ben már a győrmegyei Ikrény és Szentmihály, a sopronvármegyei Bodonhely került zálogba négyszáz aranyforintért. A győri püspök vette zálogba.⁴¹

Ebergőcz nevű birtokukat a Pokyak és mások akarták elfoglalni. Döry Mihály által tiltakoznak ez ellen a csornai konvent előtt.⁴²

Sok kellemetlenséget okozott nekik Guori Ablanczy János. Népeiket és jobbágyaikat rabolta és fosztogatta. Ezért Kanizsay László elfogatta, fogságba vetette és bilincsekbe verte. De testvérének, Mihálynak, Polgár Istvánnak, Kövér Jánosnak, Vég Kelemennek, Hankó Jánosnak, Paulay Sebestyénnek, Szabó Andrásnak, Molnár Mátyásnak és másoknak kérésére K. László szabadon bocsájtotta azzal a föltétellel, hogy javaival együtt örökös jobbágya és familiárisa lesz. Ha pedig elhagyná K. Lászlót, vagy pedig ő, vagy testvérei, vagy barátai a Kanizsayak jobbágyaikat zaklatnák, akkor az említett kezesek tartoznak Ablanczy Jánost László kezeibe szolgáltatni. Ha ezt nem tudnák megtenni, akkor a kezesek kötelesek magukat átadni bilincsekbe. Ha pedig bármelyik kezes vonakodna ezt megtenni, a többi tartozik ennek vérdíját megfizetni.⁴³

1476-ban Szapolyay István szepesi grófnak Cseh Pál nevű móríczhidai jobbágya hatalmaskodott Kanizsay birtokon. Bodonhelyen két tehenet vett és vám nélkül hajtotta el. De Mesterházi Kis Mihály официális utána küldte familiárisait s megvette rajta a vámot. Ugyanezen jobbággy Csikvánd győrmegyei községben hatalmaskodott a Kanizsayak szováti jobbággyaival.⁴⁴

Csornán és Martonhely nevű pusztában levő birtokaikat a csornai monostor kegyúri jogával együtt Csornay Istvánnak és vejének, Túróczy Györgynek örök joggal eladták. Ez ellen tiltakoznak a csornai konvent előtt Kanizsay László fiai: László, János, István; Imre fia Miklós; Miklós fia: György. Tiltják 1477-ben atyjukat a nevezett birtokok eladásától, elzálogosításától.⁴⁵

⁴¹ S. O. 490.

⁴² Orsz. ltár. N. R. A. 563. 13.

⁴³ Kisfaludy cs. ltára.

⁴⁴ S. O. 501.

⁴⁵ S. O. 513.

Ugyanezen évben Ötvös Mátyás tiltakozott a Kanizsayak nevében Mátyás király előtt Csorna, Beled és Széplak eladományozása ellen. Túróczy Györgyöt pedig a birtokok elfoglalásától tiltotta.⁴⁶

Ebben az időben egyre több birtok csúszik ki a Kanizsayak kezéből. K. László 1476-ban Pereszteg, Hidegség, Boz, Füles helységeket, az utóbbit vámjával együtt, továbbá Czenk és Kövesd felét a czenki vám felével együtt Csupor Demeter győri püspöknek veti zálogba ezerötyszáz arany forintért.⁴⁷

Szováti birtokuk miatt Demeter győri püspökkel kerültek összeütközésbe a Kanizsay testvérek. A püspök pört indított ellenük a birtokért s Mátyás király meg is ítélte neki. De Miklós és László 1478-ban a per újratárgyalását kérik azon címen, hogy Demeter püspök még atyjuk idejében, az akkori Szováti birtokáért folyó per idején megígérte, hogy a birtoklásban nem fogja sem atyjukat, sem utódait háborgatni. Mátyás király el is rendelte a perújítást s meghagyta a csornai konventnek, hogy az előző ítéletet ne foganatosítsa.⁴⁸

Kanizsay Imre halála után ennek kiskorú fiát, Miklóst, rokona, Kanizsay László vette pártfogásba. Ez kezelte a birtokait, ez nevelte az árvát. De rútul meg is csalta. Örökségének a jövedelmeit éveken keresztül a maga céljaira használta. Birtokait különböző nemzetiségű embereknek elzálogosította. S mindezt az ő tudta nélkül. Ezért a csornai konvent előtt 1480-ban tiltotta gyámját és másokat birtokainak elidegenítésétől.⁴⁹

Említettük, hogy Szarvkő várakat 1457-ben Pottendorfer Györgynek vetették zálogba. Ennek halála után Mátyás király 1486-ban a Kanizsayak Szarvkő, Borostyánkő, Oszlop, Dorog és Kismarton nevű váraikat, a hozzájuk tartozó városokkal együtt Gráfenegg Ulriknak adományozta. Ez ellen azonban Kanizsay Miklós tiltakozott a vasvári káptalan előtt.⁵⁰ Különben Szarvkő ekkor már rom volt. Kismarton pedig, melyet Má-

⁴⁶ Orsz. ltár. N. R. A. 563. 5. 17924.

⁴⁷ Teleki: i. m. XI. 548.

⁴⁸ S. O. 517.

⁴⁹ Kamarai ltár. N. R. A. 22. 8.

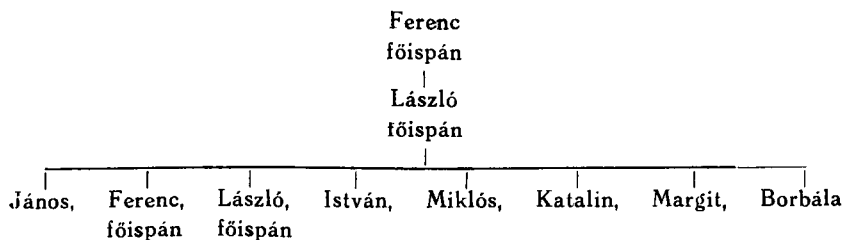
⁵⁰ S. O. 548.

tyás 1463-ban a Frigyes császárnál lévő koronáért több határszéli várral együtt elzálogosított,⁵¹ de később visszaváltott,⁵² 1488-ban Korvin János kezére került Mátyás adománya folytán.⁵³

Az Asszonyfalvi Ostfyak birtokai.

Az Asszonyfalviak III. Oslnak a leszármazottai.

Történetünkben a család következő tagjai szerepelnek:

Ferenc előkelő állást töltött be. Sopron és Vas vármegye főispánja volt. Résztvett a Zsigmond elleni lázadásban is. Hűtlenségének ára asszonyfalvi várának elfoglalása és lerombolása lett. Erre visszatért Zsigmond hűségére. De hűsége nem tartott sokáig. Ismét ellenzékbe csapott át és Nápolyi László programjára esküdött. Zsigmond birtokainak elkobzásával sújtotta s csak 1407-ben engedte meg, hogy az elvett birtokokkal jutalmazott rokonok visszaadhassák azokat Lászlónak. Ettől kezdve nagy hive lett Zsigmondnak. „Fidelibus fidelior effectus”, olvasuk Fejéرنél.¹ 1428-ban már néhai. Fia László volt. Sopron vármegyének több éven keresztül főispánja. 1438-ban fölszólítást kapott Molnár István, ugyancsak sopronmegyei főispánnal együtt Albert királytól, hogy a soproni polgárokat Egered birtokában védelmezze meg Garay László macsói bán lánzséri és nyéki tiszttartóival szemben.²

Fraknóy Pál gróf halála után Herbortyai Ostfy Jánossal együtt Höflein birtokát akarta László megszerezni, mint Ágya-

⁵¹ Teleki: i. m. XI. 70.

⁵² Teleki: i. m. XII. 395.

⁵³ Thirring: i. m. 88.

¹ Pór A.: i. m. Turul VIII. 182.

² S. V. O. I. r. 3. k. 164.

³ S. O. 295.

gosi Antal hagyatékát. De nem sikerült. A pört ugyan 1439-ben elhalasztották, mert Ostfy László a király szolgálatában Csehországban volt, de még ugyanezen évben a győri káptalan előtt a maga, gyermekei és leendő gyermekei nevében lemond minden jogáról, amit Nagyhőfleiben birt. Átadja nyolcszáz aranyforintért Fraknóy Pál özvegyének, Annának és Pál, Margit, Valpurga nevű gyermekeinek.³

Zsigmondhoz való hűségét Albert király is magasztalta. A cseh Tabor város ostrománál vitézségének fényes tanujelét adta. De nem is maradt jutalom nélkül. Fiával, Jánossal (ekkor még élt) és Bresztóczy Benedekkel a fehérmegyei Dinnyésméret kapta.⁴

Fiai, mint láttuk, Ferenc, László, Miklós és István voltak.

Miklós egyházi pályára lépett. Esztergomi prépost volt.⁵ 1453—69-ig viselte ezt a tisztséget. Nagy befolyása volt. Az ő érdemeiért engedte meg V. László király, hogy a Rába kiöntéseinek kitett s a század elején Zsigmond által lerontatott kigyóközi várat felépíthessék az asszonyfalvi határban.

A korabeli politikai élet zavaros útvesztőiben úgy látszik Frigyes császár zászlaját lobogtatták az Asszonyfalviak. Frigyes még 1463-ban is híveinek nevezi őket.⁶

Miklós testvérei közül csak Ferencet és Lászlót említik okleveleink. István, úgy látszik, még 1453 első felében meghalt. A győri káptalan előtt Ferenc, László és Miklós tiltakoznak 1453 nov. 29-én az ellen, hogy Beleden és Farádon levő birtokukat s Beled határában levő háromkerekű malmukat Tardy Benedek fia, Gergely, ennek testvére Bálint és fia, Benedek lefoglalják.⁷

A rokon Herbortyai Ostfy János utód nélkül való halála után több sopronmegyei helységben lettek birtokosok az Asszonyfalvi testvérek. 1455-ben megkapták V. Lászlótól Csáva, Magyarfalu, Vásárosfalu és Tótkeresztúr birtokát a birtokokban rejlő királyi jogokkal együtt.⁸ De az adományozás ellen

³ Fejér: C. D. XI. 274.

⁵ S. O. 405.

⁶ Pór A.: i. m. Turul VIII. 184.

⁷ S. O. 380.

⁸ S. O. 389.

óvást emelt Pál csornai prépost, mert kiterjesztették a Keresztúrott és Vásárosfaluban levő, a csornai prépostság tulajdonát képező húsz jobbágytelekre és malomjogra is.⁹

1456-ban az ellen tiltakoznak az Asszonyfalviak, hogy a rokon Kanizsayak csornai részüket eladományozzák.¹⁰

Széplakon is birtokosok voltak az Asszonyfalviak. Mikor 1458-ban Mihály diák, soproni polgár minden alap nélkül elfogta két jobbágját, a klempai jobbágyok pedig 1461-ben András nevű sarródi jobbággyával hatalmaskodtak, Ostfy Ferenc erélyesen föllépett a soproniakkal szemben. Elégtételt követelt. Ilyen dolgokat nem hajlandó eltűrni.¹¹

1458-ban ők is hatalmaskodnak Keresztúrott. A csornai konvent, mint szomszédos birtokos kárára három darab földdel többet foglalnak le maguknak.¹²

Németiben bírt részüktől 1462-ben megválnak. Túróczy Benedeknek adták.¹³

II. Ferenc, mint soproni főispán fontos szerepet töltött be a politikai életben. 1463 közepe táján még valószínűleg részt vett III. Frigyes és Mátyás közti béketárgyalásokon.¹⁴ December 19-én azonban már nem élt. A főispáni székbe testvérét, Lászlót nevezte ki a király.¹⁵

1466-ban a Kanizsayak fosztják ki keresztúri, németi, sárkányi és vásárosfalui birtokukat. Ötezer aranyforint kárt okoztak.¹⁶

Egy 1469-ben kiadott oklevelünk szerint Ostfy László többedmagával Kisfaludon hatalmaskodott.¹⁷

⁹ Orsz. ltár. 36. 43.

¹⁰ S. O. 393.

¹¹ S. V. O. I. r. 4. k. 271., 5. k. 33.

¹² S. O. 405.

¹³ Hazai okmt. IV. 406.

¹⁴ Hazai okmt. V. 268.

¹⁵ S. V. O. I. r. 5. k. 91.

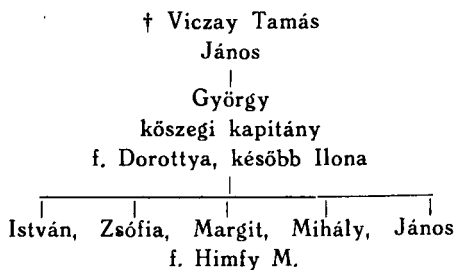
¹⁶ S. O. 444.

¹⁷ S. O. 464. L. Kisfaludyak története.

A Viczay-család birtokai

A Viczayak az Osl nemzetség Beled ágának a leszármazottai. Egészen 1355-ig ezen néven nevezik a Lózsyakat is.¹ Nem nagy virágzású család, birtoka is kevés van.

Okleveleink szerint 1437—1490 között a család következő tagjai szerepelnek:

Tamás az 1355-ben, majd utána történt osztozkodásnál elég tekintélyes örökséghez jutott. Osztályrészt kapott Viczán Lózson, Széplakon, Vallán és Kalácson. De mindjárt zálogba is adta. Fia, János tehát nem sokat örökölhette atyjától. Amije maradt, azt is zálogba kellett adnia Lózsy Beled Imrének, mert ez szabadította ki az örökös fogságból, melybe talán Zsigmond trónralépésének zavaros idejében jutott.²

Viczay János fia, György kőszegi kapitány volt. Szegény ember. Szegénysége azonban nem tartott sokáig. Lózsy Gáspár 1434-ben meghalt. Benne magvaszakadt a Lózsy családnak. György Lózson, Viczán, Széplakon, Csornán, Beleden és Horpácson lefoglalta a Gáspár után járó osztályrészét, miután Gáspár özvegyét 1436-ban kielégítette.³ Zsigmond azonban Györggyel nem törődve Lózsy Gáspár birtokrészeit Csornay Péter fiainak, Lászlónak és Istvánnak adományozta, mint a koronára visszaszállott birtokokat. De György nem hagyta a maga törvényes örökét. Bíróság elé vitte az ügyet. Ez György javára döntött. A Csornay testvérek pedig, az ítélet értelmében, Lózsy Gáspár örökét — melyet eddig birtokoltak — átruházták Viczay Györgyre.⁴ Nem volt szerencsés ember ez a György. Alig hogy visszakapta birtokait, ismét elveszítette. Bár Ulászló király

¹ Csánki: i. m. 666.

² Pór A.: i. m. Turul, VIII. 170.

³ S. O. 253.

⁴ S. O. 258; 293.

táborához tartozott, ennek lengyel nemesei mégis elfoglalták birtokait. Csak 1441-ben kapta vissza ezeket I. Ulászlótól. Héderváry Lőrinc szólította fel a keszői várnagyot, hogy az elfoglalt Viczát és Peldent adják vissza Györgynek. A beiktatás csak három év múlva történt meg.⁵ 1447-ben újabb baj éri. Vági Jakabfia Jánosfia Balázs és Beledy Pál kapuvári várnagy viczai birtokán hatalmaskodnak. Kanizsay Imre biztatására tették. Elraboltak több tehenet és ökröt, melyek részben Györgyé, részben jobbágyaie voltak. A győri káptalan Pálóczy László országbíró fölszólítására megvizsgáltatta az ügyet Vasváry János kanonokkal és Vadasfalvy Miklós királyi emberrel.⁶

A derék György azonban még bajai közepette sem feledkezik meg az ősök alapította csornai prépostságról. 1450-ben Horpácson egy egész telket ajánl föl a prépostságnak a maga, gyermekei és elődei lelkiüdvéért.⁷ 1451-ben újabb csapás éri. Viczán levő szántóföldeit, kaszálóit és a Rába, Répcze és Pazath nevű erdeit Kanizsay Imre el akarja foglalni. Pedig rokonok voltak. György a csornai konvent előtt tiltakozik az elfoglalás ellen.⁸ 1453-ban ismét egy telket adományoz György Horpácson a csornai prépostságnak.⁹ Időközben meghalt felesége, Dorottya. 1457-ben már nem él. A neki járó hitbért és hozományt Dorottya testvérének, Sitkey Gothárdfia Jánosnak adja meg, még pedig Valla, Csorna, Vicza, Lózs, Beled, Kalács, Széplak, Horpács nevű birtokai után összesen százötven aranyforintot.¹⁰ A birtokok megbecsülésére a széplaki, szentmiklósi, mihályi, beledi, tinódi plébánosokat küldték ki.¹¹

Okleveleink Viczay Györgyről csak egyetlen hatalmaskodási esetet említenek. 1462-ben jobbágjai berontottak Pinyére s a jobbágyok házáat megrongálták, sőt a jobbágyokat megakarták ölni.¹²

Feleségének, Sitkey Dorottyának halála után nem sokáig maradt üres a viczai kúria. György úr asszonyt hozott a házhoz

⁵ S. O. 304., Viczay—Héderváry ltár.

⁶ S. O. 332.

⁷ S. O. 346.

⁸ S. O. 370.

⁹ S. O. 377.

¹⁰ S. O. 400.

¹¹ Héderváry—Viczay ltár. 2. 22.

¹² S. O. 419.

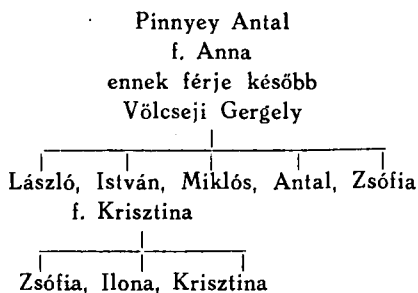
Ilona személyében. Ebből a házasságból született egy leányuk, Margit, később Himfy Miklós felesége. György ekkor már beteges ember volt. Paralisisben szenvedett. Hosszú ideig feküdt; ideggörcsök gyötörték. Betegsége alatt egészen elszegényedett. Többször kifosztották úgy, hogy leányának sem tudott illő hozományt adni. De Himfy Miklós derék férjnek és vőnek bizonyult. Sokszor segítette apósát. Pedig a Temesközben levő birtokai török megszállás alatt voltak. György úr hálás volt Miklós hűséges támogatásáért. 1465-ben a csornai konvent előtt átadja Miklósnak a fiágát illető birtokai negyedrésztét addig, míg veje vissza nem kapja birtokait. Ekkor Miklós is visszaadja Györgynek a negyedrészt. Megállapodtak abban is, hogy ha Miklós hal meg előbb, vagy a felesége, a leánynegyed visszaszáll Margit apjára, Györgyre.¹³

1464-ben Valla birtokába iktatják be Györgyöt fiával, Istvánnal együtt.¹⁴ Hogy szűkös anyagi helyzetén segítsen, 1466-ban horpácsi és csornai birtokrészeit zálogba adja Pál csornai prépostnak és a konventnek, addig, míg vissza nem tudja váltani.¹⁵

1479-ben György úr már néhai. Megtért őseihez. A győri káptalan előtt már fiai: István, Miklós és János cserélnek birtokot a csornai préposttal. A prépost Lózson levő birtokát adja cserébe a Viczayak csornai birtokáért.¹⁶

A Pinnyei család birtokai.

Okleveleink adatai a Pinnyeiek családfáját a Hunyadiak korában így mutatják be:

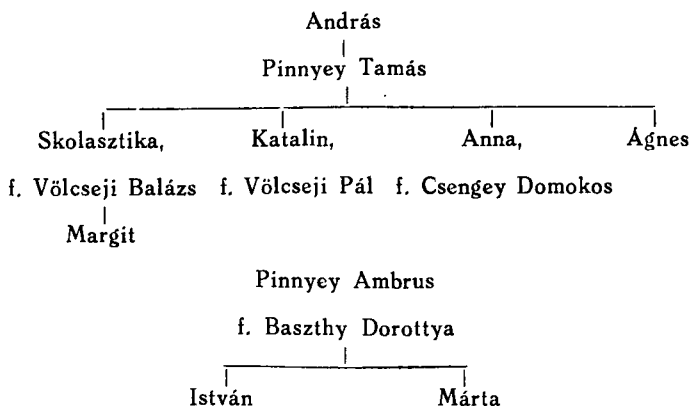

¹³ S. O. 434.

¹⁴ S. O. 427.

¹⁵ S. O. 446.

¹⁶ S. O. 522.

Családi birtokuk Pinnye volt. 1444-ben Felső-Pinnyey Antalfia István és Vejkey Gergely megtámadták Alsó-Pinnyey Ambrusfia István kezén levő Pinnyét és kúriáját a malommal együtt lerombolták.¹

1462-ben Felső-Pinnyey Antal már nem élt. Özvegyének, Annának és gyermekeinek, László, István, Miklós, Antalnak a kezén van Pinnye. A birtok nyugodt élvezését Viczay György lőzsi jobbágysai zavarják meg. Darkó Pál s fiai: György és Balkó más jobbágysokkal együtt berontottak Pinnyére s ott hatalmaskodtak. A jobbágysok házeit megrongálták, sőt meg is akarták ölni a jobbágysokat.²

Pinnyén kívül birtokaik közé tartozott még Kisér, Osló és Szécsen. Az ezekre vonatkozó okleveleiket azonban Pinnyey Tamás leányai és Ambrus visszatartották maguknak. Panaszukat a nádor a vasvári káptalannal vizsgáltatja meg.³

1463-ban Alsó-Pinnye birtokáért viszálykodnak a rokonok. Antal özvegyének s gyermekeinek, továbbá Haraszi Thapán János feleségének a birtokában van. De Kis-Pinnyey Ambrus és fia, István, Baszthy Balázs felesége Skolasztika, Völcseji Pál felesége Katalin és Kis-Pinnyey Domokos felesége Anna királyi adomány címén maguknak akarják megszerezni Alsó-Pinnyét. Ez ellen a soproni alispánok és szolgabírák előtt tilta-

¹ Sopron v. ltár. Petőházi Zeke cs. levelesládája. 5. 3.

² S. O. 419.

³ S. O. 433.

kozik Anna. Mátyás királyt az adományozástól, Ambrust az elfoglalástól, a többieket pedig a birtok megvételeitől tiltja.⁴

1464-ben Antal özvegye, Anna, már ismét férjnél van. Völcseji Gergelyhez ment feleségül. Ebben az évben meghatároztatja a csornai konvent által Antaltól származott gyermekeinek életkorát. A konvent Istvánt tizenegy, Lászlót kilenc, Antalt hét, Miklóst öt évesnek találta.⁵

Pinnye határában az Ikva folyón volt egy malmuk is a Pinnyeyeknek. 1465-ben azonban a Viczayak is építettek malmot s így Antalfia Istvánnak nagy kárt okoztak.⁶ Ez utóbbi István 1464-ben testvéreivel Lászlóval, Antallal és Istvánnal Mátyás királyt tiltja néhai Pinnyey Tamás alsó-pinnyei birtokának adományozásától. Völcseji Balázst és feleségét pedig az elfoglalástól tiltják.⁷

1469-ig az ő kezében volt Kis-Pinnye is. Ekkor azonban Andrásfia Tamás leányai és Alsó-Pinney Ambrus leánya, Márta, beiktattatták magukat a birtokba. István nem tudja jogait védelmezni, mert iratai nem voltak kezében. Kérésére Mátyás király perújítást engedélyezett.⁸

Felső-Pinnyey István halála ismét vizzályba sodorta a rokonnokat. István özvegye, Krisztina P. Lászlóval, István testvéreivel pörösködik 1483-ban a neki járó jegyajándék miatt. De még ebben az évben békességre léptek a csornai konvent előtt. Megegyeznek, hogy László Osliban nyolc jobbágytelket, Pinnyén egy udvartelket és a külső birtok egy harmadát minden tartozékával együtt Krisztinának és leányainak adja használatra mindaddig, míg az özvegy férjhez nem megy. Ez utóbbi esetben Krisztina megfelelő kielégítést kap Lászlótól a férje után neki járó jogok fejében s László kiházasítja a leányokat. László megígérte azt is, hogy hatalmaskodókkal szemben védelmezni fogja őket.⁹ De csak ígérte. 1483-ban ugyan az alispán és a szolgabírák bizonyították, hogy Pinnyey László István özvegységét nem

⁴ S. O. 424.

⁵ S. O. 429.

⁶ S. O. 433.

⁷ Nemzeti Múzeum ltára.

⁸ Nemzeti Múzeum ltára.

⁹ S. O. 546.

háborgatta birtokában,¹⁰ de 1485-ben ő maga üzte ki az özvegyet birtokából. Bátori István országbíró a csornai konventet küldte ki, hogy Pinnyey Lászlóval harminckét napon belül adassa vissza a birtokot s ezenfelül az özvegy méltó elégtételt is kapjon. A konvent Vadasfalvy Péter királyi emberrel tett eleget a felszólításnak. Az özvegy panaszát jogosnak találták s fölhívták Lászlót elégtétel adásra. De ez vonakodott. Erre megidézték a király elé a harminckétnapos határidő tizenötödik napjára a panaszos özvegy ellen.¹¹

1489-ben újra férjhez ment Krisztina. Pilisy Péter vette feleségül.¹²

A Cziráky-család birtokai.

A Cziráky-család¹ a Vezekény nemzetség ága. Sopron vármegye legrégibb birtokos családjai közé tartozik. Valószínű, hogy nem magyar ősektől származik. Ezt a nézetet támogatja az a körülmény, hogy egyik őse ezen családnak idegen nevű: Brondelez, továbbá sehol sem találjuk annak nyomát, hogy egyik, vagy másik magyar nemzetség a honfoglalás utáni századok folyamán a Fertő-tó körüli vidéken telepedett volna le.

Okleveleinkben a 13. század folyamán találkozunk először ezzel a nemzetséggel. A „Cziráki” nevet a család tagjai a 14. század végén veszik fel.

A „Cziráki” elnevezés Nagy Iván véleménye szerint egy „Ciriacus” nevű ősektől származik.

Az Árpádkorban nagyjából kisebb birtokperekben tesznek említést a családról okleveleink. Kiemelkedő alakja a családnak ebben az időben Dionisius magnus, Bertalan fia. Egy IV. Béla által 1265-ben kiadott oklevél szerint résztvett a morvamelletti csatában, kitüntette magát a küzdelemben, meg is sebesült. Erdemeiért öt mansiót kapott a királytól Székás földjéből.

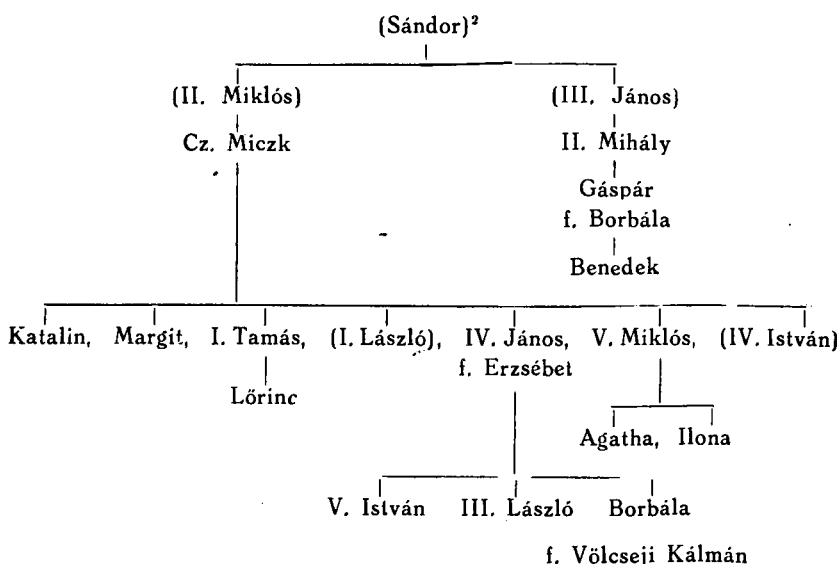
¹⁰ Nemzeti Múzeum ltára.

¹¹ Nemzeti Múzeum ltára.

¹² Kisfaludy cs. ltára.

¹ Turul I.: A Vezekény nemzetség és a Gróf Czirákyak.

Történetünkben az 1437—1490-ig terjedő időközben okleveleink a család következő tagjairól tesznek említést:

Czirák Tamás unokatestvérét, Mihályt — hogy miért, nem tudjuk — a főispánok és Sopron városa törvényesen kivégeztették. Zsigmond király egy 1437-ben kelt levelében megparancsolja Czirák Tamásnak, hogy a kivégzésért ne merészelje bántalmazni a soproni polgárokat. Ha van valami keresete, bírósági úton érvényesítse.³

Czirák Miklós testvéreivel: Tamással és Jánossal többször kihasználta a kor zavaros viszonyait. 1444-ben Kisfaludon a Kisfaludyak kúriáján hatalmaskodtak.⁴ A csornai konvent 1447.-i levele szerint pedig elfoglalták Ugronfia János székási birtokát s nagy kárt okoztak.⁵ 1450-ben ugyanott hatalmaskodtak.⁶ Rövid időre megbékülnek a Mihályiakkal, de három évvel később már ismét pörösködnék a birtok miatt. 1453-ban Ugrin János panaszra megy a királyhoz, hogy Czirák János nem

² A család zárójelbe tett tagjai nem szerepelnek történetünkben.

³ S. V. O. I. r. 3. k. 141.

⁴ Kisfaludy cs. ltára.

⁵ S. O. 329.

⁶ Kisfaludy cs. ltára.

engedi át a birtokot.⁷ Úgy látszik a törvény is a Czirákyaknak ítélte Székást. A Csákok még 1479-ben is pörösködnek érte.

1449-ben Miczkfia Miklós János testvérének tanácsára Mihályi Ugrinfia János Székáson lévő kaszáloít lekaszáltatta.⁸

1450-ben zálogba veszi Vági Balázsfia György és János röjtöki birtokának felét a malommal együtt tizenkét márka dénárért azzal a kikötéssel, hogy Balázs fiai, vagy utódai bármikor visszaválthatják.⁹

A 15. század második felében kezdik meg birtokaik elidegenítését. Pál csornai prépost által Peresznye nevű birtokukat ajánlják megvételre a soproniaknak.¹⁰ A sopronmegyei Szemere nevű birtokukat 1451-ben adták el a győrmegyei Szemere Miklósfia Jánosnak kétszáz aranyforintért, hogy Ujlaky Miklós erdélyi vajda fogságában levő Cziráky Miklóst kiszabadítsák. A csornai konvent előtt Miczk gyermekei: János, Katalin és Margit, János fiai: László és István, Miklós leányai: Agatha és Ilona, továbbá Miczkfia Jánosfia Lőrinc, Cziráky Mihályfia Gáspár jelentették be a birtokeladást.¹¹

Répceszemerei birtokát Jánosnak de alia Zemere akarta elidegeníteni Miklós. Ugyanekkor székási és fasdréti birtokukat Mihályi Ugrinfia Jánosnak akarták eladni. Ez ellen a csornai konvent előtt 1452-ben tiltakozik Cziráky Mihályfia Gáspár.¹² A székási birtok eladása ellen pedig testvére János tiltakozott¹³ 1453-ban.

A 15. század első évtizedeiben már rossz anyagi helyzetben vannak. Cziráky Mihályfia Gáspár és fia, Benedek szemerei birtoka idegen kézen van. Ügyszintén peresznyei és székási birtokuk is. Szűkös anyagi helyzetük miatt maguk nem tudják visszaváltani. A csornai konvent előtt 1456-ban úgy egyeznek meg, hogy az említett birtokokat Nádasdi Darabos László és Márk, Lászlófia János és Darabos György visszaválthatják és

⁷ Kisfaludy cs. ltára.

⁸ S. O. 338.

⁹ S. O. 347.

¹⁰ S. V. O. I. r. 3. k. 314.

¹¹ Eredetije Melczer István birtokában.

¹² S. O. 374.; Eszterházy cs. galántai ltára. 27, 30.

¹³ Eszterházy cs. galántai ltára. 27, 47.

felét megtarthatják. A másik fele marad a Czirákyaknak.¹⁴ Czirák és Dénesfalva nevű birtokaik felét pedig a nevezett Nádasdi Darabos családnak és utódainak adták el örökáron nyolcszáz aranyforintért.¹⁵ Egy évvel később, 1457-ben Cziráky Gáspár úgy egyezik meg az említett birtokokat és Veszkenyit illetőleg Darabos Lászlóval és Márkkal, hogy amelyik fél tovább marad életben, azé legyen a birtok. Ez ellen tiltakozik Cziráky Lőrincz a csornai konvent előtt, mivel az említett birtokok — néhai Cziráky Miklós tulajdona voltak — Gáspár halála után őt illetik. Tiltakozik továbbá az ellen is, hogy Cziráky Gáspár Veszkenyből egy birtokrészt eladott Csornay Istvánnak, mert ez a birtok is őt illeti meg Gáspár halála után.¹⁶

1461-ben újra növekszik a Czirákyak anyagi gondja. Elvesztenek több birtokot. Cziráky Miklós ekkor már nem élt. A csornai konvent oklevele szerint Guthi Ország Mihály nádor megbízza a csornai konventet, hogy néhai Cziráky Miklós pusztacsaládi, veszkényi, szemerei, dénesfalvi és cziráki birtokaiba iktassa be Szántói Botka Péterfia Jánost.¹⁷ Úgy látszik, valamely Cziráky Miklóssal szemben fönnálló követelésnek volt ez az eredménye. A dolog azonban nem ment simán. A beiktatásnak többen ellene mondtak. Dénesfalván Mihályi Csák Lászlófia Mihály és Mihályi Ugrin János leányai: Zsuzsanna, Nagy Györgyné és Borbála; Szemerén pedig Szemerey János és gyermekei: Katalin és Zsófia. Varbóki Nagy György azért tiltakozott a beiktatás ellen, mert a fej- és jószágvesztésre ítélt Cziráky Miczkfiának Miklósnak említett birtokait Mátyás neki adományozta. A csornai konvent 1461. április 30-án akarta a beiktatást elvégezni, de a beiktatásnak Szántói Botka Péterfia János, Cziráky János és Gáspár, Szemerey János és gyermekei: Gáspár, Katalin, Zsófia, Aduida ellene mondtak.¹⁸ Ország Mihály nádor megidézte ugyan maga elé a Szántóiakat 1464-ben a Mihályiak ellen, de ezek nem jelentek meg.¹⁹

A csornai konvent 1461. május 14-én kelt oklevele szerint

¹⁴ S. O. 395.

¹⁵ Eszterházy cs. galántai ltára. 22, 23.

¹⁶ S. O. 397.

¹⁷ S. O. 412.

¹⁸ Kisfaludy cs. ltára.

¹⁹ Kisfaludy cs. ltára.

Cziráky Miczkfia János, fiai: István és László, Cziráky Miczkfia Tamás, ennek fia Lőrinc tiltják Szántói Botka Péterfia Jánost, Csornay Istvánt és fiait: Lászlót és Jánost az említett Dénesfalva, Veszkeny és Pusztacsalád részbirtokok elfoglalásától.²⁰

Cziráky János, Miczk fia, 1468-ban már nem élt. Ebben az évben már özvegyét, Erzsébetet találjuk a nádor előtt, aki bizonyos birságot elenged abban a pörben, melyet Varbóki Nagy György és Mihályi Ugrin János leányai viseltek Cziráky János fiai: László és István, Cziráky Gáspár özvegye, Borbála és fia, Benedek ellen.²¹

1469-ben a Kisfaludyakkal viszálykodnak. Cziráky János özvegye Erzsébet, leánya Borbála, Völcseji Kálmánné, Jánosfiai István és László, Tamásfia Lőrinc, Gáspárfia Benedek másokkal egyetemben a Kisfaludyak kisfaludi, laki és csánigi birtokain hatalmaskodtak.²² A csornai konvent 1470-ben vizsgálta meg az ügyet és a panaszt valónak találta. Több mint négyszáz forintnyi kárt okoztak a hatalmaskodók. Megidéztek őket a királyi kúriára.²³ 1470-ben azonban kibékültek a csornai konvent előtt az egymásnak okozott károkat illetőleg.²⁴

Czirák nevű birtokuk ebben az időben már szét van forgácsolva. Bizonyos részei Cziráky Chereklés Bálintnál vannak zálogban. Ez pedig Cziráky János özvegyének, Erzsébetnek és Gáspárfia Benedeknek hozzájárulásával 1470-ben egy udvarterket és tizenkét hold földet Niczky Benedeknek ad alzálogba hat aranyforintért.²⁵

A cziráki birtok más részei, nevezetesen négy jobbágytelek, Beledi Fias Gergelynél volt elzálogosítva. A csornai konvent előtt Beledi Fias Gergely 1473-ban elismeri, hogy Cziráky János özvegye, Erzsébet, István és László nevű fiai nyolc aranyforintért visszaváltották.²⁶

Cziráky Tamásfia Lőrincnek ősi birtokrészei Czirákon,

²⁰ Eszterházy cs. galántai ltára.

²¹ Eszterházy cs. galántai ltára. 27, 63.

²² S. O. 464.

²³ S. O. 464.; Kisfaludy cs. ltára.

²⁴ Kisfaludy cs. ltára.

²⁵ A csornai konvent jelentése az Eszterházy cs. galántai ltárában. 27. 38.

²⁶ S. O. 485.

Dénesfalván és Székáson voltak. 1476-ban neki is meg kellett válnia a családi birtokoktól.

Bátori István országbíró megkeresésére a csornai konvent Iványi Tamás kapuvári várnagyot Cziráky Tamásfia Lőrinc birtokrészébe Czirákon, Dénesfalván és Székáson beiktatta. A beiktatáson jelen voltak: Berényi István királyi ember, Cziráky Miklósfia László, Szántói Botka János, Ládonyi István, Kisfaludy Benedek, Pinnyey István és más szomszédok. A beiktatásnak senki sem mondott ellen.²⁷

A családnak ezen időben élő tagjai közül János özvegyét Erzsébetet, István és László fiaival és Völcseji Kálmán feleségével, Borbálával együtt a győri püspök bizonyos leánynegyed pörből kifolyólag exkommunikálta. 1476-ban a győri püspöki vikárius előtt megegyeznek a leánynegyedre vonatkozólag s egyúttal kéri Antal győri püspöki vikáriust, hogy mentse fel őket a kiközösítés alól. Kérésüknek eleget tesznek. Antal utasítja a cziráki plébánost, Ferencet, hogy az ő nevében mentse fel a kiközösítés alól őket.²⁸

Birtokaik közé tartozott a 15. század folyamán még Tomaj is. Lőrincé volt. De már ez sincs az ő kezükön. Zálogban van nyolc forintért Szemerei Geresdy Jánosnál. Ez a csornai konvent előtt 1481-ben ugyancsak nyolc forintért Szemerei Gancz Bálintnak és fiainak: Kelemen, Máté, Gergely és Andrásnak adja zálogba. De Geresdy János, vagy Cziráky Lőrincz bármikor visszaválthatják.²⁹

1489-ben a kapornoki konvent oklevele tesz említést a Czirákyak veszkényi birtokáról. Cziráky István tiltakozik a konvent előtt, hogy Mátyás király az említett birtokot Túróczy Györgynek adományozza. Túróczy Györgyöt pedig a birtok megszerzésétől tiltja.³⁰ Milyen alapon formált magának jogot Túróczy György ezen birtokhoz? Tudjuk, hogy Csornay István Cziráky Miklóssal szemben fönnállott követelése folytán birtokos volt Veszkényben. Halála után pedig Krisztina nevű leánya volt itt birtokos, nővérével együtt. Túróczy György pedig Krisztina férje volt.³¹

²⁷ S. O. 495.

²⁸ S. O. 486.

²⁹ S. O. 533.

³⁰ S. O. 559.

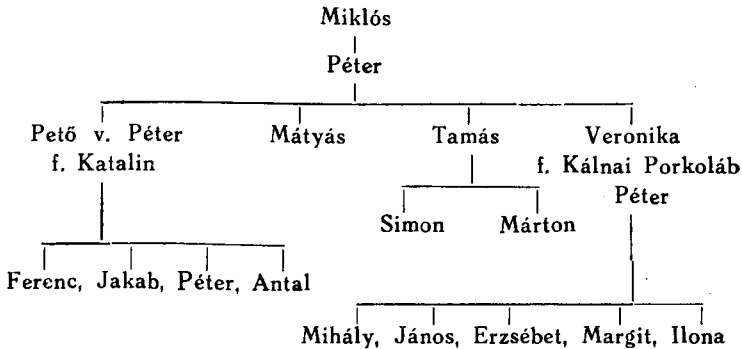
³¹ S. O. 559.

A Poky-család birtokai.

A Pokyak Győr vármegye legrégibb birtokos családjai közé tartoztak. A család ma már kihalt. Eredetét egészen a 13. századig viszik vissza okleveleink.¹ Más néven Ondi (sopronmegyei h.), Berczei (esztergommegyei h.), Mérgesi (győrmegyei h.), vagy Soklóiaknak (zaránd-aradmegyei helység) is nevezik őket.

A 15. század folyamán a családnak kettős kiágazása van. Az egyik ága poki vagy mérgesi Pető család, a másik a Porkoláb család.

Történetünk folyamán a Pokyak családfáját így állíthatjuk föl:

Sopron vármegyében Endréd, Lövő, Und, Dánielczenk, Száka és Agyagos helységekben voltak birtokaik. Zsigmond királytól kapták új adományul 1430-ban. Birtokaik közé tartozott még Hővejszalád is. Ezt, továbbá Szákát, Dánielczenket és Agyagost 1436-ban a Soklóiakkal együtt az aradmegyei osztályos Somosiaknak adták el. Még ebben az évben engedélyt kaptak Zsigmondtól a Somosiakkal együtt, hogy endrédi, lövői, vagy dánielczenki birtokukon erősségeket építhessenek.²

A sopronmegyei birtokok közül a család egyik Péter nevű, családfánkban nem szereplő tagja, akart néhányat elidegeníteni 1436-ban. E birtokok Und, Száka, Dánielczenk és Agyagos voltak. De fiai: Péter, Jakab és Mátyás tiltakoztak az elidegenítés ellen.³

¹ Nagy Iván: Magyarország családai. IX. 389.

² Csánki D.: i. m. 659.

³ Tudományos Gyűjtemény. 1829. XII. 42.

1457-ben Und, Agyagos és Dánielczenk helységeket adták zálogba a Mérgesiek és Mérgesi Petők Laki Kaczor Györgynek.⁴ A beiktatásnak azonban Mihályi Ugrin özvegye és leányai ellene mondtak.⁵

Mérgesi Péternek négy gyermeke volt: Pető, vagy Péter, Mátyás, Tamás és Veronika. Ez utóbbi Kálnai Porkoláb Péterhez ment feleségül. Petőnek ugyancsak négy gyermeke volt: Ferenc, Jakab, Péter, Antal.

1458-ban Kaczor György követett el velük szemben hatalmaskodást. Mikor ugyanis Péter, feleségével Katalinnal s gyermekeivel Mérgesről Pok felé utazott, Laki Kaczor utonálló módjára megtámadta embereivel és megsebesítette őket. Ezer-négyszáz forintnyi kárt is okozott.⁶

Agyagosi birtokuk miatt a Mihályiakkal pörösködtek ugyancsak 1458-ban. Ez utóbbiak tiltakoztak a Pokyak beiktatása ellen.⁷

Pető fiai: Ferenc, Péter és Antal nagy kegyben állottak Mátyás király előtt. Ferenc a király kamarása volt. 1468-ban kiváltságlevelet kaptak, mely kivette őket a nádor, országbíró és vármegyék hatósága alól. 1469-ben hasonló kiváltságot nyertek jobbágyaik számára is. A hagyomány szerint Mátyás gyakori vendége volt a Pokyak kúriájának. A Pokra vezető mellékutat is állítólag Mátyás útjának nevezik. A történelmi alapot nélkülöző monda a Poky család egyik szép leányával hozza összefüggésbe a nagy király gyakori látogatását.

Mátyás halála után Petőfia Péter Miksa császár pártjára állott. Ez vesztét okozta. Javait elkobozták és II. Ulászló adománya Korvin Jánosnak juttatta 1490-ben. Egy év múlva azonban kegyelmet kapott, visszanyerte birtokait is.⁸

Pető másik gyermeke Ferenc és ennek rokona, a Veronikától származott Mihály a borsmonostori apátsággal volt hosszú ideig pörben Száka birtok miatt. Az apátság még 1447-ben foglalta el tőlük. Ferenc és Mihály a sopronmegyei közgyűlésen 1472-ben

⁴ Csánki: i. m. 659.

⁵ S. O. 402.

⁶ Tudományos Gyűjtemény. 1829. XII. 42.

⁷ S. O. 402.

⁸ Nagy Iván: i. m. IX. 390.

tiltakozott ez ellen.⁹ Mátyás király ugyan 1473-ban megítélte nekik, de két évvel később megsemmisítette ítéletét.¹⁰ A pör 1476-ig húzódott. Határjárással ért véget. De a Pokyak továbbra is zaklatták az apátságot.¹¹

Agyagoson a Mihályiaktól vettek zálogba bizonyos részt, de 1461-ben néhai Mihályi János özvegye, Tardy Bálint felesége visszaváltotta leányaival ötven aranyforintért Mérgesi Petőtől és rokonaitól.¹²

Petőnek két fiútestvére volt. Az egyik Mátyás, ki 1458-ban győr-, sopron-, veszprém- és esztergommegyei birtokrészeit Laki Kaczor Györgynek adta el ezer forintért.¹³

Pető másik testvére Tamás volt. Ennek két fiát ismerjük: Simont és Mártont. E két testvér 1459-ben fölosztotta egymás közt a téti és poki birtokrészeket, továbbá Und, Dánielczenk és Agyagos helységeket. 1481-ben még éltek.¹⁴

1469-ben atyjuk testvéreivel, Mátyással, Pető özvegyével Katalinnal s Veronika fiával, Mihállyal pörösködnék Tamás fiai. Az előbbieket ugyanis elfoglalták undi és danielczenki birtokukat. Az erdő nagyrészét levágták. Több mint háromszáz forint kárt okoztak. A két testvér panaszára a győri káptalan Katalint és a többi hatalmaskodókat megidézte a király elé.¹⁵

Ferenc, Péter és Antal 1472-ben iktattattak be Und, Dánielczenk és Agyagos, továbbá bizonyos győr-, veszprém- és esztergommegyei birtokokba. Ez ellen Zsigmond bazini gróf tiltakozott, de harminckét nap elteltével sem jelent meg a király előtt.¹⁶

Porkoláb István feleségének, Ilonának atyjától, néhai Vonozy Bálinttól örökölt birtoka Vonoz volt. Mátyás király ezt 1482-ben összes tartozékaival együtt Ilona leányainak, Margitnak és Ferenc s Benedek nevű testvéreinek adományozta.¹⁷

⁹ S. O. 480.

¹⁰ Kovács J.: A borsmonostori apátság története. 276.

¹¹ S. O. 502.; Kovács: i. m. 283.

¹² S. O. 415.

¹³ Tudományos Gyűjtemény. i. h.

¹⁴ Nagy Iván: i. m. IX. 392.

¹⁵ S. O. 458.

¹⁶ Teleki: i. m. XI. 484.

¹⁷ Orsz. ltár 573, 4.

A beiktatásnak azonban Móróczhelyi Farkas Bertalan Kanizsay László és Miklós nevében, továbbá Csapodi Balázs ellene mondtak.¹⁸

A szentgyörgyi és bazini grófok birtokai.

A sopronmegyei birtokos családok között találjuk a gazdag virágzású Hunt-Pázmán nemzetség szentgyörgyi és bazini ágát. Vármegyénkben csak kevés birtokuk van, de annál több a szomszédos Moson vármegyében.¹

Történetünkben György gróf és fiai: János, Zsigmond és Péter, továbbá Tamás és László grófok szerepelnek. György Erzsébet párthíve volt. Mikor 1439-ben a szentkoronát Visegrádra viszik, Albert király Györgyre, mint hűséges párthívére bizza a kincsek őrizetét.² De politikai állásfoglalását drágán fizette meg. Ulászló 1441-ben hazaárulónak bélyegezte és birtokait párthíveinek osztotta szét.³

György gróf felesége, Gitka, előkelő asszony volt. Wolfart Pál özvegye, Vilmos troppauai herceg testvére. A házassági szerződést 1441-ben kötötték meg. Gitka hozománya a pozsonymegyei Vöröskő és tartozékai voltak. György gróf ezen birtokokat, továbbá a pozsonymegyei Detrekő várát, a csallóközi Csőtörtőkhely mezővárost és a Fertő melletti Rusztot kötötte le hitbérül feleségének. Úgy egyeztek meg, hogy ha György hal meg előbb, a birtokok Gitkára szállanak teljes joggal, de Csőtörtőkhelyet visszaadja ezer forintért György családjának. Ha pedig Gitka hal meg előbb, akkor György megtartja ezen birtokokat. Szerződésüket Erzsébet királyné is megerősítette november 2-án kelt oklevelével.⁴

Gitkának és György grófnak a házassága hosszú ideig tartó birtokpörök kiindulópontja volt. Wolfart Pál után nem maradt fiúörökös. Így erről az oldalról nem lépett fel senki sem követeléssel. De nem úgy női ágon. Pál nővérének, Zsuzsannának első, illetőleg második férjétől két gyermeke volt, Elderbach Bertold és Szécsy Miklós. E két fiú lép fel követeléssel György

¹⁸ Kamarai ltár. 25. 13.

¹ Csánki: i. m. 669.

² Teleki: i. m. 125.

³ i. m. 263.

⁴ S. O. 306.

gróf és fiai: Jánossal és Zsigmonddal szemben 1450-ben. Vöröskő, Óvár és Sárfenék várak törvényes örököseinek mondják magukat, mely birtokokat György és Gitka erőszakkal foglaltak el tőlük. Mire György azzal válaszolt, hogy az említett birtokokat, mint felesége hozományát kapta. Különben is Gitka folytonosan ezen birtokokon tartózkodott; innen vette feleségül. A felperes Széchy Miklós ugyanezt állította atyja feleségéről, Zsuzsannáról. Mivel pedig mind a két fél elfogadta az ügynek párviadal útján való elintézését, az országbíró ezt elrendelte. De a párviadalt nem tartották meg. Először elhalasztották, majd pedig választott békebíróság útján akartak végetvetni a pörnek. De így sem tudtak megegyezni. Szécsy Miklós választott bírái ellen (Debrenthey Tamás, a pannonhalmi apátság kormányzója, Moharay Vidafia János, Gösfalvy Tamás és Némay Kolos) az alperesek képviselői emeltek személyi kifogást. A bíróság elnökéül Agoston győri püspököt szemelte ki Szécsy, de az alperesek ez ellen is tiltakoztak. Ekkor Héderváry Pált hozták javaslatba, de ez nem fogadta el az elnökséget. Ilyen körülmények között a választott bíróság nem tudott összeülni.

Az utolsó mód, ahogy a pörnek véget akartak vetni, a párviadal volt. A kitűzött időben azonban az alperesek nem jelentek meg. Pálóczy László országbíró tehát Vöröskő, Óvár és Sárfenék várakat a hozzájuk tartozó birtokokkal együtt Szécsy Miklósfia Miklósnak és Monyorókeréki Elderbach Bertoldnak ítélte.⁵ A beiktatást a budai káptalan végezte 1451. április 7-én. Az országbíró a következő birtokokat adta vissza a felpereseknek: Sárfenék, Manesdorf, Hof, Au és Somorján tizenkét sessioval, mint sopronmegyei területeket; Vöröskő, Vermesdorf, Salmendorf, Ottental, Németdiós, Gayzlesdorf, Scellendorf, Wusesdorf, Durempoh, Longdorf, Prodmericz, Latindorf, Scemav, Wysdach nevű birtokokat, mint pozsonymegyei területeket; Óvár város és vár, Bezenye, Rajka mezőváros, Csuny (Sundorf), Irrendorf, Halászi, Kálnok, Somorja, Miklósfalu (Niclasdorf), Csánig, Szentpéter, Szentjános, Tétény (Theton), Pfingsmark (Tyndzthagmark), Fertőfő—Szombathely (alio nomine Neusidel), Nyulas (Jeios), Zurány vár (Zarau), Radendorf (Rajka határrésze) nevű egész birtokokat, továbbá Körtvélyes (Pemen),

⁵ S. O. 349.

Ruszt, Feketeváros (Purpach, ma Sopron megyében van) Büdös-kút és Kimle nevű birtokok felét, mint mosonmegyei területeket.⁶ De még 1455-ben is pörösködnek e birtokok miatt. Ifjabb Rozgonyi István pozsonyi főispán fia Sebestyén és nővérei: Margit, Ujlaky Miklós erdélyi vajda felesége, Magdolna és Anglis pörlik a bazini gróftól. A győri káptalan előtt bejelentik óvásukat, hogy János és Zsigmond grófok nem jelentek meg a kitűzött határnapon kiegyezés végett.⁷

A Mátyás és III. Frigyes császár közt a koronaért folyó küzdelemben a császár pártján állottak a bazini grófok. Mikor a Hunyadi-ház párthívei Mátyás számára igyekeztek visszaszerezni a koronát Frigyesről, Zsigmond szentgyörgyi grófot azok között találjuk, akik biztatták a császárt, hogy ne engedjen Mátyás kívánságának. Ők támogatják pártjukkal. Neki szánták az országot.⁸ György és László grófok pedig résztvettek Frigyes megválasztásában.⁹

Erdemeik nem maradtak jutalom nélkül. Frigyes a sisakot díszítő, császári koronával ellátott címet adományozta nekik, mely a nagyhírű főúri család legnagyobb büszkesége volt.¹⁰ Ezzel az adománnyal bizonyára csak erősítette a császár a grófok hűségét. A bazini gróf többször támogatta a császárt pénzzel is. Ezeknek az elengedése miatt megengedte neki Frigyes, hogy Pozsonyban és Sopronban rossz pénzt verethessen.¹¹

János és Zsigmond grófok 1461-ben, mint a császár megbízottai szerepelnek Frigyes és Mátyás békitési kísérleteiben.¹² De nem sokáig tartottak ki a császár mellett. Mátyás ügyes politikája visszahódította őket. Zsigmondról tudjuk, hogy már 1457-ben ellenséges viszonyba lépett a császárral.¹³ 1465-ben megkapta Mátyástól az elítélt Vágiak összes birtokait.¹⁴ 1466-ban már vajdáknak nevezi ki Mátyás Jánost és Zsigmondot.¹⁵

⁶ S. O. 364.

⁷ Kamarai ltár.

⁸ Teleki: i. m. III. 67.

⁹ u. a. III. 128.

¹⁰ Turul V. 52.

¹¹ Teleki: i. m. III. 135.

¹² Teleki: i. m. III. 135.

¹³ S. V. O. I. r. 4. k. 194.

¹⁴ Teleki: i. m. III. 225.

¹⁵ Kamarai ltár, N. R. 324. 21.

1473-ban pedig Missel János és társainak magvaszakadtával János, Zsigmond, Péternek adományozza az előbbiektől Tulnár nevű birtokát.¹⁶

1472-ben János és Zsigmond grófok Ruszt, vagy másképp Szil mezővárosukat minden tartozékával együtt zálogba adják Mischullinger Vilmosnak két évi időtartamra, kétezer aranyforintért. Megígérték, hogy a békés birtoklást mindenkivel szemben biztosítani fogják, az esetleges kárt megtérítik. Ha két év alatt sem váltanák vissza a birtokot, akkor úgy tekintik az ügyet, mintha Mischullinger Vilmos megvette volna a birtokot.¹⁷ Az utóbbi pedig kötelezte magát, hogy a kitűzött időben, ha egy hónapon belül előre tudomására hozzák, a zálogösszeg ellenében visszaadja a „circa magnum lacum” fekvő Rusztot.¹⁸

Ugyanebben az évben Zsigmond gróf a Pokyakkal pörösködik. Tiltakozik a sopronmegyei Und, Dánielczenk és Agyagos s más vármegyei helységekbe való beiktatásuk ellen. De az idézésre nem jelent meg.¹⁹

Az országbíró által 1451-ben hozott ítélet még nem zárta le a Szécsyek és a bazini grófok birtokpörét. Elhúzódott 1481-ig. De János gróf már beleunt a hosszadalmas pörösködésbe. Véget akart vetni a pörnek. Ezért Bátori István országbíró előtt kötelezik magukat János és Zsigmond, hogy Szécsy Miklósnak és gyermekeinek: István, Tamás, Erzsébet és Margitnak háromezer arany forintot fizetnek s ezen felül négy ezüst tálat. Ennek fejében a Szécsyek lemondanak a nevezett birtokokról, a rájuk vonatkozó okleveleket is átadják.²⁰

A pör nyomai megtalálhatók még 1499-ben is. Wolfart Pál Katalin nevű leszármazottjának az említett várakra vonatkozó igényjogát a győri káptalan bizonyáglevele szerint a bazini és szentgyörgyi gróf, Zsigmond fia Tamás kilencszáz forinttal kielégítette.

¹⁶ S. O. 483.

¹⁷ S. O. 476.

¹⁸ Kamarai ltár. N. R. A. 320. 44.

¹⁹ Teleki: i. m. XI. 484.

²⁰ S. O. 534.

A Szántói Botka-család birtokai.

Guthy Ország Mihály nádor a fej- és jószágvesztésre ítélt Cziráky Miczkfia Miklósnak cziráki, dénesfalvi, szemerei, veszkényi és pusztacsaládi birtokaiba 1461-ben elrendeli Szántói Botka Péter fiának, Jánosnak beiktatását.¹

Szántói Botka István a fejvesztésre ítélt Széplaki Botka László Szentgyörgy, Szék és Porpach nevű birtokait kapta meg 1464-ben Mátyás királytól Unyomi Miklós sümegi várnaggyal együtt.²

Botka János felesége Jeronima volt, Csornay István leánya. Az atyja halála után őt megillető csornai, beledi, farádi, sárkányi, németi, szárföldi, veszkényi és széplaki birtokrészeit nem tudta megkapni, mert nővére, Krisztina férjével: Túróczy Györggyel elfoglalta. Nádasdi Darabos Gergely és társai pedig Botka János Vörös Miklós nevű familiárisát a rábizott ötven forint értékű holmival együtt elfogták. Még más hatalmaskodások is érték. Kisfaludy Benedek és felesége Borbála, Ládonyi István és felesége Zsófia, Pinnyey István és felesége Krisztina, továbbá Mihályi János és László a panaszosnak Czirák birtok határában fekvő Fosdréthe nevű rétjét elfoglalták jobbágyaikkal. A nádor Jeronima panaszára 1481-ben a vasvári káptalant küldte ki Túróczy Gergelyhez és Krisztinához és a többi hatalmaskodókhoz, azzal a fölszólítással, hogy az említett birtokrészeket, a rétet és a familiárist harminc napon belül adják vissza a panaszosoknak és szolgáltatassanak elégtételt.³

A Vadasfalvy-család birtokai.

Szentandráson és Vadasfalván voltak birtokosok.

Szentandráson 1420-ban szereztek bizonyos részeket a Mihályiaktól.¹ Itt és Vadasfalván szerzett birtokaikhoz még Mátyás királlyal szemben is ragaszkodtak. 1466-ban Vadasfalvy Albert a maga és más vadasfalvi birtokosok nevében a budai káptalan előtt tiltakozik az ellen, hogy Mátyás király az említett birtokokat eladományozza. A Mihályiakat pedig és Varbóki

¹ S. O. 412. Lásd Czirákyak.

² S. O. 430.

³ S. O. 538.

¹ Csánki: i. m. 665.

Nagy Györgyöt a birtokok megvételeitől tiltja.² 1468-ban már pörre került a sor a két család között. A csornai konvent jelentése Vadasfalvy Miklós fiát Pétert, Vadasfalvy Jánost, Fábiánt, Benedeket Szentandrás birtoka miatt megidézte Csáky Mihály és János, továbbá Mihályi Ugron János leányai ellen.³ 1470-ben békült ki a két család a csornai konvent bizonyáglevelé szerint.⁴

De a béke nem volt tartós. 1471-ben Vadasfalvy Miklós, fiai: Péter, István, János, Istvánfia Antal, Lászlófia Balázs, Imrefia István, Istvánfia János, Benedek fiai Albert és Fábián, Jakabfia Benedek, Vasváry Mihály és felesége Vadasfalvy Veronika panaszt emelnek Mihályi Csák Lászlófia Mihály, Mihályi János, Kisfaludy Benedek és felesége Borbála, Ládonyi István és felesége Zsófia, Tardy Bálint felesége Veronika és leánya, Krisztina ellen, hogy Szentandrás nevű birtokuk határain belül a földet elszántották, erdejüket levágták, a réteket és kaszálókat lekaszálták. Sőt Vadasfalvy Pétert birtokán megverették. Rozgonyi Jánosnak, a királyi kúria bírájának főlshzólítására Vadasfalvy Miklós szolgabíró Sebesházy Antallal megvizsgálta az ügyet. A panaszt valónak találták.⁵

1466-ban a Merseyeket tiltják a Vadasfalvyak vadasfalvi birtokuk eladományozásától.⁶ 1468-ban pedig ugyanezen Merseyek birtokrészét veszik zálogba tizenegyet forintért.⁷

A Gersei Petőfiek birtokai.

Sopron megyében a két Páliban és Visen voltak birtokosok.

Páli már 1405-ben a kezükön volt. A zalavári konvent előtt a pápóczi prépostságot és másokat tiltanak e birtok elfoglalásától. 1470-ben is jogot formálnak e két birtokra.¹

Vis nevű birtokukat 1483-ban Mátyás királytól kapta a két Petőfi testvér: György és János. Visy Bálintnak volt a birtoka, de ez a király ellenségével, Rottenthaller kőszegi várnaggyal tartott. Garázda ember volt ez a várnagy. Sok kárt okozott az

² S. O. 441.

³ Nemzeti Múzeum ltára.

⁴ L. Mihályiak.

⁵ S. O. 471.

⁶ Nemzeti Múzeum ltára.

⁷ Nemzeti Múzeum ltára.

¹ Csánki: i. m. 659.

országnak rablással, gyujtogatással. Mátyás Visy Bálintot birtokának elvételével büntette hűtlenségéért.²

A Vágiak birtokai.

1326-ban Vág, Rőjtök, Csáktelek, Telök és Hochstrass birtokokon osztozkodnak.¹

Vágon és Rőjtökön később is birtokosok. Vági Balázsfia Jánosfia Péter birtokai voltak a 15. században. Péter halála után özvegye, Margit 1445-ben elismeri, hogy Vági Zalay István fiai: Tamás és Miklós a vági és rőjtöki birtokból kiadták hozományát.²

Vági Gellértfia Miklósnak 1449-ben pöre volt rokonával, Vági Ferencfia Györggyel. A csornai konvent levele értelmében Györgynek pünkösöd napján huszonöt nemes és huszonöt nem nemes emberrel mezítelen lábbal kellett volna Miklós háza elé járulni s öt feleségével együtt megengesztelni. De nem tette. Sőt testvérével, Dénessel együtt életveszélyesen megfenyegette.³

1450-ben Vági Balázsfia György és János rőjtöki birtokuk telét elzálogosítják a malommal együtt Cziráky Miklósnak tizenkét márkáért.⁴

Nagyvágon több kisvági nemes volt birtokos. Így Vági Ferencfia Dénes, testvérei György és Tamás, György fiai: Lőrinc és Balázs, Kisvági Jakabfia Jánosfia Balázs. 1453-ban Nagyvági Zalán István fiát, Tamást és Kanizsay Imrét tiltják a csornai konvent előtt birtokaik elfoglalásától.⁵

1465-ben fejeződött be az a pör, melyet Kisvági Jánosfia Balázs és fiai indítottak Bándhegyi Tamás, Vági György és Nagyvági János leányai ellen néhai Nagyvági László és Péter után Nagyvágon maradt birtokrészek miatt. Kisvági János a csornai konvent előtt megszüntette a pört. A maga és utódai nevében lemondott a birtokra való minden jogáról. Ha esetleg valamelyik fél a megegyezést megsértené, egyik a másikat perbe vonná, kötelesek lesznek párbajra kiállani.⁶

² S. O. 545.

¹ Csánki: i. m. 665.

² S. O. 319.

³ Kisfaludy cs. ltára.

⁴ S. O. 347.

⁵ S. O. 379.

⁶ S. O. 438.

Mátyás királynak egy 1468-ban kelt oklevele tesz említést a Vági család egy gyászos eseményéről. Kisvági Ferenc fiai: Tamás és Dénes megölték osztályos vérüket, Nagyvági Kis Miklóst. De meg is bűnhődtek. Mátyás elvette birtokaikat és Zsigmond bazini és szentgyörgyi grófnak adományozta minden tartozékával együtt.⁷

1469-ben Geresden is birtokosok a Vágiak. Vági Gellértfia Miklós kapta a birtok egyharmadát.⁸

1471-ben Vági Györgyfia Imre megkapta Mátyástól Bánd-hegye birtokot és Nagyvág harmadrészét, mint feleségének, a fiúsított Zsuzsannának birtokait.

1488-ban a csornai konvent Vági György kérésére kiküldötte Pál presbitert, hogy Vági György, Imre, felesége Zsuzsanna és néhai Vági László fiai, Péter és Gergely közt ossza fel a birtokot. Az osztozkodás a következő módon történt: A Vági János fiai Péter és László birtokát képező nemesi kúriának a fele a kertekkel, gyümölcsössel együtt néhai Vági László fiainak, Péternek és Gergelynek jutott. A másik felét két részre osztották. Az egyik rész Zsuzsannának, a másik a kerttel és gyümölcsfákkal együtt Vági Györgynek jutott. Fölosztották a jobbágytelkeket is. Egy keleti irányban fekvő sessio Vági Péternek és Gergelynek jutott, egy elhagyott és lakatlan pedig Vági Györgynek,⁹ mint az „1488 az ohel oztal Lewele” mondja: „Item Negyedyk hel ky Puzta volt es senky nem lakot benne azon wtha Menteben az felyöl meg mondot tot Myhal hele mellett Vagy Györgynek esek.”¹⁰

A Niczky család birtokai.

Okleveleink a Niczky család két tagjáról tesznek említést: Lászlóról és fiáról, Benedekről.

László atyja I. Benedek néven szerepel Nagy Ivánnál. Erőszakos halállal múlt ki. Bár *salvus conductust* kapott a soproni polgároktól, mégis megölték.¹

⁷ Kamarai ltár. N. R. 324. 21.

⁸ S. O. 455.

⁹ S. O. 553.

¹⁰ Marczaltői ltár. L. 21. f. 4. nr. 2315.

¹ Nagy Iván: i. m. 151.

Lászlófia Benedek Jánosfalva, Kál, Ligvánd, Szarkafölde, Ládony, Magyarbarom, Fellovcz, Abránháza (puszta), Dienesfölde, Geresd, Röjtök, Keresztúr, Sárkány, Vásárosfalu, Beled (város) és Veszvény helységeiben volt birtokos.²

Ligvánd és Szarkafölde egészen 1456-ig Benedek rokonának, Péczeli Szarka Lászlónak a kezén volt. De Benedek visszakövette magának. A beiktatás meg is történt. A csornai konvent végezte. A beiktatás és visszafoglalás minden ellenmondás nélkül történt.³ Egy június 11-én kelt oklevélben Heryo Gált és Pált tiltja Benedek Szarkafölde birtokának használatától.⁴ 1458-ban Mátyás király pallosjogot adományozott Benedeknek.⁵ Magyarbarom, Fellovcz helységeket és Abránháza pusztát 1464-ben kapta királyi adományként Telekessy Benedek és Mátéval, mint a magvaszakadt Ludbergi György és Fellovczi Péter birtokait.⁶

1465-ben újabb királyi adományozásban részesült. Birtokrészeket kapott Magyarbarom, Dienesfölde, Ládony, Szarkafölde, Kál és Ligvánd helységeiben. Megkapta a birtokokban rejlő királyi jogot is.⁷ Ezekhez járult még az a kiváltság is, hogy Mátyás őt, örököseit és jószágait kivette a macsói bán fönnhatósága alól.

Kőszeg vára ebben az időben Frigyes császár kezében volt. Őrségei elfoglalták Benedek nagybaromi birtokát. Mátyás király megengedte neki, hogy azokat a hadi készleteket, amelyeket a császár embereitől elfoglalt, megtarthassa. 1471-ben maga Frigyes császár is kárpótlást ígér neki.⁸

1478-ban Kál (város), Ládony, Magyarbarom, Ligvánd helységeiben, Dienesfölde és Szarkafölde pusztákon, Geresd, Röjtök, Keresztúr, Sárkány, Vásárosfalu, Beled (város) és Veszvény helységeiben birtokolt jószágait hagyta fiaira.⁹

² Csánki: i. m. 657.

³ S. O. 391.

⁴ S. O. 394.

⁵ Nagy Iván: i. m. 151.

⁶ S. O. 431.

⁷ S. O. 437.

⁸ Nagy Iván: i. m. 151.

⁹ Csánki: i. m. 657.

Egyházi birtokosok.

A borsmonostori apátság.

Történetünk elején, 1437-ben II. Miklós apát eredményekben gazdag kormányzása után II. Péter ül az apáti széken. Apátságának második évében viszályban áll Répcefői Peukelttel. Ez utóbbit az apát által ellene emelt vád miatt elmarasztalják harminc márkában s egyúttal megidézik Csepreg, Szil, Kethely piacain való kikiáltás útján Péter apát és konventje ellen oly meghagyással, ha meg nem jelenik; makacsság miatt elítélik.¹

Nagy károkat okoztak az apátságnak a csepregiek. Fegyveres erővel támadtak az apátságra. Nagy rombolást vittek véghez. De az ellenségeskedés nem tartott sokáig. 1439-ben megkérlelik a konventet. Megfizetik az okozott károkat, sőt még segítségüket is följajánlják.²

A csepregieknek ezen hatalmaskodásánál sokkal nagyobb baj érte a monostort apátjának politikai állásfoglalása miatt. Úgy látszik az eseményekből, hogy az országos pártviszályok közepette Erzsébet királyné pártjához csatlakozott.³ Ennek aztán végzetes következménye lett. Ulászló király 1441-ben Pálóczy Simon királyi lovászmesternek és Guthi Országh Mihály királyi főkincstárnoknak adta az apátságot.

Mikor erről Péter apát értesült, a monostor kincseit Sopronba vitte, maga pedig elmenekült. Az új birtokosok elfoglalták az apátságot Kőszeg várával együtt. Sopron városát megfölszólították, hogy — miután az adományozással az apátság összes értékei is őket illetik — kutassa ki a Péter apát által Sopronban őrizetbe helyezett kincseket és a legszigorúbb megtorlás terhe alatt adja át nekik.⁴

¹ S. O. 283.

² S. O. 297.

³ Kovács F.: i. m. 112.

⁴ S. O. 308.

A Péter apátot követő Endréről csak két, 1472- és 1475-ben kiadott oklevél tesz említést, mint néhairól, hogy Száka nevű birtokot törvénytelen úton szerezte meg.⁵

A monostor anyagi helyzete ebben az időben súlyos megpróbáltatásoknak volt kitéve. A Dunántúl ekkor hadszíntér volt. A folytonos harcok alatt sokat szenvedett az apátság. Anyagilag nagyon megszegényedett.⁶ Hogy ezeken a bajokon segítsen, az új apát, Bertalan 1450-ben a királyhoz fordul segítségért. László király több kiváltságban részesíti.

A kolostor épülete is megrongálódott. Újraépítése sok pénzbe kerül. Ezért Ujlaky Miklós erdélyi vajdához és Hunyadi László besztercei grófhhoz folyamodik a taksafizetés elengedése végett, amit azok el is engednek.⁷

1452-ben már elődázhatatlan volt a templom restaurálása is. Hogy erre pénzt szerezzen Bertalan apát, Völcsseji Gergelytől és Istvántól Jánosfalván bírt zálogbirtokrészt alzálogba adja Pál csornai prépostnak húsz aranyforintért.⁸

A pécsváradi konvent bizonyosága szerint Szalay János pécsváradi várnagy fiai: István és Ulrik Doroszlón „pogány-hegyi” szőlőjük egyharmadát ajánlották föl a boldogságos Szűz Mária iránti tiszteletből s üdvösségük elnyeréséért 1453-ban „pro structura et fabrica Ecclesiae beatae Mariae vocatae”.⁹

Bertalan apátnak volt bizonyos zálogos birtoka Gálosházi Gallus Pétertől Gálosházán. A zálogosításhoz V. László 1453. június 2-án járult hozzá.¹⁰ Ennek elfoglalásától tiltja Bertalan apát Kanizsay Jánosfia Imrét.¹¹

Ebben az időben gyakori határsértések tették szükségessé a határkiigazítást, a határjárást. Ilyen határjárást végzett a csornai konvent a monostor birtokain. Ezen alkalommal tűnt ki, hogy a Frigyes római császár tulajdonában lévő Locsmánd lakosai elfoglalták az apátság Ombus nevű birtokát s Száka, Malomháza és Rosgrunt nevű birtokainak egy részét 1455-ben.¹²

⁵ S. O. 480.; 486.

⁶ Kovács: i. m. 114.

⁷ S. O. 348.

⁸ S. O. 375.

⁹ Kir. kamarai ltár. 27. 110.

¹⁰ S. O. 377. jegyzet.

¹¹ S. O. 376.

¹² S. O. 386.

Hasonló sorsban részesült Pulczedorf is. Ezen sérelmek miatt az apát többszörösen panaszkodott a császárnál. Végre Frigyes fölszólítja Gráfenegg Ulrik sopronvármegyei ispánt és Zenger Frigyes kőszegi várnagyot, hogy az apátság és a locsmándiak között egyezséget hozzanak létre.¹³

Még Bertalan apát kormányzása alatt — 1459-ben — történt, hogy a lékaiak elfoglalták az apátságot. A soproni tanácstól kért segítséget ellenük.¹⁴

1469-ben már Lénárd apátot látjuk a monostor élén. Kormányzása elején a győri püspökkel van pörös ügye. Panaszra megy Mátyás királyhoz, hogy a győri püspökség nem akarja megadni a királyi tizedek huszadrészét. Pedig az apátság már régi időktől kapja ezt. Mátyás igazat adott neki s fölszólította Csupor Dömötör püspököt, hogy a huszadot fizesse meg a monostornak.¹⁵ Kanizsay Lászlót pedig arra figyelmezteti, hogy a borsmonostori apáttól, Lénárdtól és jobbágyaitól elvitt ingóságokat szolgáltatassa vissza. A vármegye ispánjainak lelkére köti, hogy „Leonardum abbatem montis sancte Marie alias de Borsmonostor” összes birtokaival és vagyonával együtt oltalmuk alá vegyék.¹⁶

Mátyás király a monostor iránti jóindulatát többször is kifejezte. 1472-ben Lénárd apát kérésére személyes érdemeiért és hűségéért megerősíti a monostor eddigi kiváltságait. Függetleníti a nádor, a királyi kúria, főispánok, alispánok, nemesi bírák joghatóságától, kivéve a personalis praesentia hatáskörét. Mentesíti az adózástól is.¹⁷

Lénárd apát ugyanezen évben bekövetkezett halála után a vármegye közgyűlésén Poky Ferenc és Mihály tiltották az apátságot a sokat vitatott Száka elfoglalásától, mert törvénytelen úton kerítették hatalmukba huszonöt évvel azelőtt a monostoriak.¹⁸ Mátyás király ennek alapján a Pokyaknak ítélte a birtokot 1473-ban. Két évvel később azonban megsemmisítette az ítéletet, mert a monostor tútorának, Gráfenegg Ulriknak föl-

¹³ S. O. 411.

¹⁴ S. V. O. I. r. 4. k. 402.

¹⁵ S. O. 454.

¹⁶ S. O. 454. jegyzet.

¹⁷ Kovács: i. m. 273.

¹⁸ S. O. 480.

terjesztéséből kitűnt, hogy Lénárd apát halála után a kolostornak nem volt törvényes apátja, sem gondnoka. Az apátság érdekeit senki sem képviselte. Mátyás erre a csornai konventet fölszólítja, hogy Poky Ferencet és Mihályt idézze meg Gráfneg Ulrik, a monostor tótora ellen a király elé, hogy az ügyet újra tárgyalják.¹⁹

A monostor tótora e fölterjesztés után azonnal elfoglalta Szákát a konvent biztatására. Mátyás az ügy megvizsgálására a vármegye alispánjait küldi ki. Ezek jelentésükben a Poky család panaszát megokoltnak találták.²⁰ Az apátság és a Pokyak közötti ezen birtokpörben 1476-ban hoztak ítéletet. A monostor apátja ekkor már Pál volt. Az ítélet, úgy látszik, kedvező volt az apátságra. Kisunyomi Kún Miklóst küldték ki a határok megjárására és kiigazítására. De részrehajló volt. A határokat eltolta az apátság kárára. Ez ellen tiltakozott Pál apát, Péter vasvári kanonok és a szomszédok. Erre Kún Miklós új tanut hozott. Ez a Pokyaknak kedvezően vallott. Ezzel még a dolog nem volt befejezve. Az apátság nem nyugodott bele ebbe a helyzetbe, mire Mátyás fölszólítja Kún Miklóst új határjárásra és ítéletének pontos végrehajtására. Együttal fölszólítja Vilmos sopronvármegyei főispánt, hogy legyen jelen a határjárásnál és a Pál apát által megnevezett nemeseket kényszerítse a megjelenésre, mivel a szomszédok a határjárásnál, mint tanuk — talán a Pokyaknak akarnak kedvezni — nem akarnak megjelenni.²²

Még ennek az évnek októberében a Pokyak is fölterjesztéssel élnek. Mátyás által elrendelt határjárásnál kitűnt, hogy mindig két Száka volt. A szomszédok még őseiktől hallották így. Az egyik Szántószáka, vagy Barátságza, a másik a pörben levő Borosságza. Kiderült az is, hogy ez utóbbin hatalmaskodtak a Pokyak, Kanizsay László és magának az apátnak a jobbágysai is.²³

Ez a birtokpör egyelőre egy kissé elcsöndesedett. De Pál apátot az előbbinél is nagyobb kellemetlenség érte. Ez végzetes volt rá nézve. Apáti keresztjébe került. De nézzük közeleb-

¹⁹ Kovács: i. m. 276.

²⁰ S. O. 486.

²² Kovács: i. m. 280.

²³ S. O. 502.

ről, mi pecsételte meg Pál apát sorsát. Dömötör győri püspök Gábor egri püspök pápai oldalkövetnél bepanaszolja. Az volt a vád, hogy a győri egyházmegyéhez tartozó Borsmonostor birtokain a győri püspököt illető tizedszedést eltiltotta. Nem engedi meg papjainak, hogy a püspök által tartott egyházi zsinatokon résztvegyenek. Az elrendelt interdictumot és censurát nem engedi végrehajtani. Kényszeríti papjait, hogy az interdictum alatti helyeken, még kiközösítettek jelenlétében is, tartsanak istentiszteletet. Gábor püspök az ügy megvizsgálásával megbízza Péter belgrádi püspököt, veszprémi kanonokot, a veszprémi püspök helynökét, Milei János zalai főesperest és Sándori Tamás veszprémi kanonokot. A győri püspök képviselővel Péter pápai klerikust bízták meg. Ezek az ügyet megvizsgálva Pál apátot kiközösítették. Az ítélet súlyos volt: Aggravatio et reaggravatio. Ez utóbbi nem más, mint az utolsó kiközösítő ítélet. Eszerint kiközösítés terhe alatt tilos volt ebben az egyházmegyében vele érintkezni, neki szolgálni, vele beszélni, együtt ülni, állni, sétálni, nála vendégeskedni, vele együtt enni, inni, neki ételt, italt, tüzet adni. A vele érintkezőket, mint kiközösítetteket a templomban kellett kihirdetni. Elrendelték, hogy tizenöt nap elmúltával, ha tovább is makacskodik és megveti a fenytéket, az egyházmegye azon helyein, városaiban, mezővárosaiban, váraiban, tanyáin, plébániákon, vagy az egyházmegye bármely részén, ahol megfordul, hirdessék ki az interdictumot, amíg ott tartózkodik, istentiszteletet ne végezzenek, a szentségeket ne szolgáltassák ki, kivéve a keresztséget és a bűnbánat szentségét, továbbá betegek számára az Oltári-szentséget.

Elrendelték továbbá azt is, hogy a kiközösítést hirdessék ki a veszprémi, győri, esztergomi, váci, pécsi és nyitrai egyházmegyéekben, külön Csepregen, Ságón, Ivánban és Locsmádon, harangzúgás mellett, a gyertyákat meggyújtva, majd kioltva és a földredobva, szenteltvizet hintve a gonosz szellemek elűzésére, melyek őt fogvatartják. A templom ajtaja elé helyezzenek három követ a kiközösítettek háza felé fordítva, az örök gonoszság jeléül. Végül ennek az iratnak a másolatát függesszék ki az említett helyek templomajtain.²⁴

²⁴ S. O. 506. Hogy a kifüggesztés megtörtént, mutatja a papír sarkán látható lyuk. i. h. jegyzet.

Hogy mi volt a további sorsa Pál apátnak, nem tudjuk.

1479-ben már Mihály apátról tesznek említést okleveleink. Szomszédjával, Gálosházi Klankó Jánossal van viszálya. Ez utóbbi 1463 körül két halastavat épített, melyek egyike a borsmonostori apáthoz tartozó Malomházára esett. Itt volt az apátságnek egy jól jövedelmező káposztáskertje, melyet most Klankó János elfoglalt a halastavakkal. Azonkívül a malomházi birtokról elidegenített harminc köböl gabonát. Az előző évben az apáttól kölcsönkapott négy forintot sem akarta visszaadni. Sőt még Tárnok Péter nevű rokona előtt Budán meg is rágalmazta azzal, hogy elvágta a halastavát, a vizet kifolyatta, egyháza javait elpazarolja s jobbágyait bántalmazza. Mihály apát ezeket a rágalmakat már nem tűrhette. Panasza ment a megyéhez és bizonyította ártatlanságát.²⁵ A kiküldött bizottság ezt meg is állapította, mire Kéry Adorján alispán és Ebergöcz Gáspár szolgabíró megidézi Gálosházit Mihály borsmonostori apát és mások ellen a Szent Márton ünnepe előtti hétfőre.²⁶

A Pokyak és a monostor között a békesség Mátyás ismeretes ítélete után sem jött létre. Poky Mihály, Péter, Antal folytonosan pörökkel zaklatják az apátságot minden ok nélkül. Úgy látszik, a Pokyak nem tudták elfelejteni Szákát. A monostor perjele, János, hogy az apátságot valamikép megvédje, a maga, apátja, János — ekkor már ő ül az apáti széken 1487-ben — és a konvent nevében megjelenik a budai káptalan előtt. Bizonyoságlevellet állíttat ki a monostort Pokyak részéről ért sérelmekről.²⁷

A csornai premontrei prépostság.

Alapítása visszanyúlik a 12. század végére. Az Osl nemzetség alapítójának, I. Osl comes-nek nevéhez fűződik. A kolostor alapításával az volt a célja, hogy a már ebben az időben is tekintélyes birtokán középpontot teremtsen. A Szent Mihály tiszteletére fölépített monostort és templomot premontrei szerzetesekkel népesítette be és gazdagon javadalmazta. A kolostor körül voltak az urasági házak, a jobbágyok és szolgák lakásai.¹

²⁵ S. O. 526.

²⁶ Kir. kamarai ltár. N. R. 46. 18.

²⁷ Kovács: i. m. 253.

¹ Pór A.: i. m. Turul VIII. 157.

Idők folyamán az Osl nemzetség virágzó ágai bőségesen javadalmazták a monostort falvakban, földekben, erdőkben, vizekben, jobbágyságokban. A 12. és 15. század között birtokai vannak a következő helységeken: Barba, Bándhegye, Beled, Csáva, Csorna, Godánfalva, Heblien, Hövej-Család, Horpács, Ilmicz, Jánosfalva, Linkóhát, Lózs, Maglócza, Mórocz, Osl, Patak, Pertel, Petőháza, Péterfalva, Sarold, Sopron városa, Újfalú, Völcséj.²

Ezekhez a birtokokhoz járultak Keresztúr és Vásárosfalú. 1438-ban már a prépostság birtokában vannak. Ostfy János adományozta Antal prépostnak és a konventnek. Rohonczy Herefia Andrásfia István meg akarta szerezni e két birtokot s kérte Albert királytól. A konvent azonban 1438-ban a győri káptalan előtt tiltakozott ez ellen. Tiltotta a királyt az adományozástól.³

Márczfallván szőlőbirtoka is volt a prépostságnak. 1439-ben négy hordó bort termett. Három hordót már hazaszállítottak. Antal prépost kéri a soproni polgárokat, hogy a hátralévő egy hordót Sopron városán szállíthassa keresztül.⁴ 1460-ban ugyanezt az engedélyt kéri Soprontól Pál prépost. Három hordó bort akar hazaszállítani Márczfallváról.⁵

1445-ben Antal prépost már nem él. Utóda Pál lett. A győri káptalan előtt találkozunk vele először. Masa Mátyás pápai főesperest tiltja a prépostság javainak elfoglalásától.⁶

Ebben az évben kapta a prépostság Hövej nevű birtokát. Fraknóy Jánosfia Vilmos és felesége, Dorottya adományozta a konventnek, még pedig a birtokra vonatkozó összes jogokkal, jobbágyságokkal, erdőkkel, rétekkel, legelőkkel, szántóföldekkel, vizekkel, halastavakkal, malomhelyekkel együtt.⁷ A biztonságlevelet a győri káptalan állította ki az adományozásról. Ezt az oklevelet Hunyadi János kormányzó átírta 1448. május 13-án Pál prépost kérésére. A vasvári káptalan biztonságlevele szerint a beiktatás 1445. november 11-én történt meg ellenmondás nélkül. Mint szomszédok jelenvoltak: Kanizsay Imre, Miklós

² Csánki: i. m. 641.

³ S. O. 289.

⁴ S. V. O. I. r. 3. k. 188.

⁵ S. V. O. I. r. 5. k. 25.

⁶ S. O. 316.

⁷ S. O. 317.

és László, Mihályi Ugrinfia János és István, Cziráky János és Miklós, Petőházy Bertalan és Kéry Sebestyén.⁸

Pálóczy Máté nádor már Antal prépost idejében elrendelte, hogy a prépostot és konventjét Keresztúron és Vásárosfalun iktassák be tíz-tíz jobbágytelekbe és a Rábán levő kétkerekű malom birtokába. A beiktatás közbejött akadályok miatt nem történt meg. 1447-ben az országos tanács újra elrendeli a konventnek és Antal utódának, Pálnak beiktatását.⁹ A győri káptalan jelentése szerint a beiktatás 1447. augusztus 1-én megtörtént.¹⁰

1449-ben a Haraszi Thapán testvérek is igényt tartottak a Hővejszalád nevű birtokra. Hunyadi János ugyanis a Fraknóyak magvaszakadtával ezt a birtokot, mint a szentkorona tulajdonát nekik adományozta. Haraszi Thapán Kelemen prothonotarius, testvére Lőrinc, unokatestvére, János pert indítottak a csornai konvent ellen a birtok megszerzése végett. De hamarosan visszavonták perüket. A konvent bizonyította, hogy Fraknóy Vilmos még életében nekik adományozta a birtokot.¹¹

A győri káptalan 1450-ben kiadott jelentése szerint Küllőy Orbán elfoglalta a prépostság márczi birtokrészét. De a győri káptalan visszafoglalta a konvent számára.

Az Osl nemzetség tagjai nem feledkeztek meg az ősük alapította kolostorról. A Viczay család tagjai a saját és elődeik lelkiüdvéért egy egész telket adományoztak Pál prépostnak és a konventnek 1450-ben. A telek Horpácson volt, Kanizsay Imre horpácsi birtokrésze mellett.¹²

Viczay Jánosfia György, mint az Osl nemzetség leszármazottja, mint kegyúr 1453-ban ősei, saját és gyermekei lelkiüdvéért ismét egy egész telket adományozott a prépostnak és konventnek.¹³ A beiktatást Sitkey Miklós végezte 1454-ben.¹⁴

Keresztúron és Vásárosfalun már 1447-ben megtörtént a konvent hivatalos beiktatása. Ennek ellenére Herbortyai Ostfy

⁸ Országos ltár. f. 36. nr. 30. másolattár.

⁹ S. O. 327.

¹⁰ Országos ltár. 36, 33.

¹¹ S. O. 336.

¹² S. O. 344—46.

¹³ S. O. 377.

¹⁴ S. O. 379. jegyzet.

János és felesége, Katalin maguknak tulajdonították a két birtokot. Megtiltották a konvent jobbágynak, hogy az erdőbe menjenek, mert ha megteszik, kezüket és lábukat levágatják. Pál prépost 1451-ben tiltakozott ezen hatalmaskodás ellen a vármegye alispánja és szolgabírái előtt.¹⁵

Vásárosfalui birtokán volt egy malma is a prépostságnak. De András nevű molnáruk teljesen tönkretette. Még helyreállítani és újraépíteni is vonakodott.¹⁶ Mikor pedig fölépítették, az Ostfyak akadályozták meg a malom munkáját. A Rába vizét medencéjében magasabbra emelték a konvent „Zykramolna” malmának nagy kárára. A kár több volt, mint száz forint.¹⁷

Keresztúron szomszédos birtokosok voltak a konventtel az Asszonyfalvi Ostfyak. E két birtokos a jobbágytelkekhez tartozó szántóföldeket egyenlően fölosztotta. Az Ostfyak azonban három darab földdel többet foglaltak le. Ezen darabok nevei: Gyarmán, Kepes és Kereszfölde. Azonkívül az Ostfyak famulusa, Symoni Gál, ennek famulusa, Mihály a konventnek Keresztúron levő jobbágyságait, János szabót, Benedeket, Simont, Tamás fiát és Lászlót, valamint ezeknek feleségeit elfogta, Vásárosfalura az Ostfyak birtokára vitte. Az asszonyokat illetlen és ócsárló szavakkal illették és addig tartották fogságban, míg önkényüknek tetszett.¹⁸ E sérelmek miatt 1458-ban panaszt tett a konvent a nádornál. A vizsgálatra Vadasfalvy Miklós szolgabírórt küldték ki. Jelentésében a panaszt valónak találta.¹⁹

1459-ben Pál prépost szegénysorsú höveji jobbágyságai érdekében ír a soproniaknak. Úgy látszik, ezek megkárosították őket. Pál kéri a soproni tanácsot, hogy — tekintve a konvent és a város közti jóbarátságot — tartózkodjanak jobbágyságai megkárosításától.²⁰

1465-ben, mikor Mátyás király Komárom várának elfoglalására indult, a konvent egy hajót bocsájtott rendelkezésére. De vissza már nem kapták. A király elutazása után a komáromi

¹⁵ S. O. 370.

¹⁶ Kir. kamarai ltár. 36, 44.

¹⁷ Nemzeti Múzeum ltára.

¹⁸ S. O. 405.

¹⁹ S. O. 406. jegyzet.

²⁰ S. V. O. I. r. 4. k. 379.

várnagyok Horváth György budai udvarbíró biztatására megtagadták a hajó visszaszolgáltatását.²¹

1466-ban Pál prépost Viczay György csornai és horpácsi birtokrészeit veszi zálogba összesen tizenhárom aranyforintért. De megállapodnak abban, hogy a Viczayak bármikor visszaválthatják.²²

Volt a csornai konventnek a viczai határban a Nagy-Rábából kivezetett egyik folyáson malma is. Ezzel a malommal szemben Kanizsay László és ennek kapuvári várnagya új malmot akart felállítani. Ez tönkretenné a prépostság malmát, ezért Pál prépost a vasvári káptalan előtt tiltakozik 1475-ben a malom felállítása ellen.²³

Ebben az évben kapja Bándhegye nevű birtokát. Vági Györgyfia Imre és felesége, Bándhegyi Tamás leánya Zsuzsanna a győri káptalan előtt a konventnek adományozza. De kikötik, hogy minden hétfőn mondjanak el egy misét az ő, továbbá rokonaik és szüleik lelkiüdvéért.²⁴

A prépostságnak 1449-ben Hövej birtokáért folyt pöre békés elintézését nyert. Továbbra is a konvent kezében maradt a birtok. De a Haraszti Thapánok nem tudták elfelejteni a Hunyadi Jánostól nekik adományozott birtokot. 1475-ben Völcseji Lászlófia Balázs királyi ember Haraszti Thapán Kelement és Lőrincet az országos szokás és törvény ellenére, titkon, a szomszédok összehívása nélkül beiktatta a birtokba. Jelentést is tett a királynak, hogy ellenmondás nem történt. A csornai prépost, Pál, panaszt emelt Bátori István országbírónál. Kérésére az országbíró megkeresi a győri káptalant, hogy folytassa le a vizsgálatot Völcseji Balázs ellen.²⁵

1478-ban ugyancsak Völcseji Balázssal van viszálya Pál prépostnak. Ez utóbbi megjelent Guthi Országgh Mihály ítélőszéke előtt, elmondotta, panaszt tevén Ládonyi János és Pál prépost ellen, hogy a Dasztifalu birtokhoz tartozó Petőháza és Gogánfalva nevű pusztákat neki kellene birtokolnia Ládonyi János sarjának kihalása miatt a vasvári káptalan bevalló és

²¹ Kir. kamarai ltár. 7. 24.

²² S. O. 446.

²³ S. O. 485.

²⁴ Kir. kamarai ltár. 36. 58.

²⁵ S. O. 494.

kötelező levelei alapján. Ládonyi János — már három éve — nem törődve kötelezettségével, az említett birtokokat Pál csornai prépostnak valamilyen címen elidegenítette. A felperes Völcseji Balázs a birtokokhoz való jogát bizonyította a vasvári káptalan-nak már 1466-ban kiadott bevalló és kötelező leveleivel. Ezek szerint néhai Ládonyi Györgyfia János, Udvardy Frys Tamásfia Lőrinc és Völcseji Lászlófia Balázs úgy egyeztek meg, hogy, mivel az említett birtokokat idegen kézből, saját fáradságukkal szerezték vissza, mindkét nembeli magtalanság esetén Völcseji Balázssra szálljanak. A csornai konvent képviselője pedig hivatkozott arra, hogy Pál prépost nem hatalmaskodásból bírja a nevezett birtokokat, mert törvényesen vette zálogba Ládonyi Jánostól kétszáz aranyforintért. Ezt bizonyítani is tudja a vasvári káptalan 1475-ben kiadott zálogbevalló levelével.

A vasvári káptalan jelentése szerint Gogánfalva, Daszti-falu és Petőháza birtokába a zálogképen való beiktatás ellenmondás nélkül 1476-ban megtörtént.²⁶ A konvent képviselője egyúttal késznek nyilatkozott a birtokok visszaadására a kétszáz forint visszafizetése fejében. A felperes Völcseji Balázs erre azzal válaszolt, hogy Pál prépost a reális értéken felül vette zálogba a birtokot, ő csak a reális becslés alapján megállapított értéket hajlandó visszafizetni. Erre a nádor kiküldötte a győri káptalant, hogy hitelreméltó tanuk jelenlétében végezzenek határjárást, vizsgálják meg a birtok minőségét, nagyságát, termékenységét királyi mértékkel mérve.²⁷

Egy évvel később, 1479-ben *personalis praesentia* elé idézik Pál prépostot hatalmaskodás miatt. Ládonyi Jánosnak és nővérének, Margitnak, Egyházasbaszthy Bertalannak és feleségének, Ilonának, Szopory Ozwald feleségének, Dorottyának biztatására, ezek gogánfalvi jobbágyaival Völcseji Balázs abogánfalvi birtokáról Vak Pál és Parlag András nevű jobbágyokat Gogánbaszt nevű birtokra hurcoltatta. Völcseji Balázsfia Ozwaldot meg akarták ölni, Balázs feleségét, Skolasztikát pedig gyalázatos szavakkal illették és ide-oda hurcolták. E sérelmek miatt panaszt tettek a királynál. Mátyás király, mivel az ilyenfajta hatalmaskodások az oktavás törvényszéken kívül a *personalis praesentia* előtt intézhetők csak el a főpapok, bárók és az ország

²⁶ Petőházi Zeke család levelesládája 2—4.

²⁷ S. O. 514.

nemeseinek határozata folytán, a keresztesek konventjét kiküldi, hogy idézze meg a hatalmaskodókat a király elé.²⁸ A székes-fehérvári keresztesek konventje 1479. május 20-án tett jelentést. E szerint a vizsgálatot Albert, a soproni keresztesek praeceptor a végezte Sággy Demeter királyi ember által. A panasz valónak bizonyult. Pál prépostot Horpácson, Egyházasbaszthy Bertalant feleségével, Szopory Ozvald feleségét, Dorottyát Egyházasharaszttiban, Ládonyi Jánost pedig Berekalládonban idézték a király elé.²⁹

1479-ben történt, hogy a konvent birtokot cserélt a Viczayakkal. Ez utóbbiak csornai birtokrészüket adták a konventnek, ez pedig cserébe Lózson levő birtokrészét adta.³⁰

A Ládonyiaktól zálogban bírt és a Völcssejiktől porólt Petőháza, Gogánfalva és Dasztifalu nevű birtokok 1481-ben még mindig a konvent kezén vannak. Pál prépost Mátyás király előtt figyelmezteti Ládonyi Jánost, Baszthy Balázst és Edvy Jánost, hogy váltsák ki a zálogból a nevezett birtokokat, mert másnak adja zálogba. Mátyás a győri káptalan útján fölszólítja a tulajdonosokat a kiváltásra, mert ellenkező esetben jogot nyer a prépost arra, hogy bárkinek is zálogba adja.³¹ 1483-ban ismét fölszólítja Ládonyi Jánost, továbbá Völcsseji Balázst, ennek fiait: Fülöpöt és Istvánt a birtokok kiváltására.³² A fölszólításnak csak 1487-ben tettek eleget. Ekkor már Gergely volt a csornai prépost. Június 13.-i levele szerint a nevezett birtokokat Baszthy István fiai: Kelemen, Tamás, Bernát és társaik százhusz aranyforintért visszaváltották.³³ De egy 1487. június 14.-i bizonyoságlevél szerint Baszthy István fiai, Szopory Ozvaldfia, Balázs Szopory Istvánfia János, Kisfaludy György felesége Ilka, Bődy Zsigmond felesége Borbála Gogánfalva és Petőháza egymásmellett fekvő birtokukat Harys Kristóf és felesége Magdolna nevű soproni polgároknak és Kéry Sebestyénnek százharminckét aranyforintért újra zálogbaadták.³⁴

²⁸ S. O. 520.

²⁹ S. O. 521. jegyzet.

³⁰ S. O. 522.

³¹ S. O. 544.

³² Kamarai ltár. N. R. a. 7. 28.

³³ Petőházi Zeke család levelesládája. 2. 5.

³⁴ S. O. 545. jegyzet.

Még egy oklevelünk van 1487-ből Gergely prépostot illetőleg. Mivel ellenmondott Rixai Vidafelder Lukács fiának, Benedeknek Bándhegye birtokába való beiktatásának, megidézték a *personalis praesentia* elé.³⁵

³⁵ S. O. 549.

Sopron vármegye helységei.

Agyagos.

Okleveleinkben Agyagos, Agyagus néven találjuk. Kapuvár közelében, ettől északnyugatra fekszik.¹ 1453-ban Mihályi Ugrin János birtokában van.² 1455-ben fiúsított leányai kezébe kerül.³ 1458-ban a Mérgesi Pokyak formálnak hozzá jogot, beiktatásuk ellen azonban tiltakoznak a Mihályiak.⁴ Ennek ellenére 1459-ben hatalmaskodással elfoglalják a Pokyak.⁵ 1461-ben váltják vissza tőlük ötven arany forintért.⁶ Mint a Mihályiak rokona Kisfaludy Antalfia Benedek és felesége, Borbála tiltakoznak az ellen, hogy Varbóki Nagy György részt követeljen Agyagos birtokából.⁷ A Mihályiak 1468-ban tiltakoznak ezen követelés ellen.⁸ 1472-ben a Pokyak és a bazini grófok pörösködnek érte.⁹ Ugyanezen évben Ugrin János özvegye ad agyagosi birtokából bizonyos részt vejének, Ládonyi Istvánnak.¹⁰

Alsó-Pásztori.

Csornától délre fekszik. Köznemesi birtok volt.¹¹ Dőri Jakabfia Istvánnak volt itt zálogbirtoka, feleségének Szentmiklósy Ilonának, Pál egri püspök hugának jogán, Bodor Miklósfia Györgytől és Alsópásztory Györgyfia Lászlótól. 1447-ben visszaadta a birtokot Unyomi Pálnak és testvérének Benedeknek

¹ Csánki Dezső: i. m. 597.

² S. O. 380.

³ S. O. 385.

⁴ S. O. 402.

⁵ Kisfaludy cs. ltára.

⁶ S. O. 415.

⁷ S. O. 449.

⁸ Kisfaludy cs. ltára.

⁹ Teleki: i. m. XI. 484.

¹⁰ Kisfaludy cs. ltára.

¹¹ Csánki: i. m. 623.

és Györgynek, Pásztori Bondor Miklós unokáinak, miután megkapta a birtokért fizetett hatvanhat forintot és kétszáz fillérnek nevezett dénárt.¹² 1462-ben Szecsödy Jánost említik, mint itteni birtokost. Hálából átadja birtokrészét Szecsödy Györgynek és feleségének mindaddig, míg ötven márkáért vissza nem váltja.¹³

Alsó-, Középső- és Felső-Pulya.

Pwja, Nemespula. A megye délnyugati részében.¹⁴ A Kanizsayak és köznemesek birtokolták. Pulyai birtokos volt Berényi Istvánfia Péter, kinek Pulyán ellopták három ökrét.¹⁵ 1470-ben Kéry Sebestyén és testvére Benedek, Nemespulyai Briccius és testvére Damján nemespulyai birtokbeiktatás miatt pörösködnék Nemespulyai Császár Pál ellen. Az alperes meg nem jelenése miatt kétszer, 1470-ben¹⁶ és 1473-ban elhalasztották a pert.¹⁷ Lásd Tót-Keresztúr alatt is.

Ambos.

Ambus. Locsmándtól észak felé feküdt.¹⁸ Ősidők óta a borsmonostori apátságé volt. 1455-ben a locsmándiak elfoglalták.¹⁹

Au.

1451-ben Sopron vármegyéhez tartozott. Ma Alsó-Ausztriában fekszik, Kismartontól északra.²⁰ 1451-ig György bazini gróf birtokolta feleségének, Gitkának, Wolfarti Pál özvegyének jogán. 1450-ben Wolfarti Pál nővérének, Zsuzsannának két fia: Elderbach Bertold és Széchy Miklós pörrel támadták meg György gróf birtokjogát és 1451-ben meg is nyerték pörüket.²¹ L. a szentgyörgyi és bazini grófoknál.

¹² S. O. 330.

¹³ S. O. 421.

¹⁴ Csánki: i. m. 626.

¹⁵ S. O. 404.

¹⁶ S. O. 468.

¹⁷ Felső-Pulyai nemes község ltára.

¹⁸ Csánki: i. m. 598.

¹⁹ S. O. 386.

²⁰ Csánki: i. m. 598.

²¹ S. O. 364.

Abránháza.

Ludbergi György és Fellovczi Péter birtoka volt. 1464-ben Mátyás király magszakadás miatt Niczky Benedeknek és Telekessy Benedeknek s Máténak adományozta.²²

Babót.

Baboth. Kapuvártól délkeletre van. Részben köznemeseké volt, részben Kapuvárhoz tartozott.²³ Jobbágynak Kisfaludon levő malmát Haraszi Thapán János kapui várnagy 1444-ben kirabolta.²⁴

Balf.

Okleveleinkben Wolfs néven találjuk. Sopron közelében van, ettől délkeletre.²⁵ Sopron város birtoka volt. 1450-ben Rozgonyi János erdélyi vajda familiárisai kifosztották. A soproni tanács panaszos levelére Vági Dénes és Dalkay Miklós, Rozgonyi sárvári várnagyai azzal válaszolnak, hogy tőlük nem csak jószágot hajtottak el, hanem jobbágyságot is öltek meg.²⁶ Különben is Rozgonyi János szerint az ő familiárisai ártatlanok Balf kifosztásában. Az utóbbi időben gyakran történtek fosztogatások a soproni várfal alatt s ebben valószínűleg Sopront is terheli mulasztás. Ajánlja, hogy tartsanak vizsgálatot, de ne csak az ő familiárisai ügyében, hanem az említett rablások miatt is.²⁷ Frigyes német király is közbenjárt a soproniak érdekében s kérte Rozgonyit, hogy a familiárisai által ellopott jószágokat adja vissza.²⁸ Okleveleink megemlítik Balf templomát is. Leitgeb István itteni lakos 1463-ban kölcsönvesz a templomtól nyolc és fél font dénárt s kötelezi magát, hogy a visszafizetésig évenként hat sillinget és huszonnégy fenniget fizet.²⁹

²² S. O. 431.

²³ Csánki: i. m. 598.

²⁴ S. O. 312.

²⁵ Csánki: i. m. 636.

²⁶ S. V. O. I. r. 3. k. 307.

²⁷ S. V. O. I. r. 3. k. 309.

²⁸ S. V. O. I. r. 3. k. 308.

²⁹ S. V. O. I. r. 5. k. 69.

Bándhegye.

Bánthege néven találjuk. Ma pusztá Bánthege néven Szil határában.³⁰ Köznemeseké volt. 1469-ben Bándhegyi Tamásfia Gergely özvegyét Dorottyát és Anna leányát, Laky Mártonnét hitbér és hozomány fejében való követelésükre Bándhegye és Vág birtokából Bándhegyi Gergely bátyja, Vági Pálfi György kielégítette.³¹ 1471-ben Mátyás király néhai Bándhegyi Tamás leányát, Zsuzsannát bándhegyi birtokának harmadrészében fiúsítja, lemond jogáról s az említett birtokot Zsuzsannának és férjének, Vági Györgyfia Imrének adományozza.³² 1472-ben pedig Vidafelder Benedeknek adományozza hűséges szolgálataiért. A beiktatásra kiküldött győri káptalan előtt azonban Zsuzsanna és férje tiltakoznak a beiktatás ellen.³³ Bándhegye fele 1472-ben néhai Bándhegyi Tamásfi Györgytől Szily Benedeknél és Bricciusnál volt zálogban. Most fölszólítják György testvéreit, rokonait, vagy szomszédait a birtok visszaváltására. Az özvegy azonban vonakodott, de megengedte, hogy ők is zálogba adják.³⁴ 1475-ben B. Zsuzsanna és férje itteni birtokukat a csornai prépostságnak adományozzák. Kikötik, hogy minden hétfőn egy misét mondjanak el az ő, szüleik és rokonaik lelkiudvéért.³⁵ Mátyás király 1487-ben újra adományozza Rixai Vidafelder Lukács fiának, Benedeknek. A csornai konvent ellenmondott a beiktatásnak.³⁶

Beled.

Neve Beled in theutonico Pelden. A 15. század végén már város. Kapuvártól délkeletre találjuk.³⁷ A Csornayak, Viczayak, Mihályiak, Ostfyak, Kanizsayak, Niczkyek, Túróczyak és a csornai prépostság voltak itt birtokosok. A Viczayak 1439-ben kapták meg a Csornayaktól.³⁸ Közben I. Ulászló lengyel hívei-

³⁰ Csánki: i. m. 599.

³¹ Széplaki ltár.

³² S. O. 474.

³³ Kamarai ltár. N. R. A. 6. 11.

³⁴ Kamarai ltár. N. R. 26. 88.

³⁵ u. o. 36. 58.

³⁶ S. O. 549.

³⁷ Csánki: i. m. 590.

³⁸ S. O. 293.

hez került, ezek 1441-ben adták vissza.³⁹ 1450-ben Ládonyi Jánosnál van zálogban.⁴⁰ Niczky Benedek 1478-ban fiainak adta át itteni birtokát.⁴¹ Vámja Kapuvárhoz tartozott, 1472-ben a Kanizsayaké volt.⁴² Túróczy György, mint Csornay István leányának férje tartott igényt Beled, nemkülönben Csorna, Farád, Németi, Sárkány, Széplak és Veszvény nevű birtokaira és el is foglalta őket.⁴³ Emiatt azonban Csornay István másik leányának, Jeronimának férje, Szántói Botka János emel panaszt a nádornál 1481-ben.⁴⁴ Beled közelében volt egy Pagon nevű kaszáló is. A Mihályiaké, Tardyaké és Kisfaludyaké volt.⁴⁵

Bodonhely.

Bodonhel. Csornától délkeletre a Rába mellett van.⁴⁶ Az Egerváryaknak és Kanizsayaknak voltak itt birtokaik. 1447-ben Bronosius keszői várnagy elfoglalta Egerváry Kelemen feleségének, Jeronimának itteni birtokát.⁴⁷ A Kanizsayak 1475-ben más, győrmegyei birtokaikkal együtt négyszáz forintért zálogbaadták Csupor Demeter győri püspöknek.⁴⁸ 1476-ban Szapolyai István szepesi gróf mórniczhidei jobbágya vett itt két tehenet s vám nélkül elhajtotta. De a Kanizsayak officiális megvette rajta.⁴⁹ Lásd Kapuvár alatt is.

Bogyoszló.

Bagizlo, Bogyozlo Csornától délnyugatra van.⁵⁰ A Kanizsayak birtokai közé tartozott. Itteni jobbágyaik javait a soproni tanács lefoglalta Török Ambrus részére.⁵¹ Lásd Kapuvár alatt is.

³⁹ S. O. 304. Viczay-Héderváry ltár.

⁴⁰ Kisfaludy cs. ltára.

⁴¹ Hazai okmánytár. IV. 429.

⁴² Kamarai ltár. N. R. 34. 7.

⁴³ Kamarai ltár. N. R. A. 536. 5.

⁴⁴ S. O. 538.

⁴⁵ S. O. 401.

⁴⁶ Csánki: i. m. 601.

⁴⁷ S. O. 329.

⁴⁸ S. O. 490.

⁴⁹ S. O. 501.

⁵⁰ Csánki: i. m. 601.

⁵¹ S. V. O. I. r. 4. k. 210.

Borostyánkő.

Porostyan. A Kanizsayak vára volt. 1486-ban Szarvkő sorsában osztozott. Szarvkő alatt említjük.

*Borsmonostor.*⁵²

Borsmonostra, mons sancte Marie, claustrum Borsiense néven említik okleveleink. Kethelyhez közel a megye délnyugati részén volt. Cisztercita apátság.⁵³ 1439-ben a csepregiek támadják meg, de később kibékülnek.⁵⁴ 1441-ben Ulászló Pálczy Simon kir. lovászmesternek és Guthi Országh Mihály királyi főkincstárnoknak adta Borsmonostort.⁵⁵ 1459-ben a lékaiak foglalták el.⁵⁶ Az apátság régi időktől fogva élvezte a királyi tizedek huszadrészét.⁵⁷

Boz.

A Fertő délnyugati sarkánál találjuk.⁵⁸ Czenk és Kapuvár alatt említjük.

Bősárkány.

Okleveleink Sarkan néven emlegetik. Csornától északra fekszik.⁵⁹ A Kanizsayak birtoka volt. 1460 körül a bazini grófok jobbágysai elfoglalták halastavát.⁶⁰

Büdöskút.

Bwduskuth, Bwdeskuth. Kismartontól nyugatra találjuk.⁶¹ 1451-ben Sárfenékhez tartozott. Az országbíró ítélete visszaadta a bazini grófok által elfoglalt birtokot Monyorókeréki El'derbach Bertoldnak és Széchy Miklósnak.⁶² 1457-ben Szarvkő tartozéka. Szarvkő alatt említjük.

⁵² L. az egyházi birtokosok között.

⁵³ Csánki: i. m. 613.

⁵⁴ S. O. 297.

⁵⁵ S. O. 308.

⁵⁶ S. O. 402.

⁵⁷ S. O. 454.

⁵⁸ Csánki: i. m. 602.

⁵⁹ Csánki: i. m. 628.

⁶⁰ S. O. 409.

⁶¹ Csánki: i. m. 602.

⁶² S. O. 364.

Bük.

Okleveleinkben Byk, birtokosairól Vinchefalwa-Byk. Vincz-lcfaluabyk, Mankofalwabyk néven találjuk. Ma Alsó-, Középső- és Felső-Bük. Vinczlófalvának a mai Felső-Bük felel meg. Csepreg mellett délkeletre fekszik.⁶³ 1438-ban Büki Thyvan János győri kanonok, Büki Mankó János és a többi büki nemes Vynzlófia Simon leányát, Agathát és leányait: Erzsébetet és Katalint Vynzlófalva-Bükön kielégítik örökségükre nézve. Simon birtoka Bükön egy kúria, hat jobbágytelek, melyek közül négy a kúria keleti, a Répceze felé eső oldalán volt, kettő az ellenkező oldalon, szántóföldek, erdők, berkek, rétek, legelők, a Répce folyón levő malmok negyedrésze voltak. Ezekből az előbb említett kúriát a keleti oldalon levő négy jobbágytelekkel együtt Agathának, leányainak és örököseinek adták. Az ellenkező oldalon levő két telket csak Agatha haláláig kapták. Utána a büki nemeseké lesz. Agatha pedig mindezeket a büki nemeseknek adományozta, azon esetben, ha ő és örökösei utód nélkül halnának meg. Büki nemesek voltak 1438-ban Pásztor László, Györgyfia László, Sándor István fiai: János, Tamás, Péter, Pál, továbbá Büki György fia Lukács.⁶⁴ 1453-ban Büki Dávid Lőrinc nevű jobbágyát elfogták a soproniak.⁶⁵ B. Dávid viszont Erasmus soproni polgárt tartotta fogságban. A soproniak kérték szabadonbocsátását, ő viszont jobbágyát követelte.⁶⁶ Kölcsönösen megállapodtak, hogy közös helyen és alkalmas emberekkel intézzék el az ügyet. Keresztúr helyett Csepregben állapodtak meg.⁶⁷ 1461-ben Büki Jánosfia Dávid, János győri kanonok és Büki Mathesfia Mihály leánya, Agatha nevében Hammor Miklóst és feleségét tiltja Vinczefalvabük és Emreh? Ewreh? használatától.⁶⁸ Ez utóbbit Bük vidékén kereshetjük.⁶⁹

⁶³ Csánki: i. m. 601.

⁶⁴ S. O. 290.

⁶⁵ S. V. O. I. r. 4. k. 20.

⁶⁶ S. V. O. I. r. 4. k. 24.

⁶⁷ S. V. O. I. r. 4. k. 26.

⁶⁸ S. O. 413.

⁶⁹ Csánki: i. m. 607.

Csapod.

Chapoth. Csepregtől északkeletre van.⁷⁰ Kapuvár alatt említjük.

Csáford.

Chafford. Okleveleink két Csáfordról tesznek említést. Az egyik a rábaközi, a másik a rábántúli. Ez utóbbi a mai Csáford. Csepregtől északkeletre találjuk.⁷¹ 1438-ban Döry Jakab a maga és fiai nevében előadta a csornai konvent előtt, hogy Csáfordi Mihályfia Antal megtámadta Csáfordon levő birtokát, melyet a Répcze folyón levő malommal együtt tőle zálogba vett.⁷² 1439-ben Csáfordi Antalfia Miklós csáfordi birtokát átadja Jobaházi Benedek fiainak: Balázs-Jakab- és Gálnak, mivel ezek a fejkált-ság lefizetésében támogatták.⁷³ 1451-ben Csáfordi Szőke Domokosfia György és Szőke Péterfia Mihály s Csáfordi János fiai: Benedek és Antal Ombódfia János csáfordi birtokrészét felosztják Jobaházi Benedek utódaival úgy, hogy a birtok fele Szőke György és Mihálynak, Csáfordi Benedek és Antalnak jut. Együttel kötelezik őket, hogy a boggyoszlói polgárok által zálogban bírt csáfordi birtokrészt váltsák vissza. A birtok másik fele a Jobaháziaknak jut és úgy egyeznek meg, hogy ha az egyik fél kihal, az egész birtokot az életben maradt fél kapja.⁷⁴ 1467-ben Csáfordi alio nomine Jobaházi Jakab és fiai birtokleveleiket pörlik az Alsócsáfordiaktól.⁷⁵ 1468-ban kapják vissza.⁷⁶

Csáva.

Chava. Soprontól délnyugatra fekszik.⁷⁷ Herbortyai Ostfy János halála után Asszonyfalvi Ostfy László fiai kapták meg.⁷⁸

Cseke.

Cheky. Kismartontól északnyugatra a határon van. Ma

⁷⁰ Csánki: i. m. 603.

⁷¹ Csánki: i. m. 602.

⁷² S. O. 275.

⁷³ S. O. 292.

⁷⁴ S. O. 366.

⁷⁵ S. O. 448.

⁷⁶ Döri cs. ltára. 11. l.

⁷⁷ Csánki: i. m. 603.

⁷⁸ S. O. 389.

Vimpáczt.⁷⁹ A Kanizsayak birtoka volt, Szarvkő tartozéka. 1457-ben zálogbaadják Ebenswerthi Pottendorfer Györgynek.⁸⁰

Csepreg.

Oppidum Chepregh, Schepreg néven találjuk. A Fertőtől délre a vasmegyei határon fekszik.⁸¹ 1438-ban és 1454-ben említetik országos vásárja.⁸² Az egész 15. századon át a Kanizsayak birtokolták. Erősségét 1454-ben emelik. 1458-ban Lukács nevű polgármesterének pörét a soproni tanács Szt. Mihály oktaváján akarta tárgyalni. A csepregi elöljáróság azonban a szüreti munkára való tekintettel későbbi terminust kér.⁸³ Előzőleg menlevelet kér a soproni tanácstól, hogy ügyét velük elintézhesse.⁸⁴ Kapitányai ebben az évben Dályai Miklós és Széchenyi Pál voltak.⁸⁵ Pál deák nevű lakosától 1464-ben a soproniak elvettek egy szekérnyi eleséget. Kanizsay László főispán elégtételt kért.⁸⁶ Lásd Kapuvár alatt is.

Csorna.

Chorna, Oppidum Chorna. A csornai prépostságnak, Kanizsayaknak, Mihályiaknak, Viczayaknak s ezek révén Túróczy Görgynek és a Szántói Botkáknak voltak itt birtokaik. A Mihályiak birtokrésze a Ládonyiaknál volt zálogban. 1450-ben vissza akarták adni, de a Mihályiak nem tudták kiváltani.⁸⁷ A Kanizsayak 1456-ban Kún Péterfia István szolgáljuknak akarták adni birtokrészüket; ez ellen az Asszonyfalvyak tiltakoztak.⁸⁸ A Viczayak 1466-ban a prépostságnak adták zálogba itteni birtokukat.⁸⁹ Mátyás király Túróczy Györgynek adományozott itt birtokokat 1477-ben; a Kanizsayak azonban tiltakoztak ez ellen.⁹⁰

⁷⁹ Csánki: i. m. 603.

⁸⁰ S. O. 396.

⁸¹ Csánki: i. m. 591.

⁸² S. O. 283. Nagy Imre kéziratai.

⁸³ S. V. O. I. r. 4. k. 316.

⁸⁴ S. V. O. I. r. 4. k. 310.

⁸⁵ S. V. O. I. r. 4. k. 283.

⁸⁶ S. V. O. I. r. 5. k. 116.

⁸⁷ Kisfaludy cs. ltára.

⁸⁸ S. O. 393.

⁸⁹ S. O. 446.

⁹⁰ Kamarai ltár. N. R. A. 536. 5.

1477-ben ők maguk adják a csornai monostor kegyúri jogával együtt Csornay Istvánnak és vejének.⁹¹ 1479-ben a Viczayak része csereképen a prépostságra száll.⁹² 1481-ben Szántói Botka János feleségének, Jeronimának atyja, Csornay István után örökölt birtokát Krisztina nővére és férje, Túróczy György elfoglalják.⁹³ Lásd Kapuvár alatt is.

Czenk.

Czenk, Cenk, Danyelczyky. A Fertőtől nem messze, dél felé van. Ma Nagy- és Kisczenk.⁹⁴ Czenk részben a Kanizsayaké volt vámjával együtt. 1454-ben Kertesi Vaytraher Konrád és Hofi Gyles fölégették.⁹⁵ 1472-ben a czenki adószedők igazságtalan behajtásokat végeztek, mire Kanizsay Lászlót megfosztották az adószedéstől, de később Mátyástól visszakapta e jogát.⁹⁶ 1476-ban Pereszteg, Hidegség, Boz, Füles és Kövesd birtokokkal együtt Csupor Demeter győri püspök veszi zálogba ezerötszáz arany forintért.⁹⁷ Dánielczenk a Pokyaké volt. 1469 körül Poky Simontól és Mártontól rokonaik elfoglalták. Lásd Kapuvár alatt is.

Czirák.

Zyrak. Kapuvártól délre fekszik.⁹⁸ Főleg a Czirákyaké volt. 1456-ban Nádasdi Darabos János fiainak adják el Czirák felét.⁹⁹ 1461-ben Szántói Botka Péterfia János beiktatását rendelte el a nádor.¹⁰⁰ 1476-ban Iváni Tamás kapuvári várnagyot iktatta be a csornai konvent, Cziráky Lőrinc cziráki birtokrészébe.¹⁰¹

Dasztiálu.

Bazth, Basth. Eghazasbath, Abulganbazthya, Abolgan-faluabazth, Abalganfalva, Abolganbazth, Goganbazth, Pethew-

⁹¹ S. O. 513.

⁹² S. O. 522.

⁹³ S. O. 538.

⁹⁴ Csánki: i. m. 604.

⁹⁵ S. O. 382.

⁹⁶ Kamarai ltár. N. R. 34, 7.

⁹⁷ Teleki: i. m. XI. 548.

⁹⁸ Csánki: i. m. 604.

⁹⁹ Eszterházy cs. galántai ltára 22, 23.

¹⁰⁰ S. O. 412.

¹⁰¹ S. O. 495.

haza, Gogánfalwa. E két utóbbi Dasztifalu határán belül feküdt.¹⁰² Baszton három főhelységet különböztetünk meg. Egyházas-Baszt, vagy Egyházasfalu megfelel a mai Egyházasfalunak. Abolgán-Baszt, Abolgánfalva, Abolgánfalva-Baszt, Abolgán-Basztja, Gogán-Baszt, vagy Gogánfalva a mai Gogánfának, Baszt, Alsó- és Felső-Baszt pedig a mai Dasztifalunak. Csepregtől északra találjuk.¹⁰³ 1449-ben Hunyadi János kormányzó Petőházy Bertalan leányát, Dorottyát fiúsítja atyja Petőháza nevű birtokában.¹⁰⁴ Petőházát és Gogánfalvát még Hunyadi János adományozta a Baszthyaknak. 1464-ben Mátyás újra adományozza nekik és Ládonyi Jánosnak hűségükért.¹⁰⁵ Ládonyi Jánost ugyan perbe fogták Lózsy Lóránd, Abolgánfalvi Demeter és Baszthy Erzsébet az említett birtokok miatt, de 1466-ban letették a pert.¹⁰⁶ Baszti Jakabfy János és felesége Katalin halála után 1468-ban a Ládonyiak és Baszthyak kiadták Katalin hitbérét és hozományát Baszton Katalin nővérének, Dorottyának, Pinney Ambrus feleségének.¹⁰⁷ 1478-ban a nádor megbecsülteti Petőházát és Gogánfalvát, melyeket Völcsseji Balázs a csornai préposttól ki fog váltani.¹⁰⁸ 1479-ben Baszthy Balázs felesége Skolasztika és gyermekeik Mihályfia Bertalan és Kelemen birtokából az Egyházasfalu felőli részen bizonyos szántóföldeket jogtalanul elfoglaltak, az erdő egy részét levágták, a határkövet eltolták.¹⁰⁹ 1480-ban Petőházi Asztalnak Péterfia Gergely Petőháza birtokában negyvennégy hold földet és két rétet a „paprethe” és Ikva folyó körül elzálogosít Ládonyi Istvánnak négyszáz aranyforintért. Előbb Csombolay Istvánnál volt zálogban.¹¹⁰ A csornai prépost 1481-ig Basztot, Petőházát és Gogánfalvát bírta zálogban. Ekkor felszólítja birtokosait: Ládonyi Jánost, Edvy Jánost és Baszthy Balázst a visszaváltásra.¹¹¹ Mivel nem váltották vissza, 1487-ben Gergely prépost István fiának, Kele-

¹⁰² S. O. 428.

¹⁰³ Csánki: i. m. 600.

¹⁰⁴ S. O. 339.

¹⁰⁵ S. O. 428.

¹⁰⁶ Kamarai ltár. 580. 25.

¹⁰⁷ S. O. 451.

¹⁰⁸ S. O. 514.

¹⁰⁹ S. O. 524.

¹¹⁰ Petőházi Zeke család levelesládája 2, 6.

¹¹¹ S. O. 544.

mennek zálogosítja el Petőházát és Gogánfalvát százhatvan aranyforintért.¹¹² 1483-ban Völcsseji Balázst és fiait szólítja fel Petőháza és Gogánfalva, mint zálogbirtokok visszaváltására.¹¹³ 1487-ben a Baszthyak Petőházát és Gogánfalvát Harys Kristófnak zálogosították el százharminckét arany forintért.¹¹⁴

Dénesfalva.

Dienesfalva. Kapuvártól délre, a megye határán van.¹¹⁵ A Czirákyaké volt. 1456-ban felét Czirák felével együtt nyolcszáz forintért eladják Nádasdi Darabos János László és Márk nevű fiainak.¹¹⁶ 1461-ben Szántói Botka Péterfia János beiktatását rendelte el a nádor Cziráky Miklós dénesfalvi birtokrészébe.¹¹⁷ 1476-ban Iváni Tamás kapuvári várnagyot iktatták be Cziráky Lőrinc birtokrészébe.¹¹⁸

Dénesfölde.

Dyenesfelde, Dyenesfewlde. Sajtos-Kál és Pór-Ládony mellett feküdt.¹¹⁹ 1465-ben Niczky Benedek kapta meg Mátyás királytól összes tartozékaival együtt.¹²⁰ 1478-ban fiainak adta át.¹²¹

Dorog.

1486-ban Gráfenegg Ulrikkal szemben, kinek Mátyás király adományozta, a Kanizsayak tartanak rá számot.¹²²

Ebergöcz.

Ebergewlcz. Czenktől délkeletre fekszik.¹²³ 1475-ben Döry István a Kanizsayak nevében tiltja a Pokyakat és másokat e birtok elfoglalásától.¹²⁴

¹¹² Petőházi Zeke család levelesládája 2, 5.

¹¹³ Kamarai ltár. N. R. A. 7, 28.

¹¹⁴ Nagy Imre kézirataiból.

¹¹⁵ Csánki: i. m. 605.

¹¹⁶ Eszterházi cs. galántai ltára. 22, 23.

¹¹⁷ S. O. 412.

¹¹⁸ S. O. 495.

¹¹⁹ Csánki: i. m. 605.

¹²⁰ S. O. 437.

¹²¹ Hazai okmánytár IV. 429.

¹²² S. O. 548.

¹²³ Csánki: i. m. 606.

¹²⁴ Országos ltár. N. R. A. 563. 13.

Edve.

Kapuvártól délkeletre a vasmegyei határon van.¹²⁵ 1448-ban Edvy György fia Benedek birtokában volt a falu negyedrésze. Az edvi nemesek: Miklósfia Demeter és Jakab, Istvánfia János és György, Lőrincfia Pál, Mátyás, Péter és Bertalan és Györgyfia Imre el akarták foglalni tőle.¹²⁶

Egered.

Egered, Agaren, Egred, Egreed néven találjuk. A Sopron és Harka vidékén levő mai Bánfalva és Brennberg vidéke értendő alatta.¹²⁷ Sopron városa és Gráfenegg Ulrik birtokolták. 1438-ban Albert király megparancsolja Asszonyfalvi Ostfy László és Molnár István főispánoknak, hogy a soproni polgárokat Egered birtokában Garai László macsói bán lánzséri és nyéki tiszttartóival szemben védelmezzék meg.¹²⁸ 1475-ben Sopron városa tiltakozott, mivel Gráfenegg elfoglalta Egerdet.¹²⁹ Mátyás király 1475. május 30-án iktattatta be Sopront Egered birtokába.¹³⁰ Gráfenegg Ulrik és fia, Wolfgang még ez évben tiltották Sopront a pusztá birtoklásától¹³¹ és tiltakoztak a beiktatás ellen.¹³² Mátyás 1476-ban újra elrendelte Sopron beiktatását, Gráfenegg azonban ismét ellene mondott.¹³³ 1477-ben ez megismétlődött.¹³⁴ 1479-ben Mátyás király a Gráfeneggtől elfoglalt Egeredet Sopronnak ítélte és a csornai konventtel beiktattatta, nem törődve Gráfenegg és mások tiltakozásával.¹³⁵ A beiktatás meg is történt.¹³⁶ 1479-ben Gráfenegg Ulrik az általa Sopron megyében letelepített kertesi paulinusoknak két kúriát és Sopron város egeredi pusztáján bizonyos szőlőket akart adományozni. Sopron városa és közönsége azonban tiltakozott ez ellen.¹³⁷

¹²⁵ Csánki: i. m. 606.

¹²⁶ S. O. 334.

¹²⁷ Csánki: i. m. 606.

¹²⁸ S. V. O. I. r. 3. k. 164.

¹²⁹ S. O. 483.

¹³⁰ Hazai okmánytár. V. 326.

¹³¹ S. V. O. I. r. 5. k. 338.

¹³² Hazai okmánytár. V. 326.

¹³³ Hazai okmánytár. V. 332.

¹³⁴ Hazai okmánytár. V. 341.

¹³⁵ Hazai okmtár. V. 346.

¹³⁶ Hazai okmánytár. V. 350.

¹³⁷ S. O. 525.

Gráfenegg a királyhoz fordult. Panaszára Mátyás fölszólította Sopron városát, hogy adják vissza Gráfeneggnek Egereden elfoglalt szőlejét, mert annak birtoklását hivatalos iratokkal bizonyította.¹³⁸ 1481-ben Mátyás király Gráfeneggnek adományozza Egeredet, melyet a kir. kúria útján szerzett vissza tőle. A város tiltakozott az adományozás ellen.¹³⁹ Gráfenegg ennek ellenére 1482-ben elfoglalta és titokban, szomszédok nélkül magát beiktattatta. Mátyás király vizsgálatot rendelt el.¹⁴⁰

Endréd.

Alio nomine Petőháza.¹⁴¹ Ma Kapuvártól nem messze északnyugatra, Petőháza szomszédságában van.¹⁴² Lásd Kapuvár alatt.

Erdő.

Ordo. Kapuvár és Osl vidékén feküdt.¹⁴³ 1444-ben említettnek jobbágysai. A babóti jobbágysággal közös malmuk volt Kisfaludon. Haraszi Thapán János kapuvári várnagy kirabolta.¹⁴⁴

Farád.

Csorna közelében nyugatra találjuk.¹⁴⁵ Az Asszonyfalvi Ostfyaké volt. 1453-ban Tardy Benedekfia Gergelyt, Bálintot, Gergely testvérét és Benedeket, Gergely fiát tiltják e birtok elfoglalásától.¹⁴⁶ 1466-ban Kanizsay László és Miklós több fegyveres társukkal együtt kirabolták.¹⁴⁷ 1481-ben Szántói Botka János felesége, Csornay István leánya, Jeronima, panaszt tett a nádornál, hogy atyja után őt megillető farádi birtokrészét nővérének férje, Túróczy György elfoglalta.¹⁴⁸ Lásd Beled alatt is.

¹³⁸ S. V. O. I. r. 5. k. 398.

¹³⁹ S. O. 532.

¹⁴⁰ Hazai okmánytár. V. 359.

¹⁴¹ S. O. 314.

¹⁴² Csánki: i. m. 607.

¹⁴³ Csánki: i. m. 607.

¹⁴⁴ S. O. 312.

¹⁴⁵ Csánki: i. m. 607.

¹⁴⁶ S. O. 380.

¹⁴⁷ S. O. 444.

¹⁴⁸ S. O. 538.

Feketeváros.

Purbach, Porpach, Popach, Kismartontól északkeletre van.¹⁴⁹ Majd Moson, majd Sopron megyéhez számították. 1451-ben fele része, mint Monyorókerekeli Eldelbach Bertold és Szécsy Miklós birtoka, Óvárhoz tartozott.¹⁵⁰ 1464-ben Sopron megyében említik. Szántói Botka István és Unyomi Miklós kapták meg, mint a fejevesztésre ítélt Széplaki Botka László birtokát.¹⁵¹

Fertő-Szent-Miklós.

Zenthmiklós. Kapuvártól nyugatra van, a Fertő déli partjához közel.¹⁵² A Kanizsayaké volt. 1454-ben fölégették.¹⁵³ Lásd Kapuvár alatt.

Fortunád.

Fferthanod. Eltűnt helység. Mihályitól és Kisfaludtól délkeletre eső tér értendő.¹⁵⁴ Linkóháty Benedek birtoka volt. Halála után a Mihályiakat és Varbókiakat iktatták be Fortunád birtokába.¹⁵⁵

Fraknó.

Castrum et oppidum Frathno. Fraethuo, Forchtenstain. Soprontól északnyugatra találjuk.¹⁵⁶ A Fraknóy grófoké volt. Fraknóy Pál gróf halála után 1437-ben özvegye és Vilmos gróf a nádor és országbíró ítélete értelmében megosztottak Fraknó és Kabold várakon és az ezekhez tartozó birtokokon.¹⁵⁷ 1445-ben Vilmos gróf Fraknót Kabold és Lánzsér várával és városával együtt Albert osztrák hercegnek adta zálogba.¹⁵⁸ A gróf leányainak a jogát a birtokból Albert azzal az ígérettel elégítette ki 1447-ben, hogy férjhezmenetelük esetén kétezer forintot fizet

¹⁴⁹ Csánki: i. m. 626.

¹⁵⁰ S. O. 364.

¹⁵¹ S. O. 430.

¹⁵² Csánki: i. m. 631.

¹⁵³ S. O. 382.

¹⁵⁴ Csánki: i. m. 608.

¹⁵⁵ 1460—70. körüli átírás. Nagy Imre kéziratai.

¹⁵⁶ Csánki: i. m. 591.

¹⁵⁷ S. O. 263.

¹⁵⁸ Teleki: i. m. X. 155.

vagy évi kétszáz forint jövedelmet biztosít számukra.¹⁵⁹ 1451-ben már mint örökösen eladott birtokokat tartja kezében Albert herceg.¹⁶⁰ Közben Frigyes császár kezébe kerültek Fraknó és az említett várak. 1453-ban fölszólítja a soproni tanácsot, hogy Fraknóy Pál özvegye után hátramaradt birtokot senkinek se adják át, gondosan őrizték.¹⁶¹ A Mátyás király és Frigyes közötti 1463-ban létrejött békekötés ez utóbbinak juttatta Fraknót és Kaboldot egészen haláláig.¹⁶² 1488-ban azonban Mátyás király Siebenhirter Jánossal, Frigyes császár emberével szerződik a nevezett várak átadására.¹⁶³

Frankó.

Franklau, Franklo. Csepregtől északnyugatra, a Répce mentén.¹⁶⁴ A Gösfalvi Gösöké volt. Mátyás király 1475-ben magtalanáguk miatt, mint a koronára szállt birtokot udvarnokának, Laki Kis Tamásnak és rokonainak,¹⁶⁵ 1476-ban Egerváry Lászlónak adományozta. Mezőlaki Zambó János felesége Ilona, testvére Orsolya, Mezőlaki Zambó Lajos felesége, mint Gösfalvy Benedek leányai, Viczay György felesége Ilona pedig, mint Gösfalvy Benedek nővére, tiltakoztak ez ellen.¹⁶⁶ 1481-ben azonban Egerváry László kiadta pénzben hitbérüket Gösfalvy Benedek birtokából,¹⁶⁷ így az országbíró ítélete értelmében beiktatták Frankó birtokába.¹⁶⁸

Fellovcz.

Ludbergi György és Fellovczi Péter magvaszakadtával 1464-ben Mátyás király Niczky Benedeknek és Telekessy Benedek és Máténak adományozta.¹⁶⁹

¹⁵⁹ Teleki: i. m. X. 226.

¹⁶⁰ Teleki: i. m. X. 319.

¹⁶¹ Hazai okmánytár IV. 371.

¹⁶² Teleki: i. m. XI. 64.

¹⁶³ Teleki: i. m. XII. 395.

¹⁶⁴ Csánki: i. m. 608.

¹⁶⁵ S. O. 493.

¹⁶⁶ S. O. 498.

¹⁶⁷ Kamarai ltár 6, 18.

¹⁶⁸ S. O. 541.

¹⁶⁹ S. O. 431.

Füles.

Fyles, alio nomine Vekschez. Száka szomszédságában, Locsmándtól észak felé fekszik.¹⁷⁰ A Kanizsay család birtoka. 1454-ben Vaytraher Konrád és Hofi Gyles kirabolták és föléggették.¹⁷¹ 1462-ben Klankó Jánosnak adják zálogba a Kanizsayak négyszáz aranyforintért.¹⁷² 1476-ban vámjával együtt a győri püspöknek adták el.¹⁷³ Lásd Kapuvár alatt.

Gálosháza.

Galushaza. Soprontól délre, Füles mellett van. Ma pusztá.¹⁷⁴ 1453-ban V. László király beleegyezését adja, hogy híve, Gálosházi Gallus Péter zálogba adja Bertalan borsmonostori apátnak. Bertalan apát még ebben az évben Kanizsay Imrét tiltja Gálosháza elfoglalásától.¹⁷⁵

Gereblyén.

Gyaloka vidékén tűnik fel. Ma Grébli, Salamonfa része.¹⁷⁶ A Gyalókaiak birtoka volt. Gyalókai Czene János és Lőrinc fiai nem adják át Gyalókai Kozma Mihály és Lénárd fiainak az őket Gereblyén és Gyaloka birtokából megillető részeket. Az őket közösen megillető birtokleveleket a Czenek ellopták a templom sekrestyéjéből. Ugyanezen évben, 1466-ben Visy Albert elfoglalta Gyalókai Kozma János feleségének, Erzsébetnek itteni és gyülevízi birtokrészeit.¹⁷⁷

Geresd.

Geresd, Janosgeresd, Zuwnageresd néven találjuk. Csepregtől keletre, a megye szélén van. Ma Kis- és Nagygeresd.¹⁷⁸ Tejedy Imre győri és szombathelyi várnagy és testvére, Mihály, továbbá Salanky István fiai: János és László birtoka volt. Még

¹⁷⁰ Csánki: i. m. 619.

¹⁷¹ S. O. 382.

¹⁷² S. O. 420.

¹⁷³ Teleki: i. m. XI. 548.

¹⁷⁴ Csánki: i. m. 608.

¹⁷⁵ S. O. 376.

¹⁷⁶ Csánki: i. m. 608.

¹⁷⁷ S. O. 442.

¹⁷⁸ Csánki: i. m. 609.

Völcseji Istvánfia Györgytől vették. 1460-ban eladják Kanizsay Miklós és Lászlónak négyszáz aranyforintért.¹⁷⁹ 1469-ben Guthi Ország Mihály fölszólítására a csornai konvent három részre osztotta Unyomi Balkó Istvánfia László, Laki Kaczor Jánosfia György és Vági Gellértfia Miklós között.¹⁸⁰ 1470 körül Tamásy Pál fiát Miklóst, ennek fiát Demetert iktattatja be a nádor Geresden Geresdy Antalfia Mihály után maradt telekbe és huszonnégy hold föld birtokába.¹⁸¹ Geresdi birtokos volt Niczky Benedek is. 1478-ban adta át birtokát fiainak.¹⁸²

Gyalóka.

Csepregtől északra van.¹⁸³ Nagyobbbrészt köznemeseké volt. Lásd Gereblyénél.

Gyármánföldre.

A Mihályiak pusztája volt. 1438-ban Mihályi Péter itteni birtokán negyven holdat végrehajtásilag lefoglaltak Kisfaludy Antal és Miklós részére.¹⁸⁴ 1469-ben Mihályi Ugrin János leányai itteni birtokukat anyjuknak hozomány és hitbér fejében zálogul lekötötték.¹⁸⁵

Gyiróth.

Gyrolt, Gyroth. Locsmándhoz közel északnyugatra van.¹⁸⁶ A Gös családoké volt. Gősfalvy Benedek magvaszakadtával Mátyás király 1476-ban Egerváry Lászlónak adományozta. Gősfalvy Benedek leányai és rokonai azonban a beiktatásnak ellenmondottak.¹⁸⁷ A beiktatás csak 1481-ben történt meg.¹⁸⁸ Egerváry László Gősfalvy Benedek özvegyének pénzben kiadta hitbérét a birtokból.¹⁸⁹

¹⁷⁹ S. O. 408.

¹⁸⁰ S. O. 455.

¹⁸¹ Kamarai ltár. 18. 45.

¹⁸² Hazai okmánytár IV. 429

¹⁸³ Csánki: i. m. 609.

¹⁸⁴ S. O. 277.

¹⁸⁵ Kisfaludy cs. ltára.

¹⁸⁶ Csánki: i. m. 609.

¹⁸⁷ S. O. 498.

¹⁸⁸ S. O. 541.

¹⁸⁹ Kamarai ltár. 6. 18.

Gyóró.

Gyuro, Gywro, Gyuoro és Gworo néven találjuk. Csornától délnyugatra van.¹⁹⁰ A Mihályi család birtoka volt. 1437-ben Gyóróban pallosjogot kaptak.¹⁹¹ Mihályi Ugrinfia János halála után 1455-ben László király e birtokban fiúsítja János leányait.¹⁹² 1467-ben János özvegye, Varbóki Nagy Györgyné is részt követelt e birtokból. Kisfaludy Antalfia Benedek, felesége, Mihályi Ugrin leánya, Borbála és nővérei tiltakoztak ez ellen.¹⁹³ Egy 1488-ban kelt oklevelünk a sedria székhelyének mondja Gyórót.¹⁹⁴

Gyüleviz.

Gyelewez. Locsmánd szomszédságában találjuk délkelet felé.¹⁹⁵ Lásd Gereblyénél.

Hegykő.

Heghkw, Kogkew. Régi magyar alakja Igykü, a németben Heiligenstein. A Fertő déli partján van.¹⁹⁶ A Kanizsayaké volt. Az országos tanács parancsára 1446-ban kapták vissza Rozgonyi Jánostól és testvéreitől, miután előbb politikai állásfoglalásuk miatt elvesztették.¹⁹⁷ Lásd Tót-Keresztúr alatt is.

Hidegség.

Hydegseeg. Czenk szomszédságában északkeletre van.¹⁹⁸ A Kanizsayak birtoka volt. 1454-ben Kertesi Vaytraher Konrád és Hofi Gyles kirabolták és felperzselték.¹⁹⁹ Lásd még Czenk alatt.

Hof.

Ausztriában, Brucktól délnyugatra fekszik. Hol Sopron, hol Moson megyéhez tartozott.²⁰⁰ 1451-ben Sopron megyéhez sorozták. Sárfenék sorsában osztozott. Sárfenék alatt említjük.

¹⁹⁰ Csánki: i. m. 609.

¹⁹¹ S. O. 272.

¹⁹² S. O. 385.

¹⁹³ S. O. 449.

¹⁹⁴ S. O. 552.

¹⁹⁵ Csánki: i. m. 609.

¹⁹⁶ Csánki: i. m. 610.

¹⁹⁷ S. O. 321.

¹⁹⁸ Csánki: i. m. 610.

¹⁹⁹ S. O. 382.

²⁰⁰ Csánki: i. m. 681.

Homok.

Homok, Komok. Czenk mellett északkeleti irányban van.²⁰¹ E helységre vonatkozó adatot Kapuvár és Tót-Keresztúr alatt említjük.

Horpács.

Horpch, Horpocz, Kyshorpach alio nomine Puztahorpacz. Csepregtől északra fekszik.²⁰² A Kanizsayak, Viczayak és a csornai prépostság birtokolták. A Kanizsayak birtoka mellett volt a Viczayaké. 1450-ben és 1453-ban egy telket adományoznak a csornai prépostnak és konventnek örök joggal.²⁰³ 1461-ben Haraszi Thapán János Kishorpács, vagy Pusztahorpács nevű birtokának kétharmad részét a csornai egyháznak, egyharmadát pedig Sági Istvánnak és Simonnak ajándékozta.²⁰⁴ 1466-ban Viczay György itt levő birtokát zálogba leköti a csornai prépostságnak.²⁰⁵ Lásd Kapuvár alatt is.

Höflány.

Hewiffleng. Kismarton közelében, ettől délnyugatra van.²⁰⁶ 1439-ben az Ostfyak lemondanak róla és nyolcvan aranyforintért átadják Fraknóy Pál gróf özvegyének s gyermekeinek: Pálnak, Margitnak és Valpurgának.²⁰⁷

Hövej.

Hewey, Hweychalad. A Répce mentén, Kapuvár mellett délre találjuk.²⁰⁸ 1445-ben Fraknóy Vilmos és felesége, Dorottya, itteni birtokukat a csornai konventnek adományozták.²⁰⁹ 1449-ben Haraszi Thapán Kelemen és testvérei is jogot formáltak e birtokhoz, melyet Hunyadi János adományozott nekik. A csornai konvent azonban fölmutatta adománylevelét, mire letették a pert

²⁰¹ Csánki: i. m. 611.

²⁰² Csánki: i. m. 611.

²⁰³ S. O. 346.; 377.

²⁰⁴ S. O. 414.

²⁰⁵ S. O. 446.

²⁰⁶ Csánki: i. m. 611.

²⁰⁷ S. O. 295.

²⁰⁸ Csánki: i. m. 603.

²⁰⁹ S. O. 317.

a Harasziak.²¹⁰ 1475-ben mégis beiktattatták magukat titokban Hövej birtokába.²¹¹

Ilmicz.

Innelch. Hol Sopron, hol Moson vármegyéhez számították. Ma ez utóbbiban van a Fertő délkeleti vidékén.²¹² Kapuvár alatt említjük.

Iván.

Kapuvártól délnyugatra találjuk.²¹³ A Kanizsayak birtokolták. Lásd Tót-Keresztúr alatt.

Jánosfalva.

Janusfalwa. A Répce mellett, Csepregtől keletre.²¹⁴ Bertalan borsmonostori apát a Völcssejektől bírt itt zálogbirtokot. 1452-ben húsz aranyforintért alzálogba adja Pál csornai prépostnak.²¹⁵

Kabold.

Castrum Kabold, Kobelsdorf, Kwbelsdorff alias Kabold. Hunyadi János kormányzó 1446-ban Fraknó Vilmos halála után Váti Mihálynak és Laki (máskép Mihályi) Ugron Istvánnak és általuk Linkóháty Benedeknek adományozta.²¹⁶ Különben Kabold Fraknó sorsában osztozott. Lásd Fraknó alatt.

Kalács.

Kalach. Homok és Pinnye vidékén feküdt.²¹⁷ 1437-ben György esztergomi érsek Viczay Györgynek ítélte, mint az elhalt Lózsy Gáspár birtokát.²¹⁸

Kapuvár.

Kapw, Kapu. Sopron megye keleti felének középpontja.²¹⁹ A Kanizsayaké volt az egész XV. századon keresztül. 1444-ben

²¹⁰ S. O. 336.

²¹¹ S. O. 494.

²¹² Csánki: i. m. 612.

²¹³ Csánki: i. m. 612.

²¹⁴ Csánki: i. m. 612.

²¹⁵ S. O. 375.

²¹⁶ Csánki: i. m. 586.

²¹⁷ Csánki: i. m. 612.

²¹⁸ S. O. 262.

²¹⁹ Csánky: i. m. 612.

Ujlaky Miklós foglalta el, majd Rozgonyi János kezébe került, aki 1446-ban adta vissza az országtanács parancsára a Kanizsay-aknak a hozzátartozó falvakkal együtt. Ezek a falvak: Apetlon (Moson megye), Boz, Bodonhely, Bogyoszló, Csapod, Czenk, Csepreg, Csorna, Endréd, Füles, Homok, Hegykő, Horpács, Ilmicz, Keresztúr, Kövesd, Lövő, Pereszteg, Süttör, Szentmiklós, Szergény, Szovát, Tamási, Üjkér és más, vasmegyei helységek.²²⁰ Kapuvárhoz tartozott a Fertő vámja is.²²¹

Kál.

Kaal. Csepregtől keletre fekszik, a vasmegyei határon. Ma Sajtos-Kál.²²² 1438-ban Albert király Lábatlani Andrásnak adományozza tartozékaival és a templom kegyuraságával együtt.²²³ 1465-ben Niczky Benedek kapja meg hűségéért.²²⁴ 1478-ban fiainak adja át.²²⁵ 1471-ben országos- és hetivásár-jogot kap. A vármegye gyakran tartotta itt a sedriát.²²⁶

Kecsenér.

Kyser. Czenk, Pinnye, Pereszteg vidékén feküdt.²²⁷ 1465-ben Pinnyey István birtoka volt.²²⁸

Keresztény.

Kerezthyen. Dasztifalu határában van, Csepregtől észak-keletre.²²⁹ A Baszthyaké volt. 1479-ben birtokaikból rokonaik elfoglaltak egy rétet Keresztény felől.²³⁰

Kisfalud.

Kysfalwd, alio nomine Cazmer. Kapuvártól délkeletre fekszik.²³¹ A Kisfaludyaké volt. 1441-ben hűtlenségük miatt Ulászló

²²⁰ S. O. 321.

²²¹ S. O. 342.

²²² Csánki: i. m. 592.

²²³ S. O. 284.

²²⁴ S. O. 437.

²²⁵ Hazai okmánytár. IV. 429.

²²⁶ Csánki: i. m. 592.

²²⁷ Csánki: i. m. 613.

²²⁸ S. O. 433.

²²⁹ Csánki: i. m. 614.

²³⁰ S. O. 524.

²³¹ Csánki: i. m. 615.

Zlibói Bronosius és Bedlovai János lengyel hiveinek adta.²³² 1444-ben már újra a Kisfaludyak kezén van. Cziráky Miklós rablókkal és más gonosztevőkkel együtt kifosztotta. Ezer forint kárt okoztak.²³³ Haraszi Thapán János kapui várnagy a malmukat fosztotta ki.²³⁴ Jekkel Mihály hospesnek zálogbirtoka volt Kisfaludon Kisfaludy Antaltól. 1450-ben adta vissza harminchét forintért.²³⁵ 1458-ban panaszt tesznek a nádornál a Kisfaludyak, hogy a Mihályiak már tizenhárom évvel azelőtt határjeleiket földúlták, birtokaikból Pagon és Kiserdő nevűeket elfoglalták.²³⁶ 1469-ben a Viczayak, Himfyek, Asszonyfalvi Ostfyak, Czirákyak és mások hatalmaskodtak Kisfaludy Antal itteni birtokán.²³⁷ 1471-ben a Mihályiak, Tardyak és Ládonyi István hatalmaskodtak a Kisfaludhoz tartozó erdőkben.²³⁸

Kis-Marton.

Kysmarton; unser Stat genant die Eysnemstat, Ferrea Civitas. Soprontól északra esik.²³⁹ Egy 1440-ben kiadott oklevélünk szerint már régóta a Kanizsayaké volt. Vaytraher Márton hatalmaskodott az itteni jobbágysággal.²⁴⁰ 1445-ben Albert osztrák herceg kezén volt, ki Einczinger Konrádnak adta zálogba négyezeröttszáz magyar forint adóssága fejében.²⁴¹ Ettől 1451-ben Frigyes császár váltja ki, miután neki Albert eladta. Ez utóbbi megígérte, hogy magyar szokás szerint is bevallja a birtok eladását.²⁴² Einczinger azonban nem akarta kiadni a kezéből Kis-Martont. A császár Soprontól kért segítséget elfoglalására.²⁴³ A Mátyás király és Frigyes császár között 1463-ban kötött békeszerződés Frigyesnek juttatta Kis-Martont. Mátyás kezességet vállalt, hogy sem ő, sem a várhoz és városhoz jogot formáló Garayak és Kanizsayak nem fogják háborgatni.²⁴⁴ Frigyestől a

²³² S. O. 302.

²³³ ²³⁴ ²³⁵ Kisfaludy cs. ltára.

²³⁶ Kisfaludy cs. ltára.

²³⁷ S. O. 464.

²³⁸ Kisfaludy cs. ltára.

²³⁹ Csánki: i. m. 693.

²⁴⁰ S. O. 299.

²⁴¹ Teleki: i. m. X. 171.

²⁴² Teleki: i. m. X. 312.

²⁴³ S. V. I. r. 4. k. 38.

²⁴⁴ Teleki: i. m. XI. 70.

Szent György-rend nagymesteréhez, Siebenhirter Jánoshoz került Kis-Marton. Ettől Mátyás cserélte vissza 1488-ban,²⁴⁵ miután 1486-ban a Gráfeneggeknek adományozta. Ez ellen a Kanizsayak tiltakoztak.²⁴⁶ Mátyás élete végén Korvin Jánosnak adományozta.²⁴⁷

Klempa.

Soprontól észak felé találjuk.²⁴⁸ Sopron város birtoka volt.²⁴⁹

Kópháza.

Kolbhaza. Soprontól délre.²⁵⁰ Sopron város birtoka. 1458-ban Török Ambrus, a Kanizsayak embere rabolt itt.²⁵¹

Kóhalom.

Kewhalom. A vasvármegyei Lékához tartozott. A megye délnyugati sarkában találjuk.²⁵² E helységre vonatkozó adatot Tót-Keresztúr alatt említjük.

Kövesd.

Kwuesd. A Fertőtől délre találjuk.²⁵³ A Kanizsayaké volt. Kapuvár alatt említettük.

Küllő.

Kwrch, Kuru, Kewry, Kewrew néven találjuk. 1400-ban másként Németfalu. Soprontól délre, Német-Keresztúr közelében van.²⁵⁴ 1437-ben az alispánok és szolgabírák kötelezik Küllő, Szent-Margit (Majád), Pecsényéd és Szentgyörgy plébánosait, hogy bizonyos számú porta után bírság terhe alatt fizessék meg a kamara hasznát.²⁵⁵ 1438-ban Vynzlófia Simon birtokában volt.

²⁴⁵ Csánki: i. m. 593.

²⁴⁶ S. O. 548.

²⁴⁷ Csánki: i. m. 593.

²⁴⁸ Csánki: i. m. 615.

²⁴⁹ S. V. O. I. r. 5. k. 33.

²⁵⁰ Csánki: i. m. 617.

²⁵¹ S. V. O. I. r. 4. k. 273.

²⁵² Csánki: i. m. 616.

²⁵³ Csánki: i. m. 616.

²⁵⁴ U. a.

²⁵⁵ S. O. 257.

Leánya, Agatha, ha ő és örökösei utód nélkül halnak meg, a büki nemeseknek adja.²⁵⁶ Fraknóy Vilmos özvegyének, Dorottyának zálogbirtoka volt Küllön. 1450-ben a győri káptalan foglalja vissza számára Küllőy Orbántól.²⁵⁷ 1469-ben Küllőy Orbán leányai: Anna, Mozy Kálmán felesége, Borbála, Istvánfia András felesége, Ilona, Küllőy Farkas felesége bírják Küllöt. A király ugyanis Ilonát fiúsította, ez pedig testvéri szeretetből részesítette nővéreit is a birtoklásban. A csornai konvent előtt kijelentik, hogy szüleik egészen halálukig egy udvartelket birtokolhatnak összes tartozékaival együtt.²⁵⁸

Lajta-Pordány.

Pordan. Kismartontól északra, a határszélen van.²⁵⁹ Szarvkő tartozéka. 1469-ben a győri püspöknek adták zálogba a Kani-zsayak száz aranyforintért.²⁶⁰ Szarvkőnél említjük.

Lánzsér.

Castrum Lansee, Lennsee alias Lanse. A Fraknóy grófok és a Garayak bírták e várat. A Garayak birtokjogát Mátyás 1459-ben és 1474-ben is elismerte. 1475-ben és 1479-ben már Gráfenegg Ulriké.²⁶¹ 1482-ben Mátyás király újra megerősíti ezen adományozását.²⁶² 1486-ban Gráfenegg de Lanzer írja magát.²⁶³ Fraknó alatt is említettük.

Ligvánd.

Lygwan. Soprontól délre fekszik.²⁶⁴ Niczky Benedek 1456-ban váltja vissza nagybátyjától s beiktatják a birtok felébe.²⁶⁵ Mátyás király 1465-ben adományozza neki.²⁶⁶ 1478-ig birtokolta, ekkor fiainak adta át.²⁶⁷

²⁵⁶ S. O. 292.

²⁵⁷ S. O. 344.

²⁵⁸ S. O. 560. Nemzeti Múzeum ltára.

²⁵⁹ Csánki: i. m. 625.

²⁶⁰ Országos ltár. N. R. 21, 94.

²⁶¹ Csánki: i. m. 588.; Hazai okmt. II. 280.

²⁶² Hazai okmánytár. V. 349.

²⁶³ S. O. 548.

²⁶⁴ Csánki: i. m. 618.

²⁶⁵ S. O. 391.

²⁶⁶ S. O. 437.

²⁶⁷ Hazai okmánytár. IV. 429.

Linkóhát.

Lynkohath. A mai Mihályi határának egy része értendő alatta. Kapuvártól délkeletre van.²⁶⁸ Lásd Mihályinál.

Locsmánd.

Loczman, Leutlespurig. Soprontól délre, Vas megye határán van.²⁶⁹ 1455-ben és 1461-ben Frigyes római császár kezén volt. Lakosai a borsmonostori apátság birtokainak egy részét elfoglalták.²⁷⁰ Gősfalvy Benedek itteni birtokát Mátyás király Gősfalvy Benedek magtalansága miatt 1475-ben udvarnokának, Laki Kis Tamásnak és hozzátartozóinak, továbbá Egerváry Lászlónak adományozta.²⁷¹ Egerváry László pénzben adta ki 1481-ben Gősfalvy Benedek özvegyének járó hitbért.²⁷²

Lózs.

Loos. Csepreg mellett keletre találjuk.²⁷³ Linkóháty Benedek, Viczay György és a csornai prépostság birtokolta. Rövid ideig Ulászló lengyel nemeseinek, Bronosiusnak és Jánosnak a kezén volt. 1441-ben adták vissza birtokosainak.²⁷⁴ A csornai prépostság 1479-ben szerzett itt csere útján birtokot. Viczay György a prépostság csornai birtokát kapta cserébe.²⁷⁵

Lövő.

Kettő volt Sopron megyében. Lewew, vagy Sycz. A mai Sircz, vagy Sércz értendő alatta Kismartontól keletre.²⁷⁶ Nagylucsey Orbán győri püspök és Tankházy Bálint 1483-ban kapták Mátyás királytól Oká-val együtt. 1489-ben a Tankházyak szükségből más birtokukkal együtt hétszáz forintért eladják Orbán győri püspöknek és testvéreinek.²⁷⁷ A másik Lövő, Lewe,

²⁶⁸ Csánki: i. m. 618.

²⁶⁹ Csánki: i. m. 593.

²⁷⁰ S. O. 386.; S. O. 411.

²⁷¹ S. O. 493.

²⁷² Kamarai ltár. 6, 18.

²⁷³ Csánki: i. m. 618.

²⁷⁴ S. O. 304.

²⁷⁵ S. O. 522.

²⁷⁶ Csánki: i. m. 618.

²⁷⁷ S. O. 555.

a Kanizsayaké volt. 1454-ben Kertesi Vaytraher Konrád és Hofi Gyles kirabolták és fölgyújtották.²⁷⁸ A Fertőtől délre fekszik.²⁷⁹ Lásd Kapuvár alatt is.

Macskakő.

Fortalicium, Machkakew, Kaczenstain. Sopron szomszédságában Rákos és Meggyes között fekvő mai Katzendorf nevű szőlőhegyen feküdt. Valószínűleg Eberstorfi Zsigmond soproni kapitány építette, utódja Lichtenburgi György pedig megerősítette.²⁸⁰ 1454-, 1456- és 1457-ben Vaytraher Konrád tulajdona volt. Rákos faluval együtt Ladendorftól vásárolta. A győri püspökkel szemben magának követelte Soprontól a rákosi területek tizedét.²⁸¹ A soproniak azonban nem voltak hajlandók a fizetésre. A császárhoz utasították panaszával.²⁸² Ágoston győri püspök is tiltakozott, hogy Vaytraher beszédje a tizedet, mely kizárólag püspöki jövedelem.²⁸³ Mivel a soproni polgárok és jobbágyok szőleire jogtalanul kivetett adó követelésével V. László ismételt parancsára²⁸⁴ sem hagyott fel, a király megidézte nyolc napon belül maga elé.²⁸⁵ 1463 körül már nincs Macskakő Vaytraher kezén. Ekkor már mint az ausztriai bratrik vezére tör nyugaton Magyarországra és elfoglalja Macskakő várát. Innen pusztítják emberei a vidéket.²⁸⁶ Hogy hatalmukat megtörjék, Frigyes császár Gráfenegg Ulrik soproni főispánt és kapitányt 1463-ban fölszólítja Macskakő elfoglalására.²⁸⁷ A soproniak Asszonyfalvi Ostfy László főispán (Mátyás királyé) segítségét is kérték a cseh rablók ellen. Valószínűleg Török Ambrus főispánsága alatt ismét helyreállott a rend.²⁸⁸

²⁷⁸ S. O. 382.

²⁷⁹ Csánki: i. m. 618.

²⁸⁰ Nagy I.: Sopron múltja. Századok. 1883. 22. 1.

²⁸¹ S. V. O. I. r. 4. k. 125.

²⁸² S. V. O. I. r. 4. k. 125—126.

²⁸³ S. V. O. I. r. 4. k. 127.

²⁸⁴ S. V. O. I. r. 4. k. 202.

²⁸⁵ S. V. O. I. r. 4. k. 218.

²⁸⁶ Dr. Tóth-Szabó Pál: A cseh-huszita mozgalmak és uralom története Magyarországon. 328. l.

²⁸⁷ S. V. O. I. r. 5. k. 59.

²⁸⁸ Nagy I.: i. m. 24—25.

Magyarfalu.

Vásárosfalu vidékén kereshetjük.²⁸⁹ Ostfy János halála után Asszonyfalvi Ostfy László fiai kapták meg.²⁹⁰

Malomháza.

Minichhof. Locsmándtól északra fekszik.²⁹¹ Halastavát 1463-ban említik.²⁹² Száka alatt említjük.

Mannersdorf.

Manesthorff. Ausztriához tartozik, Brucktól délnyugatra fekszik.²⁹³ Néha Moson vármegyéhez számították, 1451-ben Sopron megyéhez sorolták.²⁹⁴ Sárfenék várához tartozott. Ennek sorsában osztozott. Lásd Sárfenék alatt.

Martonhely.

Mortonhel. Csorna és Szovát vidékén feküdt.²⁹⁵ A Kanizsayaké volt. 1477-ben Kanizsay László, Imre és Miklós eladták Csornay Istvánnak, ami ellen a Kanizsay család többi tagjai tiltakoztak.²⁹⁶

Márczfalva.

Morocz, Moroch. Soprontól északnyugatra van.²⁹⁷ A csornai konventnek szőlőbirtoka volt itt.²⁹⁸ 1450-ben a győri káptalan visszafoglalja Küllőy Orbántól a csornaiak itteni birtokát.²⁹⁹ A Mihályiaknak is volt itt birtoka. 1450-ben megengedik Ládonyi Györgynek, hogy a nála zálogban levő birtokukat bárkinek zálogba adhassa.³⁰⁰

²⁸⁹ Csánki: i. m. 618.

²⁹⁰ S. O. 389.

²⁹¹ Csánki: i. m. 619.

²⁹² S. O. 526.

²⁹³ Csánki: i. m. 675.

²⁹⁴ S. O. 364.

²⁹⁵ Csánki: i. m. 620.

²⁹⁶ S. O. 513.

²⁹⁷ Csánki: i. m. 621.

²⁹⁸ S. V. O. I. r. 3. k. 188.

²⁹⁹ S. O. 344.

³⁰⁰ Kisfaludy cs. ltára.

Mihályi.

Myhali, Myholfalwa néven találjuk. Kapuvártól délkeletre van.³⁰¹ A Csák nemzetségből eredő családoké volt. 1438-ban a csornai konvent végrehajtásilag lefoglalta a Kisfaludyak számára Mihályi Pálfia Péter Mihályiban és Linkóháton levő birtokát.³⁰² Még ebben az évben az említett Kisfaludyak hatalmaskodtak Mihályiban. A Szent György tiszteletére szentelt templom kincseit elrabolták.³⁰³ 1455-ben Miháli Ugrinfia János halála után leányait: Zsuzsát, Borbálát, Zsófiát és Krisztinát V. László fiúsította atyjuk Mihályi és Linkóhát nevű birtokaiban.³⁰⁴ Linkóháty Benedek halála után Mihályi Csák László fiát Mihályt, testvérét, Jánost és fiait, továbbá Varbóki Nagy Györgyöt feleségével és leányával, végül Ugrin János özvegyét és leányait iktatták be Linkóháty Benedek mihályi és linkóháti birtokaiba.³⁰⁵ 1466-ban Ugrin János özvegye Veronika és leánya tiltakoznak a Varbókiak beiktatása ellen, mivel így őket kizárták az örökségből.³⁰⁶ 1469-ben Varbóki Nagy György és gyermekei: András, Katalin, Potencia Mihályiban épített összes épületeiket húsz aranyforintért eladják Tardy Bálintnak és feleségének.³⁰⁷ A Tardyak viszont Ládonyi Istvánnak adták el 1470-ben ugyanennyiért.³⁰⁸ 1471-ben Kisfaludy Benedek tiltja a Varbókiakat Mihályi és Linkóhát elfoglalásától.³⁰⁹ 1473-ban Ládonyi Istvánt iktatják be Mihályi birtokába, mint zálogbirtokba.³¹⁰ 1472-ben az itteni plébániatemplom kegyura Kisfaludy Benedek volt.³¹¹

Millendorf. (Száravám.)

Milchdorf. Kismarton mellett nyugatra találjuk.³¹² Szarvkő tartozéka volt. Ott említjük.

³⁰¹ Csánki: i. m. 620.

³⁰² S. O. 276.

³⁰³ S. O. 282.

³⁰⁴ S. O. 385.

³⁰⁵ Nagy I. kéziratai, 1460—70. körüli átírás.

³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ Kisfaludy cs. ltára.

³⁰⁹ Nagy I. kéziratai.

³¹⁰ Kisfaludy cs. ltára.

³¹¹ S. O. 475.

³¹² Csánki: i. m. 620.

Monyorósd.

Pusztá volt. Süttör és Petőháza között feküdt. Vonozy Benedek fia Csapody Péter szentmiklósi lakos birtoka volt. 1444-ben Süttöri Veres Imrének adja felét, mert ez sokszor megsegítette.³¹³

Muzsaj.

Musay, Mwsal. Kapuvártól délnyugatra van.³¹⁴ 1449-ben Muzsaji Bálintfia Mátyás és rokonai néhai Muzsaji Péterfia Balázs udvartelkét az ahhoz tartozó negyven hold földdel és rétekekkel együtt tíz aranyforintért zálogba adják Pulay Miklósfia Jánosnak és Péternek azzal a föltétellel, hogy nyolc év múlva visszaválthatják. A negyven holdból húsz a falu felső részén volt in luto Huziwzer vocata, húsz az Ikván túl in loco Thewlios vocato, a rétek pedig Theke rethe és Twlyes-nek nevezett helyeken.³¹⁵ Ezen évben Muzsaji Balázs birtokából a rokonok kiadták Balázs özvegyének, Agathának hitbérét harminckét forintban.³¹⁶ 1471-ben Vági Tamás hatalmaskodott Muzsaji Lászlón és birtokán. Terhes feleségét embertelen módon bántalmazták, őt magát pedig elfogták.³¹⁷

Nemeskér.

Csepregtől északkeletre van.³¹⁸ Köznemesek lakták. 1465-ben Nemeskéri Benedek és Sebestyén pert indítottak egy káposztás-kert és gyümölcsöskert miatt a többi nemeskéri birtokos ellen. Ezek azonban bizonyították, hogy botokkal vívott párba-j útján nyerték el az említett területeket.³¹⁹

Nemes-Viss.

Wys. Csepregtől északnyugatra.³²⁰ Köznemesi birtok.³²¹ Visy Bálint hűtlensége miatt 1483-ban a Gersei Petőfiék kapták meg.³²²

³¹³ S. O. 313.

³¹⁴ Csánki: i. m. 621.

³¹⁵ S. O. 343.

³¹⁶ Nagy I. kéziratai.

³¹⁷ S. O. 473.

³¹⁸ Csánki: i. m. 614.

³¹⁹ S. O. 439.

³²⁰ Csánki: i. m. 635.

³²¹ S. O. 394.

³²² S. O. 545.

Németi.

Nemethy. Csornától délnyugatra találjuk.³²³ Az Asszonyfalvi Ostfyaké és a Csornay családé volt. 1466-ban a Kani-zsayak kifosztották.³²⁴ 1469-ben Tardy Bálintot iktatták be Asszonyfalvi Domokos bán itteni birtokába.³²⁵ 1481-ben Csornay István halála után leánya, Jeronima és ennek férje kezén levő birtokot másik leánya, Krisztina és ennek férje foglalták el.³²⁶

Oka, vagy Oggau.

Oka néven találjuk. Ruszttól északra, a Fertő mellett fekszik. Régi magyar neve Szaka. Ebből a németben *Zaka, Zacka — *Zoka, *Zocka, majd *Zakau — Zokau, *Zockau lett. Ebből származott elvonással Okau, Ockau > Oggau.³²⁷ E helységekre vonatkozó adatot 1489-ből Lövé helységénél említettük.

Oslí.

Csornától északnyugatra van.³²⁸ Pinnyey László 1483-ban Pinnyey István özvegyének nyolc jobbágytelket ad át jegyajándék címén.³²⁹

Oszlop.

Zazlop. A Vulka folyó mellett. Horvát lakosai Uslopnak hívják. Régi magyar neve Zaszlop. Analogiák alapján (a magyar Zemenye a németeknél Zemigdorff, Zemmendorff — a sopron-, mosonmegyei németben a szókezdő magyar z-nek német z affrikáta is megfelelhet) föltehető, hogy a magyar Zaszlopból keletkezett a német *Zaslop — *Zoslop, s ebből elvonással a mai német Oszlop, Oszlip.³³⁰ Mint vár a mai oszlop falu vidé-

³²³ Csánki: i. m. 621.

³²⁴ S. O. 444.

³²⁵ Kisfaludy cs. ltára.

³²⁶ S. O. 538.

³²⁷ Dr. Melich J.: Hazai német helynévi példák a nyelvi elvonásra. Gróf Klebelsberg Kunó emlékkönyv. 163—167. l.

³²⁸ Csánki: i. m. 622.

³²⁹ S. O. 546.

³³⁰ Dr. Melich: i. m.

kén lehetett.³³¹ 1486-ban Mátyás Gráfenegg Ulriknak adományozta. Ez ellen a Kanizsayak tiltakoztak. Ekkor már csak romjai voltak a várnak.³³²

Pecsenyéd.

Pechynied. Kismartontól délnyugatra fekszik.³³³ 1437-ben említik plébánosát. A rá vonatkozó adatot Küllő helység alatt említettük.

Peresznye.

Pereznye, Percsnye. A Kismartontól délre eső mai Czinfalunak felel meg.³³⁴ A Czirákyaké volt. 1451-ben a soproniaknak ajánlják megvételre.³³⁵ 1456-ban megengedik a Nádasdi Darabosoknak, hogy az idegen kézen levő Peresznyét és Szermerét visszaváltsák és ennek fejében felét megkapják.³³⁶

Peresztég.

Perezleg. Nagy-Czenk szomszédságában.³³⁷ A Kanizsayaké volt. 1454-ben kirabolták és felgyújtották Kertesi Vaytraher Konrád és Hofi Gyles.³³⁸ Vaytraher is birtokos volt Peresztégen. 1458-ban a soproniak hatalmaskodtak jobbágyain.³³⁹ 1468-ban a Csornayaknak adják zálogba a Kanizsayak Család nevű vasmegyei birtokukkal együtt nyolcszáz forintért.³⁴⁰ 1476-ban Csutor Demeter győri püspök veszi zálogba más Kanizsay birtokokkal együtt.³⁴¹ Lásd Kapuvár alatt is.

Petőháza.

Alio nomine Endréd. Fertő-Szent-Miklóstól északra találjuk.³⁴² Baszt határában is volt egy Petőháza. Lásd Dasztifalu alatt.

³³¹ Csánki: i. m. 590.

³³² S. O. 548.

³³³ Csánki: i. m. 623.

³³⁴ Csánki: i. m. 623.

³³⁵ S. V. O. I. r. 3 k. 314.

³³⁶ S. O. 395.

³³⁷ Csánki: i. m. 624.

³³⁸ S. O. 382.

³³⁹ S. V. O. I. r. 4. k. 281.

³⁴⁰ S. O. 452.

³⁴¹ Teleki: i. m. XI. 548.

³⁴² Csánki: i. m. 624.

Pinnye.

Pynye. Alsopynie, Kyspynie néven találjuk. Czenk mellett délkeletre van.³⁴³ 1444-ben a Felső-Pinnyeyek megtámadták Alsó-Pinnyey Ambrus pinnyei kúriáját és malmát.³⁴⁴ 1462-ben Viczay György jobbágysai hatalmaskodtak Pinnyey Antal özvegyének, Annának és gyermekeinek pinnyei jobbágyaival.³⁴⁵ Alsó-Pinnye a Pinnyeyeknek és Haraszi Thapán János feleségének, Katalinnak volt a birtoka. 1463-ban a Kis-Pinnyeyek és mások akarták megszerezni.³⁴⁶ Mátyás király 1464-ben Völcséji Balázsné Skolasztikának és másoknak akarta adományozni, ami ellen Pinnyey István és testvérei tiltakoztak.³⁴⁷ 1469-ben az Alsó-Pinnyeyek és a Pinnyey család többi tagjai Pinnyey István sérelmére iktattatták be magukat.³⁴⁸ Felső-Pinnyey István halála után özvegye, Krisztina Pinnyey Lászlótól Pinnye harmadrészét kapta.³⁴⁹

Potyond.

Pothond. Csornától délnyugatra van.³⁵⁰ A Potyondyaké volt. Egy része zálogjogon Edvy Jakabhoz tartozott 1469-ben. Elhalt feleségének, Margitnak hitbére és hozománya fejében ki kellett volna adnia Döry Istvánnak és Sebestyénnek, de nem adta át.³⁵¹

Pusztá-Család.

Kapuvártól délnyugatra, Csapod közelében találjuk.³⁵² Cziráky Miklós birtokába Szántói Botka Jánost iktattatja be a nádor.³⁵³

Pusztá-Ládony.

Mesterháza és Csernelháza között feküdt.³⁵⁴ 1450-ben Mesterházy János és társai elfoglalták Haraszi Thapán Kelemen

³⁴³ Csánki: i. m. 624.

³⁴⁴ S. v. Itára. Petőházi Zeke cs. levelesládája. 5, 3.

³⁴⁵ S. O. 419.

³⁴⁶ S. O. 424.

³⁴⁷ ³⁴⁸ Nemzeti Múzeum Itára.

³⁴⁹ S. O. 546.

³⁵⁰ Csánki: i. m. 625.

³⁵¹ S. O. 457.

³⁵² Csánki: i. m. 603.

³⁵³ S. O. 412.

³⁵⁴ Csánki: i. m. 617.

és Ludbergi András itteni birtokát, Sággy László pedig Ovady Vince és Bárándy Egyedfia Mihály itteni birtokrészét. Elhajtott tőlük két ökröt és egy tehenet.³⁵⁵ 1465-ben Mátyás király Niczky Benedeknek adományozza.³⁵⁶ Ez 1478-ban fiainak adta át.³⁵⁷

Ravó.

Rusztól északra, a Fertő mellett feküdt.³⁵⁸ Nagy Imre szerint Ruszt rejlene e név alatt. A Kanizsayak birtoka volt. Szarvkő várának tartozéka. Szarvkőnél említjük.

Rákos.

Krewzpach. Soprontól északkeletre találjuk.³⁵⁹ A győri püspök birtoka volt. 1457-ben Vaytraher Konrád bírja zálogban. A soproni polgárok itteni szőlői után törvénytelen adót, minden egyes után négy forintot hajtott be.³⁶⁰

Répcze-Szemere.

Zemere, Zemereh. Kapuvártól délre fekszik.³⁶¹ 1445-ben Szemerén és vidékén három fegyveres fosztogatott. László panonhalmi apát tiltakozott az ellen, mintha ő küldte volna őket.³⁶² 1451-ben a Czirákyak itteni birtokukat eladják kétszáz aranyforintért a győrmegyei Szemere Miklós fiának.³⁶³ 1452-ben Cziráky Gáspár Cziráky Miklóst tiltja szemerei birtokának elidegenítésétől.³⁶⁴ 1461-ben a nádor Szántói Botka Péterfia János beiktatását rendelte el Cziráky Miklós birtokába.³⁶⁵ Lásd még Peresznye alatt.

³⁵⁵ S. O. 363.

³⁵⁶ S. O. 437.

³⁵⁷ Hazai okmánytár. IV. 429.

³⁵⁸ Csánki: i. m. 627.

³⁵⁹ Csánki: i. m. 626.

³⁶⁰ S. V. O. I. r. 4. k. 202.

³⁶¹ Csánki: i. m. 631.

³⁶² S. O. 320.

³⁶³ Eredetije Melczer István birtokában.

³⁶⁴ S. O. 374.

³⁶⁵ S. O. 412.

Rosgrunt.

Eltűnt helység. Locsmándtól északra feküdt.³⁶⁶ Száka helységénél említjük.

Röjtök.

Rehtwk, Rehteg, Rethgeg. Kapuvártól délnyugatra van.³⁶⁷ Leginkább a Vági családé volt. 1445-ben Vági Zalay István fiai a röjtöki birtokból kiadták Vági Péter özvegyének, Margitnak a hozományát.³⁶⁸ 1450-ben Cziráky Miklósnak adják zálogba.³⁶⁹ Röjtöki birtokos volt Niczky Benedek is. 1478-ban birtokát fiainak adta át.³⁷⁰

Ruszt.

Oppidum Rwsth alias Syl. Iuxta magnum lacum Ferthew;³⁷¹ ennek nyugati partján fekszik.³⁷² A bazini grófok birtokolták a 15. század közepéig. 1451-ben Monyorókereki Elderbach Bertold és Széchy Miklós nyerték el az országbíró ítélete alapján.³⁷³ Valószínűleg visszaszerezték a bazini grófok, mert 1472-ben már ők adják zálogba Mischullinger Vilmosnak két évre kétezer forintért.³⁷⁴ Szőlejét sokat emlegetik a 15. században.

Sarród.

Kapuvártól északnyugatra találjuk.³⁷⁵ Asszonyfalvi Ostfy Ferenc birtoka volt.³⁷⁶

Ság.

Saagh. Csepregtől északkeletre, Simonháza mellett találjuk.³⁷⁷ Köznemesi birtok. 1454-ben Sági Illésfia István elismeri, hogy feleségének, Luciának leánynegyedi örökségét Ságón az

³⁶⁶ ³⁶⁷ Csánki: i. m. 627.

³⁶⁸ S. O. 319.

³⁶⁹ S. O. 347.

³⁷⁰ Hazai okmánytár. IV. 429.

³⁷¹ S. O. 476.

³⁷² Csánki: i. m. 594.

³⁷³ S. O. 364.

³⁷⁴ S. O. 476.

³⁷⁵ Csánki: i. m. 628.

³⁷⁶ S. V. O. I. r. 5. k. 33.

³⁷⁷ Csánki: i. m. 627.; S. O. 552.

ottani nemesek kiadták.³⁷⁸ 1488-ban Sági Mihályfia Péter atyja nőtestvérének, Ilonának Köveskúti László nem nemes embertől született fiát, Jakabot anyjának leánynegyedi járandóságára való tekintettel Ság határában egy udvartelekkal és több hold földdel kielégítette, hogy ne kelljen fedél nélkül bujkálnia.³⁷⁹

Sárfenék.

Sarfnýk, Sorffnýk. Brucktól délnyugatra feküdt.³⁸⁰ 1451-ben az országbíró visszaadatta a bazini grófok által elfoglalt Sárfenék várát és a hozzátartozó Mannersdorf m. város, Hof, Au és Samaria m. város nevű birtokokat Monyorókereki Elderbach Bertoldnak és Széchy Miklósnak. Ebben az évben Sárfenéket Sopron megyéhez számították. Máskor még Moson megyéhez.³⁸¹ 1481-ben a bazini grófok bírnák e birtokokat. A Széchyek bizonyos anyagi szolgáltatások fejében a grófok kezében hagyják Sárfenéket.³⁸²

Sobor.

A Rába mellett fekszik, a megye délkeleti sarkában.³⁸³ Móriczhiday László és István birtoka. 1469-ben Garay Jób kezén van, mint zálogbirtok. Még nagyatyja, Garay Miklós vette zálogba. Garay Jób sok adót szedett az itteni jobbágyoktól, mi ellen tiltakoztak a Móriczhidayak.³⁸⁴

Sommerein.

Oppidum Samaria. Alsó-Ausztriában, Brucktól délnyugatra fekszik.³⁸⁵ Nagybbrészt Moson vármegyéhez sorsolták, 1451-ben Sopron megyéhez. Sárfenék várához tartozott. Ennek sorsában osztozott. Lásd Sárfenék alatt.

Sopronkeresztúr.

Kerezthwr. Soprontól délre találjuk.³⁸⁶ Lásd Kapuvár alatt.

³⁷⁸ S. O. 384.

³⁷⁹ S. O. 552.

³⁸⁰ Csánki: i. m. 672.

³⁸¹ S. O. 364.

³⁸² S. O. 534.

³⁸³ Csánki: i. m. 629.

³⁸⁴ S. O. 461.

³⁸⁵ Csánki: i. m. 677.

³⁸⁶ Csánki: i. m. 592.

Süttör.

Seyther. Kapuvártól északnyugatra találjuk.³⁸⁷ A Kanizsayaké volt. Lásd Kapuvár és Tót-Keresztúr alatt.

Szabadbáránd.

Magyarbaran. Soprontól délre van.³⁸⁸ Régebbi elnevezése Nagybarom (ma Szabadbáránd) és Kisbarom (ma Borisfalva). Részben nemesi birtok volt. 1446-ban Haraszi Thapán Kelemen visszaiktatásának Frigyes császár kőszegi várnagyai ellene mondtak.³⁸⁹ 1464-ben Mátyás király a németek kezén levő ezen birtokot Niczky és Telekessy Benedeknek adományozza. Előzőleg Ludbergi György és Fellovczi Péter birtoka volt.³⁹⁰ 1465-ben Mátyás király az összes hozzátartozó földekkel adományozza Niczkynek.³⁹¹ Ez 1478-ban adta át fiainak.³⁹²

Szarvkő.

Castrum Zarwkew.³⁹³ A Kanizsay család uralta. 1447-ben Albert osztrák herceg kezén volt ideiglenesen. 1457-ben tartozékaival: Rávó, Lajta-Pordány, Cseke, Szarvkőalja, Büdöskút és Milchdorffal együtt négyszáz forintért adták zálogba Ebensverthi Pottendorfer Györgynek.³⁹⁴ 1486-ban Mátyás Gráfenegg Ulriknek adományozza, ami ellen a Kanizsayak tiltakoztak.³⁹⁵

Szarvkőalja.

Zarkvalla. Szarvkő tartozéka. Lásd ott.

Száka.

Zaka, Pulczesdorf néven találjuk. Und, Malomháza, Gyírot vidékén feküdt, Locsmándtól északra.³⁹⁶ A borsmonostori apátságé és a Pokyaké volt. 1455-ben és 1461-ben a locsmándiak

³⁸⁷ u. a. 629.

³⁸⁸ u. a. 600.

³⁸⁹ S. O. 322.

³⁹⁰ S. O. 431.

³⁹¹ S. O. 437.

³⁹² Hazai okmánytár. IV. 429.

³⁹³ S. O. 324.

³⁹⁴ S. O. 396.

³⁹⁵ S. O. 548.

³⁹⁶ Csánki: i. m. 629.

foglalnak el bizonyos részeket az apátság itteni és a vele egy határban levő Malomháza és Rosgrunt birtokából.³⁹⁷ 1472-ben a Pokyak tiltják az apátságot Száka elfoglalásától.³⁹⁸ Mátyás király 1473-ban a Pokyaknak ítélte, de 1475-ben perújítást rendelt el az apátság és a Pokyak közt.³⁹⁹ Gráfenegg Ulrik még ebben az évben visszafoglalta Szákát az apátság birtoklására.⁴⁰⁰ A per alkalmával kihallgatott tanuk azt vallották, hogy már őseiktől hallották, hogy két Száka volt: Szántószáka, vagy Barátságza és a perben levő Borosságza.⁴⁰¹

Szár.

Sarfewlde. Mint a Mihályi család birtoka, 1450-ben zálogban volt Ládonyi Jánosnál és másoknál. A Mihályiak nem tudták visszaváltani.⁴⁰² Csornay István halála után itteni birtokrésze Jeronima leányára és férjére, Szántói Botka Jánosra szállt. 1481-ben Jeronima nővére, Krisztina s ennek férje elfoglalták.⁴⁰³

Szent-András.

Zenthandras, alio nomine Wadaswyczka. Mihályi, Vadasfa és Vicza szomszédságában feküdt.⁴⁰⁴ A XV. században főleg a Csák nemzetségből eredő családoké volt. 1438-ban mint Mihályi Péter birtokát végrehajtásilag lefoglalták Kisfaludy Antal és Miklós számára. Száz hold szántóföldet foglaltak le. Még ebben az évben azonban békét kötöttek a Mihályiak a Kisfaludyakkal. Egymás között fölosztották a birtokot. Említik kőtoronnyal ellátott, kőből épített egyházát is.⁴⁰⁵ 1444-ben a béke ellenére elfoglalták a Mihályiak Kisfaludy Antaltól.⁴⁰⁶ 1455-ben V. László király Szentandrás birtokában fiúsította Mihályi Ugrinfia János leányait.⁴⁰⁷ 1466-ban Vadasfalvy Albert és több vadasfalvi nemes

³⁹⁷ S. O. 386.; 411.

³⁹⁸ S. O. 480.

³⁹⁹ Farkas: i. m. 276.

⁴⁰⁰ S. O. 486.

⁴⁰¹ S. O. 502.

⁴⁰² Kisfaludy cs. ltára.

⁴⁰³ S. O. 538.

⁴⁰⁴ Csánki: i. m. 631.

⁴⁰⁵ S. O. 277, 287.

⁴⁰⁶ S. O. 315.

⁴⁰⁷ S. O. 385.

tiltakozott az ellen, hogy Mátyás király Szentandrás pusztát a Mihályiaknak adományozza.⁴⁰⁸ A csornai konvent 1468-ban Vadasfalvy Miklósfia Pétert, Vadasfalvy Jánost, Fábiánt és Benedeket megidézte a Szentandrás miatti perben a per újratárgyalására Mihályi Ugrin János leányai és Csák Mihály és János ellen.⁴⁰⁹ A pert 1470-ben választott bírák fejezték be. Ezek a pusztából hatvanöt holdat a Mihályiaknak, a többi a Vadasfalvyaknak ítélték.⁴¹⁰ 1471-ben azonban már hatalmaskodnak a Mihályiak és Kisfaludyak a Vadasfalvyak birtokán.⁴¹¹ Ugrin János halála után özvegye, Veronika és leánya tiltakoztak az ellen, hogy Varbóki Nagy Györgyöt beiktassák Szentandrás birtokába, mert így kizárták őket az örökségből.⁴¹² Majd 1467-ben, mint Varbóki György neje követel részt a birtokból. Ez ellen Ugrin János leányai tiltakoztak.⁴¹³ Egy 1460—70 körüli átírt oklevelünk szerint Mihályi Csák Lászlófia Mihály, testvére János és fiai, másrésről Varbóki Nagy György, felesége és leánya, Ugrin János özvegye és leányai iktattattak be Szentandrás birtokába, mint Linkóháty Benedek örökségébe.⁴¹⁴ 1469-ben néhai Ugrin János leányai anyjuknak, Veronikának hitbér és hozomány fejében Szentandrás és Gyarman pusztájukat száz forintban lekötik a Rábán levő malommal együtt.⁴¹⁵ 1471-ben Kisfaludy Benedek tiltja a Varbókiakat Szentandrás elfoglalásától.⁴¹⁶ Szentandrásom birtokosok voltak a Móriczhidayak is. 1469-ben birtokrészük Garay Jób kezén volt, mint zálogbirtok.⁴¹⁷

Szent-György.

Zentgerg. Kismarton tőszomszédja északkelet felé.⁴¹⁸ 1437-ben kötelezik jobbágyságot, hogy a plébános portái után fizessék meg a kamara hasznát.⁴¹⁹ Lásd Szék alatt is.

⁴⁰⁸ S. O. 441.

⁴⁰⁹ Nemzeti Múzeum ltára.

⁴¹⁰ S. O. 465.

⁴¹¹ S. O. 471.

⁴¹² Kisfaludy cs. ltára.

⁴¹³ S. O. 449.

⁴¹⁴ Nagy I. kézírata.

⁴¹⁵ Kisfaludy cs. ltára.

⁴¹⁶ U. a.

⁴¹⁷ S. O. 461.

⁴¹⁸ Csánki: i. m. 631.

⁴¹⁹ S. O. 257.

Szent-Margit.

Mayad, M.-Pottundorffar, M.-Hazibar. Soprontól északra fekszik.⁴²⁰ E helységre vonatkozó adatot lásd Küllő alatt.

Szergény.

Zergen. Kapuvártól északnyugatra találjuk.⁴²¹ Lásd Kapuvár alatt.

Szék.

Zeek. Rusztól északnyugat felé Oszlop és Sércz vidékén feküdt.⁴²² A fejvesztésre ítélt Széplaki Botka László ezen és szentgyörgyi birtokát a király 1464-ben Unyomy Miklósnak és Szántói Botka Istvánnak adományozta.⁴²³

Szécsen.

Sechen. Czenk szomszédja kelet felé.⁴²⁴ A Pinnyeyeké volt.⁴²⁵

Székás.

Zekas. Csánig határában, Dénesfalva és Czirák mellett feküdt.⁴²⁶ Főképen a Mihályi és a Cziráky családoké volt. 1438-ban, mint Mihályi Péter birtokát, Kisfaludy Antal és Benedek részére a csornai konvent végrehajtásilag lefoglalta.⁴²⁷ Ugyan-ezen évben a Mihályiak örökre visszaadják Székás felét a Kisfaludyaknak.⁴²⁸ 1447-ben a Czirákyak foglalták el Ugrinfia János itteni birtokát.⁴²⁹ 1449-ben kaszálójukat és rétjeiket kaszálták le.⁴³⁰ 1451-ben Mihályi Ugrinfia Jánost és rokonait az országbíró beiktattatja az örökségképen rájuk szállott Székás birtokába.⁴³¹ 1452-ben Cziráky Miklós el akarja

⁴²⁰ Csánki: i. m. 619.

⁴²¹ U. a. 632.

⁴²² U. a. 630.

⁴²³ S. O. 430.

⁴²⁴ Csánki: i. m. 630.

⁴²⁵ S. O. 433.

⁴²⁶ Csánki: i. m. 630.

⁴²⁷ S. O. 277.

⁴²⁸ S. O. 286.

⁴²⁹ S. O. 329.

⁴³⁰ S. O. 338.

⁴³¹ Nagy I. kézírata.

adni a Mihályiaknak székási birtokrészét. Rokonai azonban 1452- és 1453-ban tiltakoznak ez ellen.⁴³² 1455-ben Ugrin János halála után leányait V. László király fiúsította Székáson.⁴³³ A Czirákyak birtokrésze idegen kézen van 1456-ban. Darabos László és rokonai kiváltják s ennek fejében megkapják a birtok felét.⁴³⁴ 1466-ban Ugrin János özvegye és leánya tiltakozik az ellen, hogy Varbóki Nagy György részt követeljen Linkóhát Benedek székási örökéből.⁴³⁵ Mint Varbóki György felesége azonban 1467-ben részt követelt leányával együtt Székásból. Ez ellen Ugrin János leányai tiltakoztak.⁴³⁶ Egy 1460—70 körül átírt oklevelünk szerint azonban mégis beiktatták a Varbókiakat Székás birtokába a Mihályi család tagjaival együtt.⁴³⁷ 1476-ban Iváni Tamás kapuvári várnagyot iktatták be Cziráky Lőrinc székási birtokába.⁴³⁸ 1479-ben Csák Lászlófia Mihály és testvére János, továbbá Ládonyi István megújítják azt a pört, melynek eredményeképen a Czirákyak a Mihályiaktól elnyerték Székást.⁴³⁹

Széplak.

Zeplak, Sceplak néven találjuk. A Fertő délkeleti sarka közelében van.⁴⁴⁰ A Kanizsayak, Viczayak, Asszonyfalvi Ostfyak és a Csornayak birtokolták. 1454-ben a Kanizsayak birtokrészét Kertesi Vaytraher Konrád és Hofi Gyles kirabolták és felperzselték.⁴⁴¹ 1457-ben Viczay György itteni és más birtokából feleségét, Dorottyát megillető hitbér és hozomány fejében sógorának, Sítkey Gothárdfia Jánosnak és napának, Ilkának százötven aranyforint megfizetésére kötelezi magát.⁴⁴² 1458-ban Mihály soproni polgár Asszonyfalvi Ostfy Ferenc két széplaki jobbágját elfogta.⁴⁴³ 1477-ben a Kanizsayak Mátyás királyt tiltják, hogy Szép-

⁴³² gr. Eszterházy cs. galántai ltára. 27, 30; 27, 47.

⁴³³ S. O. 385.

⁴³⁴ S. O. 395.

⁴³⁵ Kisfaludy cs. ltára.

⁴³⁶ S. O. 449.

⁴³⁷ Nagy I. kéziratai.

⁴³⁸ S. O. 495.

⁴³⁹ Kisfaludy cs. ltára.

⁴⁴⁰ Csánki: i. m. 632.

⁴⁴¹ S. O. 382.

⁴⁴² S. O. 400.

⁴⁴³ S. V. O. I. r. 4. k. 271.

lakot Túróczy Györgynek adományozza.⁴⁴⁴ Csornay István halála után széplaki birtoka leányára, Jeronimára és ennek férjére, Szántói Botka Jánosra szállt. 1481-ben azonban Túróczy György és felesége, Csornay István leánya, elfoglalták tőlük.⁴⁴⁵

Szil.

Zyl. Csornától délre találjuk. Részben köznemeseké, részben a Kanizsayaké volt.⁴⁴⁶ Vásárját 1438-ban említik.⁴⁴⁷ 1454-ben a Kanizsayak a Dereskei Darabosoknak kötik le a kölcsönvett száz forintért.⁴⁴⁸

Szil-Sárkány.

Sarkan. Csornától délre van.⁴⁴⁹ Az Asszonyfalvi Ostfyak itteni birtokát 1466-ban a Kanizsayak kifosztották.⁴⁵⁰ 1481-ben Szántói Botka János feleségének, Jeronimának atyja, Csornay István után örökölt itteni birtokát nővére, Krisztina s ennek férje, Túróczy György elfoglalták.⁴⁵¹

Szovát.

Zovath. Csornától délkeletre találjuk.⁴⁵² A Kanizsayaké volt. 1454-ben huszonnégy forintot kölcsönkértek a Mihályiaktól s erre Szovát birtokukat kötötték le.⁴⁵³ 1778-ban Demeter győri püspökkel pörösködni kezdte.⁴⁵⁴ Lásd Kapuvár alatt is.

Tamási.

Thamasy. Csornától délnyugatra fekszik.⁴⁵⁵ 1472-ben a Kanizsayak zálogba adják Ládonyi Istvánnak ötven arany forintért.⁴⁵⁶ Lásd Kapuvár alatt is.

⁴⁴⁴ Kamarai ltár. N. R. A. 563, 5.

⁴⁴⁵ S. O. 538.

⁴⁴⁶ Csánki: i. m. 597.

⁴⁴⁷ S. O. 283.

⁴⁴⁸ N. R. A. 1081. 26. d. oszt. 14.819.

⁴⁴⁹ Csánki: i. m. 628.

⁴⁵⁰ S. O. 444.

⁴⁵¹ S. O. 538.

⁴⁵² Csánki: i. m. 632.

⁴⁵³ S. O. 381.

⁴⁵⁴ S. O. 517.

⁴⁵⁵ Csánki: i. m. 632.

⁴⁵⁶ S. O. 479.

Tomaj.

Eltűnt helység. Csér mellett feküdt, Czirákhöz közel.⁴⁵⁷
A Czirákyaké volt. 1471-ben zálogbirtokosa, Szemerei Geresdy János alzálogba adja nyolc forintért.⁴⁵⁸

Tót-Keresztúr.

Keresztthur, régibb neve Pertel. Csornától délnyugatra van.⁴⁵⁹
1438-ban Ostfy János a csornai konventnek adta. Ugyanekkor a Rohoncziak is kérték a birtokot Albert királytól. A konvent ez ellen tiltakozott.⁴⁶⁰ A konvent beiktatása közbejött akadályok miatt csak 1447-ben történt meg. Antal prépost utódját, Pált tíz jobbágytelekbe iktatták be.⁴⁶¹ 1451-ben azonban Herbortyai Ostfy János és felesége, Katalin akarták elfoglalni. Pál prépost tiltakozott ez ellen.⁴⁶² A Kanizsayak itteni birtokát Kertesi Vaytraher Konrád és Hofi Gyles 1454-ben kifosztották és felperzselték.⁴⁶³ Hasonló sorsban részesültek még a következő Kanizsay birtokok: Iván, Szentmiklós, Süttör, Hegykő, Homok, Hidegség, Széplak, Pereszteg, Lövő, Újkér, Füles, Czenk, Pulya, Reuth és Kóhalom. 1457-ben Vaytraher a Kanizsayak keresztúri birtokán zálogbirtokos volt.⁴⁶⁴ 1458-ban az Ostfyak és a csornai konvent a jobbágytelkekhez tartozó szántóföldeket egyenlően fölosztották. Az Ostfyak azonban három darab földdel — Gyarman, Kepes és Kereszfölde — többet foglaltak le maguknak.⁴⁶⁵ 1466-ban a Kanizsayak rabolták ki.⁴⁶⁶

Tulnár, vagy Tuluár.

Eltűnt helység. A megye északnyugati részében kereshetjük.⁴⁶⁷ Missel János és mások birtoka volt. 1473-ban magszakadás miatt Mátyás király a bazini grófoknak adta.⁴⁶⁸

⁴⁵⁷ Csánki: i. m. 632.

⁴⁵⁸ S. O. 533.

⁴⁵⁹ Csánki: i. m. 614.

⁴⁶⁰ S. O. 289.

⁴⁶¹ S. O. 327.

⁴⁶² S. O. 370.

⁴⁶³ S. O. 382.

⁴⁶⁴ S. V. O. I. r. 4. k. 202.

⁴⁶⁵ S. O. 405.

⁴⁶⁶ S. O. 444.

⁴⁶⁷ Csánki: i. m. 632.

⁴⁶⁸ S. O. 483.

Új-Kér.

Wykeer. Csepregtől északkeletre fekszik.⁴⁶⁹ A Kanizsayaké volt. 1454-ben Kertesi Vaytraher Konrád és Hofi Gyles kifosztották és föléggették.⁴⁷⁰ Új-Kér a megyei sedria legállandóbb székhelye volt. Lásd Kapuvár alatt is.

Und.

Ond. Csepregtől északra van.⁴⁷¹ 1469 körül Poky Simontól és Mártontól erőszakkal elfoglalták Poky Pető Péter özvegye és fiai.⁴⁷²

Vadasfa.

Wadasfalwa. Csornától délnyugatra találjuk.⁴⁷³ 1466-ban a vadasfalvi nemesek tiltakoznak az ellen, hogy Mátyás király a Vadasfalva határában levő földeket a Mihályiaknak adományozza.⁴⁷⁴ 1468-ban néhai Mersey Jánosfia Mihály és János leánya, Ilona Vadasfalván egy telket zálogba ad tizenegy aranyforintért Vadasfalvy Miklósnak és társainak.⁴⁷⁵

Valla.

Okleveleink Balla és Valla néven említik. A Fertő délkeleti partvidékén fekszik.⁴⁷⁶ A Viczayak és Lózsyak birtokolták. 1439—41-ig Ulászló lengyel híveinek a kezén volt.⁴⁷⁷ Viczay György 1457-ben vallai birtokából kiadta a feleségének, Dorottyának járó hitbért és hozományt.⁴⁷⁸

Vág.

Wagh, alio nomine Ohel, Nagwag, Naghwagh. Csornától délre, a Rába partján fekszik.⁴⁷⁹ 1445-ben Vági Zalay István fiai Vági

⁴⁶⁹ Csánki: i. m. 614.

⁴⁷⁰ S. O. 382.

⁴⁷¹ Csánki: i. m. 633.

⁴⁷² S. O. 458.

⁴⁷³ Csánki: i. m. 634.

⁴⁷⁴ S. O. 441.

⁴⁷⁵ Nemzeti Múzeum ltára.

⁴⁷⁶ Csánki: i. m. 599.

⁴⁷⁷ S. O. 304.

⁴⁷⁸ S. O. 400.

⁴⁷⁹ Csánki: i. m. 634.

Péter özvegyének férje után járó hozományát kiadták.⁴⁸⁰ 1453-ban a kismági nemesek tiltják Nagyvági Zalán Tamást nagyvági birtokaik elfoglalásától.⁴⁸¹ 1465-ben Kismági Tamás lemond nagyvági birtokáról Bándhegyi Tamással és Nagyvági János leányaival szemben.⁴⁸² 1471-ben Mátyás király Bándhegyi Tamás Zsuzsanna leányát fiúsítja Nagyvág birtokában.⁴⁸³ 1488-ban a Vágiak fölosztják a rokonság közt vági birtokukat.⁴⁸⁴

Vásárosfalu.

Kapuvártól délkeletre találjuk.⁴⁸⁵ 1438-ban Ostfy János a csornai prépostságnak adományozta.⁴⁸⁶ A beiktatás tíz jobbágYTELEKBE és a Rábán levő malom birtokába csak 1447-ben történt meg.⁴⁸⁷ 1451-ben maga az adományozó Ostfy János megtiltja a prépostság jobbágYainak az erdők használatát.⁴⁸⁸ Ostfy János halála után az Asszonyfalviak örökölték itteni birtokát 1455-ben. Jogukat ki akarták terjeszteni a csornai konvent tíz jobbágYTELKÉRE is.⁴⁸⁹ 1466-ban a Kanizsayak kifosztották Vásárosfalut.⁴⁹⁰ Niczky Benedek itteni birtokát 1478-ban átadta fiainak.⁴⁹¹

Vejke.

Welke. Ma pusztá Nagyczenktől délre.⁴⁹² 1489-ben a Kisfaludyak és Vejkeyek pörösködnek érte.⁴⁹³

Veszkény.

Vezekyn, Vezeken, Wezken. Kapuvár mellett keletre van.⁴⁹⁴ A Cziráky család birtoka. 1457-ben Cziráky Gáspár egy birtok-

⁴⁸⁰ S. O. 319.

⁴⁸¹ S. O. 379.

⁴⁸² S. O. 438.

⁴⁸³ S. O. 474.

⁴⁸⁴ S. O. 553.

⁴⁸⁵ Csánki: i. m. 634.

⁴⁸⁶ S. O. 289.

⁴⁸⁷ S. O. 327.

⁴⁸⁸ S. O. 370.

⁴⁸⁹ S. O. 389.

⁴⁹⁰ S. O. 444.

⁴⁹¹ Hazai okmánytár. IV. 429.

⁴⁹² Csánki: i. m. 634.

⁴⁹³ S. O. 560.

⁴⁹⁴ Csánki: i. m. 635.

részt Csornay Istvánnak adott el. Ez ellen Cziráky Lőrinc tiltakozott.⁴⁹⁵ 1461-ben Szántói Botka János beiktatását rendeli el a nádor Cziráky Miklós birtokába.⁴⁹⁶ De 1481-ben Túróczy György és felesége elfoglalták tőle apósuknak, Csornay Istvánnak ezt a birtokát.⁴⁹⁷ 1489-ben Cziráky István tiltakozik az ellen, hogy a király Veszkényt Túróczy Györgynek adományozza.⁴⁹⁸ Niczky Benedeknek is volt itt birtoka, melyet 1478-ban fiainak adott át.⁴⁹⁹

Vicza.

Wycza, Viczcza. Kapuvártól délkeletre fekszik.⁵⁰⁰ Viczay György és Linkóháty Benedek 1441-ben kapják vissza Ulászló lengyel nemeseitől.⁵⁰¹ 1447-ben Vági Balázs Viczay György birtokán,⁵⁰² Beledy Györgyfia Gál pedig a Mihályiak itteni birtokán hatalmaskodott.⁵⁰³ 1451-ben a Kanizsayak akarják elfoglalni.⁵⁰⁴ A Viczához tartozó erdőket oklevelünk Rába, Répcze, Pazath néven említi.⁵⁰⁵ A csornai prépostság viczai birtokához tartozó malmot 1475-ben említik.⁵⁰⁶

Vitnyéd.

Vythnyed. Kapuvár közelében délnyugatra van. Kapuvárhoz tartozott.⁵⁰⁷ A Kanizsayaké volt. Itteni jobbágyaik javait 1457-ben a soproniak lefoglalták,⁵⁰⁸ 1460-ban pedig többet elfogtak közülük.⁵⁰⁹

Vonoz.

Eltűnt helység. Fertő-Szentmiklós szomszédságában fe-

⁴⁹⁵ S. O. 397.

⁴⁹⁶ S. O. 412.

⁴⁹⁷ S. O. 538.

⁴⁹⁸ S. O. 559.

⁴⁹⁹ Hazai okmánytár. IV. 429.

⁵⁰⁰ Csánki: i. m. 635.

⁵⁰¹ S. O. 304.

⁵⁰² S. O. 332.

⁵⁰³ S. O. 332.

⁵⁰⁴ S. O. 370.

⁵⁰⁵ S. O. 370.

⁵⁰⁶ S. O. 485.

⁵⁰⁷ Csánki: i. m. 636.

⁵⁰⁸ S. V. O. I. r. 4. k. 203.

⁵⁰⁹ S. V. O. I. r. 5. k. 17.

küdt.⁵¹⁰ Porkoláb István özvegyének, Ilonának, Vonozy Bálint leányának volt a birtoka. 1481--ben Mátyás újra adományozza az özvegynek és leányainak.⁵¹¹

Völcsej.

Welche. Csepregtől északkelet felé van.⁵¹² 1451-ben Muzsaji Bálint és felesége, Dorottya állítólag ellopták Völcsejen a Völcsejiek birtokleveleit. Artatlanságuk bizonyítására mindegyik ötvenedmagával megesküszik, miután a följánlott bajvívást nem fogadták el, hogy nem vitte el az iratokat.⁵¹³

Zsira.

Kyssyra seu Zarkafewlde, Locsmánd mellett keletre találjuk.⁵¹⁴ Felerésze Niczky Benedek birtoka. 1456-ban váltotta vissza rokonától. Herys Pált és Gált tiltja használatától.⁵¹⁵ 1465-ben Mátyás király a Niczkyeknek adományozza.⁵¹⁶ Niczky Benedek 1478-ban adta át fiainak.⁵¹⁷

⁵¹⁰ Csánki: i. m. 636.

⁵¹¹ S. O. 542.

⁵¹² Csánki: i. m. 636.

⁵¹³ S. O. 372. Heteyi Gyula közlése.

⁵¹⁴ Csánki: i. m. 637.

⁵¹⁵ S. O. 391; 394.

⁵¹⁶ S. O. 437.

⁵¹⁷ Hazai okmánytár. IV. 429.

TARTALOM.

	Lap.
Bevezetés	5
A vármegye és tisztkara	8
A vármegye jogi élete	17
A per lefolyása	18
Sopron vármegye történeti földrajza	26
Sopron vármegye birtokos családjai	27
A Csák nemzetség	27
A Kisfaludy-család birtokai	28
A Mihályi-család birtokai	36
A Kanizsay-család birtokai	42
Az Asszonyfalvi Ostfyak birtokai	51
A Viczay-család birtokai	54
A Pinnyey-család birtokai	56
A Cziráky-család birtokai	59
A Poky-család birtokai	65
A szentgyörgyi és bazini grófok birtokai	68
A Szántói Botka-család birtokai	72
A Vadasfalvy-család birtokai	72
A Gersei Petőfiék birtokai	73
A Vágiak birtokai	74
A Niczky-család birtokai	75
Egyházi birtokosok	77
A borsmonostori apátság	77
A csornai premontrei prépostság	82
Sopron vármegye helységei	90

XP218363

rollar, 10

Kolozsvári—szegedi értekezések a magyar művelődéstörténelem köréből.

Eddig megjelent füzetek:

1. Balogh Albin: A magyar pénz története az Árpádok korában. 1912.
2. Harkó Gyula: A pénz története Magyarországon 1526—1608. 1912.
3. Dr. Erdélyi László: Az első állami egyenes adó elmélete. 1912.
4. Lovas Elemér: Árpádházi B. Margit és kora. 1913.
5. Boga Lajos: Székelyföld történetírója a XVII. században. 1914
6. Dr. Erdélyi László: Árpádkori társadalomtörténetünk legkritikusabb kérdései. 1915.
7. Gregorich Izidor: Társadalom és művelődés Nagy Lajos életrajzában. 1915.
8. Deák János: Kegyuri jog Magyarországon a reformatióig. 1916.
9. Kemény József: Társadalom és művelődés Hunyadi Mátyás törvényeiben. 1918.
10. Haász Imre: A boszorkányhit útja. 1925.
11. Fehér Ede: Művelődéstörténeti korkép I. Lipót törvényeiben. 1927.
12. Beke Ida: Erdély társadalma és művelődése az Approbata Constitutiókban. 1927
13. Szabó Ferenc: Társadalom, művelődés Zsigmond törvényeiben. 1927.
14. Hetzner Károly: A török dúlás békeévei. II. Mátyás kora. 1928.
15. Spiegel Mária: II. József kora Magyarországon. 1930.
16. Elemy Klára: Rudolf király kora Magyarországon. 1930.
17. Gottesmann Jolán: Művelődéstörténeti tanulmány I. Ferdinánd törvényei alapján. 1930.
18. Szalkai Zoltán: Széchenyi reformkora. 1931.

19. P. Boros D. Fortunát : A csiksomlyói 32 confrater. 1932.
 20. Buday Kálmán : Báthory István erdélyi fejedelemsége. 1932.
 21. Tápay-Szabó Gabriella : Szeged erkölcei a XVIII. században. 1933.
 22. Devich Andor : Társadalom és művelődés Miksa király magyar törvényeiben. 1934.
 23. Laczkovits László : Alberik világkrónikájának magyar adatai. 1934.
 24. Halmai István : I. Apafi Mihály erdélyi fejedelemsége. 1934.
 25. Hunya Sándor : Endrőd története a gyulai uradalomban. 1934.
 26. Dobozy Hajnalka : Királynéink az Árpád- és Anjoukorban. 1934.
 27. Gregorich Mária : A bori és borfői Bory család és levéltára. 1935.
 28. Farkas László : Kézai és a magyar krónikák. 1935.
 29. Pozsonyi Zoltán : Árpádkor és Kelet. 1935.
 30. Lipótzty Sándor : Kecskemét th. város birtokszerzése és a szabad királyi városság kérdése 1935.
 31. Szabó Magda :
 32. Herczegh Frigyes : Sopron vármegye története a Hunyadiak korában. 1935.
-